

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

maharṣi vēdavyāsapraṇītaṃ śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaḥ skandhaḥ ॥

This document has been prepared by
Sunder Kidāmbi
with the blessings of
śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan
His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

viṣayasūcī

1	<i>prathamō'dhyāyaḥ</i>	3
2	<i>dvitīyō'dhyāyaḥ</i>	11
3	<i>tr̥tīyō'dhyāyaḥ</i>	15
4	<i>caturthō'dhyāyaḥ</i>	20
5	<i>pañcamō'dhyāyaḥ</i>	26
6	<i>ṣaṣṭhō'dhyāyaḥ</i>	30
7	<i>saptamō'dhyāyaḥ</i>	37
8	<i>aṣṭamō'dhyāyaḥ</i>	47
9	<i>navamō'dhyāyaḥ</i>	57
10	<i>daśamō'dhyāyaḥ</i>	66
11	<i>ēkādaśō'dhyāyaḥ</i>	70
12	<i>dvādaśō'dhyāyaḥ</i>	75
13	<i>trayōdaśō'dhyāyaḥ</i>	82
14	<i>caturdaśō'dhyāyaḥ</i>	88
15	<i>pañcadaśō'dhyāyaḥ</i>	93
16	<i>ṣōḍaśō'dhyāyaḥ</i>	97
17	<i>saptadaśō'dhyāyaḥ</i>	101
18	<i>aṣṭādaśō'dhyāyaḥ</i>	106
19	<i>ēkōnaviṃśō'dhyāyaḥ</i>	110

20	<i>viṃśō'dhyāyaḥ</i>	115
21	<i>ēkaviṃśō'dhyāyaḥ</i>	121
22	<i>dvāviṃśō'dhyāyaḥ</i>	128
23	<i>trayōviṃśō'dhyāyaḥ</i>	136
24	<i>caturviṃśō'dhyāyaḥ</i>	141
25	<i>pañcaviṃśō'dhyāyaḥ</i>	150
26	<i>ṣaḍviṃśō'dhyāyaḥ</i>	157
27	<i>saptaviṃśō'dhyāyaḥ</i>	161
28	<i>aṣṭāviṃśō'dhyāyaḥ</i>	165
29	<i>ēkōnatriviṃśō'dhyāyaḥ</i>	172
30	<i>triṃśō'dhyāyaḥ</i>	182
31	<i>ēkatriviṃśō'dhyāyaḥ</i>	189

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē prathamō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

manōstu śatarūpāyāṃ tisraḥ kanyāśca jajñirē |

ākūtirdēvahūtiśca prasūtiriti viśrutāḥ || 1 ||

1

ākūtiṃ rucayē prādādapi bhrātṛmatīm nṛpaḥ |

putrikādharmamāśritya śatarūpānumōditaḥ || 2 ||

2

prajāpatiḥ sa bhagavān rucistasyāmajījanat |

mithunaṃ brahmavarcasvī paramēṇa samādhinā || 3 ||

3

yastayōḥ puruṣaḥ sākṣādviṣṇuryajñasvarūpadhṛk |

yā strī sā dakṣiṇā bhūtēraṃśabhūtānapāyinī || 4 ||

4

āninyē svagrhaṃ putryāḥ putraṃ vitatarōciṣam |

svāyambhuvō mudā yuktō rucirjagrāha dakṣiṇām || 5 ||

5

tāṃ kāmāyānāṃ bhagavānuvāha yajuṣāṃ patiḥ |

tuṣṭāyāṃ tōṣamāpannō'janayad dvādaśātmajān || 6 ||

6

tōṣaḥ pratōṣaḥ santōṣō bhadraḥ śāntiriḍaspatiḥ |

idhmaḥ kavirvibhuḥ svahnaḥ sudēvō rōcanō dviṣaṭ || 7 ||

7

tuṣitā nāma tē dēvā āsan svāyambhuvāntarē marīcimiśrā ṛṣayō yajñāḥ suragaṇēśvaraḥ 8	8
priyavratōttānapāḍau manuputrau mahaujasau tatputrapautranaptṛṇāmanuvṛttaṃ tadantaram 9	9
dēvahūtimadāttāta kardamāyātmajāṃ manuḥ tatsambandhi śrutaprāyaṃ bhavatā gadatō mama 10	10
dakṣāya brahmaputrāya prasūtiṃ bhagavānmanuḥ prāyacchadyatkṛtaḥ sargastrilōkyāṃ vitatō mahān 11	11
yāḥ kardamasutāḥ prōktā nava brahmarṣipatnayaḥ tāsāṃ prasūtiprasavaṃ prōcyamānaṃ nibōdha mē 12	12
patnī marīcēstu kalā suṣuvē kardamātmajā kaśyapaṃ pūrṇimānaṃ ca yayōrāpūritaṃ jagat 13	13
pūrṇimāsūta virajaṃ viśvagaṃ ca parantapa dēvakulyāṃ harēḥ pādaśaucādyābhūtsariddivaḥ 14	14
atrēḥ patnyanasūyā trīṇjajñē suyaśasaḥ sutān dattaṃ durvāsasaṃ sōmamātmēśabrahmasambhavān 15	15
vidura uvāca atrēgrhē suraśrēṣṭhāḥ sthityutpattyantahētavaḥ kiñciccikīrṣavō jātā ētadākhyāhi mē gurō 16	16
maitrēya uvāca brahmaṇā nōditaḥ sṛṣṭāvatrirbrahmavidāṃ varaḥ saha patnyā yayāvṛkṣaṃ kulādrim tapasi sthitaḥ 17	17

tasmin prasūnastabakapalāsāsōkakānanē	
vārbhiḥ sravadbhirudghuṣṭē nirvindhyāyāḥ samantataḥ 18	18
prāṇāyāmēna saṃnyamya manō varṣaśataṃ muniḥ	
atiṣṭhadēkapādēna nirdvandvō'nilabhōjanaḥ 19	19
śaraṇaṃ taṃ prapadyē'haṃ ya ēva jagadīśvaraḥ	
prajāmatmasamāṃ mahyaṃ prayacchatviti cintayan 20	20
tapyamānaṃ tribhuvanaṃ prāṇāyāmaidhasāgninā	
nirgatēna munērmūrdhnaḥ samīkṣya prabhavastrayaḥ 21	21
apsarōmunigandharvasiddhavidyādhārōragaiḥ	
vitāyamānayaśasastadāśramapadaṃ yayuḥ 22	22
tatprādurbhāvasaṃyōgavidyōtitamanā muniḥ	
uttiṣṭhannēkapādēna dadarśa vibudharṣabhān 23	23
praṇamya daṇḍavadbhūmāvupatasthē'rhaṇāñjaliḥ	
vṛṣahaṃsasuparṇasthān svaiḥ svaiścihnaiśca cihnītān 24	24
kṛpāvalōkēna hasadvadanēnōpalambhitān	
tadrōciṣāpratihatē nimīlya munirakṣiṇī 25	25
cētastatpravaṇaṃ yuñjannastāvītsaṃhatāñjaliḥ	
ślakṣṇayā sūktayā vācā sarvalōkagarīyasaḥ 26	26
atriruvāca	
viśvōdbhavasthitilayēṣu vibhajyamānai -	
rmāyāguṇairanuyugaṃ vigrhītadēhāḥ	

tē brahmaviṣṇugiriśāḥ praṇatō'smyahaṃ va -

stēbhyaḥ ka ēva bhavatām ma ihōpahūtaḥ || 27 ||

27

ēkō mayēha bhagavān vibudhapradhāna -

ścittīkṛtaḥ prajananāya kathaṃ nu yūyam |

atrāgatāstanubhṛtām manasō'pi dūrād

brūta prasīdata mahāniha vismayō mē || 28 ||

28

maitrēya uvāca

iti tasya vacaḥ śrutvā trayastē vibudharṣabhāḥ |

pratyāhuḥ ślakṣṇayā vācā prahasya tamṛṣiṃ prabhō || 29 ||

29

dēvā ūcuḥ

yathā kṛtastē saṅkalpō bhāvyam tēnaiva nānyathā |

satsaṅkalpasya tē brahman yadvai dhyāyati tē vayam || 30 ||

30

athāsmadaṃśabhūtāstē ātmajā lōkaviśrutāḥ |

bhavitārō'ṅga bhadraṃ tē visrapsyanti ca tē yaśaḥ || 31 ||

31

ēvaṃ kāmavaram dattvā pratijagmuḥ surēśvarāḥ |

sabhājitāstayōḥ samyagdampatyōrmīṣatōstataḥ || 32 ||

32

sōmō'bhūdbrahmaṇōṃ'sēna dattō viṣṇōstu yōgavit |

durvāsāḥ śaṅkarasyāṃśō nibōdhāṅgirasah prajāḥ || 33 ||

33

śraddhā tvaṅgirasah patnī catasrō'sūta kanyakāḥ |

sinīvālī kuhū rākā caturthyanumatistathā || 34 ||

34

tatputrāvaparāvāstām khyātau svārōciṣē'ntarē |

utathyō bhagavān sākṣādbrahmiṣṭhaśca br̥haspatiḥ || 35 ||

35

<i>pulastyō'janayatpatnyāmagastyam ca havirbhuvi </i> <i>sō'nyajanmani dahrāgnirviśravāśca mahātapāḥ 36 </i>	36
<i>tasya yakṣapatirdēvaḥ kubērastviḍaviḍāsutaḥ </i> <i>rāvaṇaḥ kumbhakarṇaśca tathānyasyām vibhīṣaṇaḥ 37 </i>	37
<i>pulahasya gatirbhāryā trīnasūta satī sutān </i> <i>karmaśrēṣṭham varīyāṃsam sahiṣṇuṃ ca mahāmatē 38 </i>	38
<i>kratōrapi kriyā bhāryā vālakhilyānasūyata </i> <i>rṣiṇṣaṣṭisahasrāṇi jvalatō brahmatējasā 39 </i>	39
<i>ūrjāyām jajñirē putrā vasiṣṭhasya parantapa </i> <i>citrakētupradhānāstē sapta brahmarṣayō'malāḥ 40 </i>	40
<i>citrakētuḥ surōciśca virajā mitra ēva ca </i> <i>ulbaṇō vasubhṛdyānō dyumān śaktyādayō'parē 41 </i>	41
<i>cittistvatharvaṇaḥ patnī lēbhē putram dhṛtavratam </i> <i>dadhyañcamaśvaśirasam bhṛgōrvaṃśam nibōdha mē 42 </i>	42
<i>bhṛguḥ khyātyām mahābhāgaḥ patnyām putrānajījanat </i> <i>dhātāram ca vidhātāram śriyam ca bhagavatparām 43 </i>	43
<i>āyatim niyatim caiva sutē mērustayōradāt </i> <i>tābhyām tayōrabhavatām mṛkaṇḍaḥ prāṇa ēva ca 44 </i>	44
<i>mārkaṇḍēyō mṛkaṇḍasya prāṇādvēdaśirā muniḥ </i> <i>kaviśca bhārgavō yasya bhagavānuśanā sutaḥ 45 </i>	45

ta ētē munayaḥ kṣattarlōkān sargairabhāvayan	
ēṣa kardamadauhitrasantānaḥ kathitastava	
śṛṇvataḥ śraddadhānasya sadyaḥ pāpaharaḥ paraḥ 46	46
prasūtiṃ mānavīm dakṣa upayēmē hyajātmajaḥ	
tasyām sasarja duhitṛḥ ṣōḍaśāmāmalalōcanāḥ 47	47
trayōdaśādāddharmāya tathaikāmagnayē vibhuḥ	
pitṛbhya ēkāṃ yuktēbhyō bhavāyaikāṃ bhavacchidē 48	48
śraddhā maitrī dayā śāntistuṣṭiḥ puṣṭiḥ kriyōnnatiḥ	
buddhirmēdhā titikṣā hrīrmūrtirdharmasya patnayaḥ 49	49
śraddhāsūta śubhaṃ maitrī prasādamabhayaṃ dayā	
śāntiḥ sukhaṃ mudam tuṣṭiḥ smayaṃ puṣṭirasūyata 50	50
yōgaṃ kriyōnnatirdarpamarthaṃ buddhirasūyata	
mēdhā smṛtiṃ titikṣā tu kṣēmaṃ hrīḥ praśrayaṃ sutam 51	51
mūrtiḥ sarvaguṇōtpattirnarāyaṇāvṛṣī 52	52
yayōrjanmanyadō viśvamabhyānandatsunirvṛtam	
manāṃsi kakubhō vātāḥ prasēduḥ saritō'drayaḥ 53	53
divyavādyanta tūryāṇi pētuh kusumavṛṣṭayaḥ	
munayastuṣṭuvustuṣṭā jagurgandharvakinnarāḥ 54	54
nṛtyanti sma striyō dēvyā āsītparamamaṅgalam	
dēvā brahmādayaḥ sarvē upatasthurabhiṣṭavaiḥ 55	55
dēvā ūcuḥ	
yō māyayā viracitaṃ nijayā'tmanīdam	

khē rūpabhēdamiva tatpraticakṣaṇāya ētēna dharmasadanē ṛṣimūrtinādyā prāduścakāra puruṣāya namaḥ parasmai 56	56
sō'yaṃ sthitivyatīkarōpaśamāya sṛṣṭān sattvēna naḥ suragaṇānanumēyatattvaḥ dṛśyādadabhrakaruṇēna vilōkanēna yacchrīnikētamamalaṃ kṣipatāravindam 57	57
ēvaṃ suragaṇaistāta bhagavantāvabhiṣṭatau labdhāvalōkairiyaturarcitau gandhamādanam 58	58
tāvimau vai bhagavatō harēraṃśāvihāgatau bhāravayāya ca bhuvāḥ kṛṣṇau yadukurūdvahau 59	59
svāhābhimāninaścāgnērātmaajāmstrīnājījanat pāvakaṃ pavamānaṃ ca śuciṃ ca hutabhōjanam 60	60
tēbhyō'gnayaḥ samabhavan catvārīṃśacca pañca ca ta ēvaikōnapañcāśatsākāṃ pitṛpitāmahaiḥ 61	61
vaitānikē karmaṇi yannāmabhirbrahmavādibhiḥ āgnēyya iṣṭayō yajñē nirūpyantē'gnayastu tē 62	62
agniṣvāttā barhiṣadaḥ saumyāḥ pītara ājyapāḥ sāgnayō'nagnayastēṣāṃ patnī dākṣāyaṇī svadhā 63	63
tēbhyō dadhāra kanyē dvē vayunāṃ dhāriṇīm svadhā ubhē tē brahmavādinyau jñānavijñānapāragē 64	64

bhavyasya patnī tu satī bhavaṃ dēvamanuvratā |

ātmanaḥ sadṛśaṃ putraṃ na lēbhē guṇaśīlataḥ || 65 ||

65

pitaryapratirūpē svē bhavāyānāgasē ruṣā |

aprauḍhaivātmanā'tmānamajahādyōgasamyutā || 66 ||

66

*|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē viduramaitrēyasaṃvādē prathamō'dhyāyaḥ ||*

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē niḡamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē dvitīyō'dhyāyaḥ ॥

vidura uvāca

bhavē śīlavatāṃ śrēṣṭhē dakṣō duhitṛvatsalaḥ ।

vidvēṣamakarōtkasmādanādr̥tyātmajāṃ satīm ॥ 1 ॥

67

kastaṃ carācaragurum nirvairam śāntavigraham ।

ātmārāmaṃ kathaṃ dvēṣṭi jagatō daivataṃ mahat ॥ 2 ॥

68

ētaḍākhyāhi mē brahman jāmātuḥ śvaśurasya ca ।

vidvēṣastu yataḥ prāṇaṃstatyajē dustyajānsatī ॥ 3 ॥

69

maitrēya uvāca

purā viśvasṛjāṃ satrē samētāḥ paramarṣayaḥ ।

tathāmaragaṇāḥ sarvē sānugā munayo'gnayaḥ ॥ 4 ॥

70

tatra praviṣṭamṛṣayō dr̥ṣṭvārkaṃiva rōciṣā ।

bhrājamānaṃ vitimiram kurvantaṃ tanmahatsadaḥ ॥ 5 ॥

71

udatiṣṭhan sadasyāstē svadhiṣṇyēbhyaḥ sahāgnayaḥ ।

ṛtē viriñcaṃ śarvaṃ ca tadbhāsā'kṣiptacētasah ॥ 6 ॥

72

sadasaspatibhirdakṣō bhagavān sādhu satkṛtaḥ ।

ajaṃ lōkagurum natvā niṣasāda tadājñayā ॥ 7 ॥

73

<i>prāñniṣaṇṇaṃ mṛḍaṃ dṛṣṭvā nāmṛṣyattadanādṛtaḥ </i> <i>uvāca vāmaṃ cakṣurbhyāmabhivīkṣya dahanniva 8 </i>	74
<i>śrūyatāṃ brahmarṣayō mē sahadēvāḥ sahāgnayaḥ </i> <i>sādhūnāṃ bruvatō vṛttaṃ nājñānānna ca matsarāt 9 </i>	75
<i>ayaṃ tu lōkapālānāṃ yaśōghnō nirapatrapaḥ </i> <i>sadbhirācaritaḥ panthā yēna stabdhēna dūṣitaḥ 10 </i>	76
<i>ēṣa mē śiṣyatāṃ prāptō yanmē duhituragrahīt </i> <i>pāṇiṃ viprāgnimukhataḥ sāvitryā iva sādhuvat 11 </i>	77
<i>grhītvā mṛgaśāvākṣyāḥ pāṇiṃ markaṭalōcanaḥ </i> <i>pratyutthānābhivādārhē vācāpyakṛta nōcitam 12 </i>	78
<i>luptakriyāyāśucayē māninē bhinnasētavē </i> <i>anicchannapyadāṃ bālāṃ śūdrāyēvōśatīm giram 13 </i>	79
<i>prētāvāsēṣu ghōrēṣu prētairbhūtagaṇairvṛtaḥ </i> <i>aṭatyunmattavannagnō vyuptakēśō hasan rudan 14 </i>	80
<i>citābhasmakṛtasnānaḥ prētasraṇnrasthibhūṣaṇaḥ </i> <i>śivāpadēśō hyaśivō mattō mattajanapriyaḥ </i> <i>patiḥ pramathabhūtānāṃ tamōmātrātmakātmanām 15 </i>	81
<i>tasmā unmādanāthāya naṣṭaśaucāya durhṛdē </i> <i>dattā bata mayā sādhvī cōditē paramēṣṭhinā 16 </i>	82
<i>maitrēya uvāca</i> <i>vinindyaivaṃ sa giriśamapratīpamavasthitam </i> <i>dakṣō'thāpa upaspr̥śya kruddhaḥ śaptuṃ pracakramē 17 </i>	83

ayaṃ tu dēvayajana indrōpēndrādibhirbhavaḥ |
saha bhāgaṃ na labhatāṃ dēvairdēvagaṇādhamāḥ || 18 || 84

niṣidhyamānaḥ sa sadasyamukhyai -
rdakṣō giritrāya viṣṛjya śāpam |
tasmādviniṣkramya vivṛddhamanyu -
rjagāma kauravya nijaṃ nikētanam || 19 || 85

vijñāya śāpaṃ giriśānugāgraṇī -
rnandīśvarō rōṣakaṣāyadūṣitaḥ |
dakṣāya śāpaṃ visasarja dāruṇaṃ
yē cānvamōdaṃstadavācyatāṃ dvijāḥ || 20 || 86

ya ētanmartyamuddiśya bhagavatyapratidruhi |
druhyatyajñāḥ pṛthagdrṣṭistattvatō vimukhō bhavēt || 21 || 87

grhēṣu kūṭadharmēṣu saktō grāmyasukhēcchayā |
karmatantraṃ vitanutē vēdavādavipannadhīḥ || 22 || 88

buddhyā parābhidyāyinyā vismṛtātmagatiḥ paśuḥ |
strīkāmaḥ sō'stvatitarāṃ dakṣō bastamukhō'cirāt || 23 || 89

vidyābuddhiravidyāyāṃ karmamayyāmasau jaḍaḥ |
saṃsarantviha yē cāmumanu śarvāvamāninam || 24 || 90

giraḥ śrutāyāḥ puṣpiṇyā madhugandhēna bhūriṇā |
mathnā cōnmathitātmānaḥ sammuhyantu haradviṣaḥ || 25 || 91

sarvabhakṣā dvijā vṛttyai dhṛtavidyātapōvratāḥ |
vittadēhēndriyārāmā yācakā vicarantviha || 26 || 92

<i>tasyaivam dadataḥ śāpaṃ śrutvā dvijakulāya vai </i> <i>bhṛguḥ pratyasṛjacchāpaṃ brahmadaṇḍam duratyayam 27 </i>	93
<i>bhavavratadharā yē ca yē ca tān samanuvratāḥ </i> <i>pākhaṇḍīnastē bhavantu sacchāstraparipanthinaḥ 28 </i>	94
<i>naṣṭaśaucā mūḍhadhiyō jaṭābhasmāsthidhārīṇaḥ </i> <i>viśantu śivadīkṣāyām yatra daivam surāsavam 29 </i>	95
<i>brahma ca brāhmaṇāṃścaiva yadyūyam parinindatha </i> <i>sētum vidhāraṇam puṃsāmataḥ pākhaṇḍamāsritāḥ 30 </i>	96
<i>ēṣa ēva hi lōkānām śivaḥ panthāḥ sanātanaḥ </i> <i>yam pūrvē cānusantasthuryatpramāṇam janārdanaḥ 31 </i>	97
<i>tadbrahma paramam śuddham satām vartma sanātanam </i> <i>vigarhya yāta pāṣaṇḍam daivam vō yatra bhūtarāṭ 32 </i>	98
<i>maitrēya uvāca</i> <i>tasyaivam vadataḥ śāpaṃ bhṛgōḥ sa bhagavān bhavaḥ </i> <i>niścakrāma tataḥ kiñcidvimanā iva sānugaḥ 33 </i>	99
<i>tē'pi viśvasṛjaḥ satraṃ sahasraparivatsarān </i> <i>saṃvidhāya mahēṣvāsa yatrējya ṛṣabhō hariḥ 34 </i>	100
<i>āplutyāvabhṛtham yatra gaṅgā yamunayānvitā </i> <i>virajēnātmanā sarvē svam svam dhāma yayustataḥ 35 </i>	101

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyām saṃhitāyām
caturthaskandhē dakṣaśāpō nāma dvitīyō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē tṛtīyō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

sadā vidviṣatōrēvaṃ kālō vai dhriyamāṇayōḥ ।

jāmātuḥ śvaśūrasyaṇī sumahānaticakramē ॥ 1 ॥

102

yadābhiṣiktō dakṣastu brahmaṇā paramēṣṭhinā ।

prajāpatīnāṃ sarvēṣāmādhipatyē smayō'bhavat ॥ 2 ॥

103

iṣṭvā sa vājapēyēna brahmiṣṭhānabhibhūya ca ।

br̥haspatisavaṃ nāma samārēbhē kratūttamam ॥ 3 ॥

104

tasmin brahmarṣayaḥ sarvē dēvarṣipitṛdēvatāḥ ।

āsan kṛtasvastyayanāstatpatnyaśca sabharṭṛkāḥ ॥ 4 ॥

105

tadupaśrutya nabhasi khēcarāṇāṃ prajāpatām ।

satī dākṣāyaṇī dēvī pituryajñamahōtsavam ॥ 5 ॥

106

vrajantīḥ sarvatō digbhya upadēvavarastriyaḥ ।

vimānayānāḥ saprēṣṭhā niṣkakaṇṭhīḥ suvāsasaḥ ॥ 6 ॥

107

dr̥ṣṭvā svanilayābhyāśē lōlākṣīrmṛṣṭakuṇḍalāḥ ।

patiṃ bhūtapatiṃ dēvamautsukyādabhyabhāṣata ॥ 7 ॥

108

satyuvāca

prajāpatēstē śvaśurasya sāmprataṃ

niryāpitō yajñamahōtsavaḥ kila |

vayaṃ ca tatrābhisarāma vāma tē

yadyarthitāmī vibudhā vrajanti hi || 8 ||

109

tasmin bhaginyō mama bhartṛbhiḥ svakai -

rdhruvaṃ gamiṣyanti suhrddidrḥṣavaḥ |

ahaṃ ca tasmin bhavatābhikāmayē

sahōpanītaṃ paribarhamarhitum || 9 ||

110

tatra svasṛrmē nanu bhartṛsammitā

mātrṣvasṛḥ klinnadhiyaṃ ca mātaram |

drakṣyē cirōtkañṭhamanā maharṣibhi -

runnīyamānaṃ ca mṛḍādhvaradhvajam || 10 ||

111

tvayyētadāścaryamajātmanāyayā

vinirmitaṃ bhāti guṇatrayātmakam |

tathāpyahaṃ yōṣidatattvavicca tē

dīnā didṛkṣē bhava mē bhavakṣitim || 11 ||

112

paśya prayāntīrabhavānyayōṣitō -

'pyalaṅkṛtāḥ kāntasakhā varūthaśaḥ |

yāsāṃ vrajadbhiḥ śitikaṇṭha maṇḍitaṃ

nabhō vimānaiḥ kalahaṃsapāṇḍubhiḥ || 12 ||

113

kathaṃ sutāyāḥ pitṛgēhakautukaṃ

niśamya dēhaḥ suravarya nēṅgatē |

anāhutā apyabhiyanti sauhṛdam

bharturgurōrdēhakṛtaśca kētanam || 13 ||

114

tanmē prasīdēdamamartya vāñchitam

kartuṃ bhavānkāruṇikō batārhati |

tvayā'tmanō'rdhē'hamadabhracakṣuṣā

nirūpitā mānugṛhāṇa yācitaḥ || 14 ||

115

ṛṣiruvāca

ēvaṃ giritraḥ priyayābhibhāṣitaḥ

pratyabhyadhata prahasan suhṛtpriyaḥ |

saṃsmāritō marmabhidaḥ kuvāgiṣūn

yānāha kō viśvasṛjāṃ samakṣataḥ || 15 ||

116

śrībhagavānuvāca

tvayōditaṃ śōbhanamēva śōbhanē

anāhutā apyabhiyanti bandhuṣu |

tē yadyanutpāditadōṣadrṣṭayō

balīyasānātmyamadēna manyunā || 16 ||

117

vidyātapōvittavapurvayaḥkulaiḥ

satāṃ guṇaiḥ ṣaḍbhirasattamētaraiḥ |

smṛtau hatāyāṃ bhṛtamānadurdrṣaḥ

stabdhā na paśyanti hi dhāma bhūyasām || 17 ||

118

naitādrśānāṃ svajanavyapēkṣayā

gṛhān pratīyādanavasthitātmanām |

yē'bhyāgatān vakradhiyābhicakṣatē

ārōpitabhrūbhīramarṣaṇākṣibhiḥ || 18 ||

119

tathāribhirna vyathatē śīlīmukhaiḥ
 śētē'rditāṅgō hṛdayēna dūyatā |
 svānāṃ yathā vakradhiyāṃ duruktibhi -
 rdivāniśaṃ tapyati marmatāḍitaḥ || 19 || 120

vyaktaṃ tvamutkr̥ṣṭagatēḥ prajāpatēḥ
 priyā'tmajānāmasi subhru sammata |
 athāpi mānaṃ na pituḥ prapatsyasē
 madāśrayātkāḥ paritapyatē yataḥ || 20 || 121

pāpacyamānēna hṛdā'turēndriyaḥ
 samṛddhibhiḥ pūruṣabuddhisākṣiṇām |
 akalpa ēśāmadhirōḍhumāñjasā
 padaṃ paraṃ dvēṣṭi yathāsurā harim || 21 || 122

pratyudgamapraśrayaṇābhivādanaṃ
 vidhīyatē sādhu mithaḥ sumadhyamē |
 prājñaiḥ parasmai puruṣāya cētasā
 guhāśayāyaiva na dēhamāninē || 22 || 123

sattvaṃ viśuddhaṃ vasudēvaśabditam
 yadīyatē tatra pumānapāvṛtaḥ |
 sattvē ca tasmin bhagavān vāsudēvō
 hyadhōkṣajō mē namaśā vidhīyatē || 23 || 124

tattē nirīkṣyō na pitāpi dēhakṛd
 dakṣō mama dviṭ tadanuvratāśca yē |
 yō viśvasṛgyajñagataṃ varōru mā -
 manāgasam durvacasākarōttiraḥ || 24 || 125

yadi vrajiṣyasyatihāya madvacō

bhadraṃ bhavatyā na tatō bhaviṣyati |

sambhāvitasya svajanātparābhavō

yadā sa sadyō maraṇāya kalpatē || 25 ||

126

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

caturthaskandhē umārudrasaṃvādē tṛtīyō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē caturthō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

ētāvaduktvā virarāma śaṅkaraḥ

patnyaṅganāśaṃ hyubhayatra cintayan |

suhṛddidr̥kṣuḥ pariśaṅkitā bhavā -

nniṣkrāmatī nirviśatī dvidhā'sa sā || 1 ||

127

suhṛddidr̥kṣāpratighātadurmanāḥ

snēhādrudatyasrukālātivihvalā |

bhavaṃ bhavānyapratipūruṣaṃ ruṣā

pradhakṣyatīvaikṣata jātavēpathuḥ || 2 ||

128

tatō viniḥśvasya satī vihāya taṃ

śōkēna rōṣēṇa ca dūyatā hṛdā |

pitṛōragātstraiṇavimūḍhadr̥ghr̥hān

prēmṇā'tmanō yō'rdhamadātsatāṃ priyaḥ || 3 ||

129

tāmanvagacchan drutavikramāṃ satī -

mēkāṃ trinētrānucarāḥ sahasraśaḥ |

sapārṣadayakṣā maṇimanmadādayaḥ

purōvr̥ṣēndrāstarasā gatavyathāḥ || 4 ||

130

tām sārīkākandukadarpaṇāmbuja -
 śvētātapatravyajanasragādibhiḥ |
 gītāyanairdundubhiśaṅkhavēṇubhi -
 rvrṣēndramārōpya viṭaṅkitā yayuḥ || 5 ||

131

ābrahmaghōṣōrjitayajñavaiśasaṃ
 viprarṣijuṣṭaṃ vibudhaiśca sarvaśaḥ |
 mṛddārvayaḥkāñcanadarbhacarmabhi -
 rnisrṣṭabhāṇḍaṃ yajanaṃ samāviśat || 6 ||

132

tāmāgatām tatra na kaścanādriyad
 vimānitām yajñakṛtō bhayājjanaḥ |
 ṛtē svasṛrvai jananīm ca sādaraḥ
 prēmāśrukaṇṭhyaḥ pariśasvajurmudā || 7 ||

133

saudaryasampraśnasamarthavārtayā
 mātṛā ca mātṛṣvasṛbhiśca sādaram |
 dattām saparyām varamāsaṇaṃ ca sā
 nādatta pitṛāpratinanditā satī || 8 ||

134

arudrabhāgaṃ tamavēksya cādhvaraṃ
 pitṛā ca dēvē kṛtahēlanaṃ vibhau |
 anādṛtā yajñasadyadhīśvarī
 cukōpa lōkāniva dhakṣyatī ruṣā || 9 ||

135

jagarha sāmarṣavipannayā girā
 śivadviṣaṃ dhūmapathaśramasmayam |
 svatējasā bhūtagaṇān samutthitān
 nigrhya dēvī jagatō'bhiśṛṇvataḥ || 10 ||

136

śrīdēvyuvāca

na yasya lōkē'styatisāyanah priya -

stathāpriyō dēhabhṛtām priyātmanah |

tasmin samastātmani muktavairakē

ṛtē bhavantam katamah pratīpayēt || 11 ||

137

dōṣān parēṣām hi guṇēṣu sādhavō

grhṇanti kēcinna bhavādṛśā dvija |

guṇāmśca phalgūn bahulīkariṣṇavō

mahattamāstēṣvavidadbhavānagham || 12 ||

138

nāścaryamētadyadasatsu sarvadā

mahadvinindā kuṇapātmavādiṣu |

sērṣyam mahāpūruṣapādapāṃsubhi -

rnirastatējaḥsu tadēva śōbhanam || 13 ||

139

yad dvyakṣaram nāma girēritam nṛṇām

sakṛtprasaṅgādaghamāśu hanti tat |

pavitrakīrtim tamalaṅghyaśāsanam

bhavānahō dvēṣti śivam śivētarah || 14 ||

140

yatpādapadmaṃ mahatām manō'libhi -

rniṣēvitam brahmarasāsavārthibhiḥ |

lōkasya yadvarṣati cāśiṣō'rthina -

stasmai bhavān druhyati viśvabandhavē || 15 ||

141

kiṃ vā śivākhyamaśivam na vidustvadanyē

brahmādayastamavakīrya jaṭāḥ śmaśānē |

tanmālyabhasmanṛkapālyavasatpiśācai -

ryē mūrdhabhirdadhati taccaraṇāvasṛṣṭam || 16 ||

142

karṇau pidhāya nirayādyadakalpa īśē

dharmāvitaryasṛṇibhirnṛbhirasyamānē |

chindyātprasahya ruśatīmasatīm prabhuścē -

jjihvāmasūnapi tatō visṛjētsa dharmah || 17 ||

143

atastavōtpannamidaṃ kalēvaram

na dhārayiṣyē śitikaṇṭhagarhiṇaḥ |

jagdhasya mōhāddhi viśuddhimandhasō

jugupsitasyōddharaṇaṃ pracakṣatē || 18 ||

144

na vēdavādānanuvartatē matiḥ

sva ēva lōkē ramatō mahāmunēḥ |

yathā gatirdēvamanuṣyayōḥ pṛthak

sva ēva dharmē na paraṃ kṣipētsthitaḥ || 19 ||

145

karma pravṛttaṃ ca nivṛttamapyṛtaṃ

vēdē vivicyōbhayaliṅgamāśritam |

virōdhi tadyaugapadaikakartari

dvayaṃ tathā brahmaṇi karma narcchati || 20 ||

146

mā vaḥ padavyaḥ pitarasmadāsthītā

yā yajñaśālāsu na dhūmavartmabhiḥ |

tadannatrptairasubhṛdbhirīḍitā

avyaktaliṅgā avadhūtasēvitāḥ || 21 ||

147

naitēna dēhēna harē kṛtāgasō

dēhōdbhavēnālamalaṃ kujanmanā |

vrīḍā mamābhūtkujanaprasaṅgata -

stajjanma dhig yō mahatāmavadyakṛt || 22 ||

148

gōtram tvadīyaṃ bhagavān vṛṣadhvajō

dākṣāyaṇītyāha yadā sudurmanāḥ |

vyapētanarmasmitamāśu taddhyahaṃ

vyutsrakṣya ētatkuṇapaṃ tvadaṅgajam || 23 ||

149

maitrēya uvāca

ityadhvarē dakṣamanūdya śatruhan

kṣitāvudīcīm niṣasāda śāntavāk |

sprṣtvā jalaṃ pītaḍukūlasaṃvṛtā

nīmīlya dṛgyōgapathaṃ samāviśat || 24 ||

150

kṛtvā samānāvanilau jītāsanā

sōdānamutthāpya ca nābhicakrataḥ |

śanairhṛdi sthāpya dhiyōrasi sthitaṃ

kaṇṭhād bhruvōrmadhyamaninditānayat || 25 ||

151

ēvaṃ svadēhaṃ mahatāṃ mahīyasā

muhuh samārōpitamaṅkamādarāt |

jihāsatī dakṣaruṣā manasvinī

dadhāra gātrēṣvanilāgnidhāraṇām || 26 ||

152

tataḥ svabhartuścaraṇāmbujāsavaṃ

jagadgurōścintayatī na cāparam |

dadarśa dēhō hatakalmaṣā satī

sadyaḥ prajajvāla samādhijāgninā || 27 ||

153

tatpaśyatām khē bhuvī cādbhutaṃ mahad

hāhēti vādaḥ sumahānajāyata |

hanta priyā daivatamasya dēvī

jahāvasūn kēna satī prakōpitā || 28 ||

154

ahō anātmyaṃ mahadasya paśyata

prajāpatēryasya carācaram prajāḥ |

jahāvasūn yadvimatā'tmajā satī

manasvinī mānamabhīkṣṇamarhati || 29 ||

155

sō'yaṃ durmarṣahṛdayō brahmadhruk ca

lōkē'pakīrtiṃ mahatīmavāpsyati |

yadaṅgajām svām puruṣadvidudyatām

na pratyasēdhanmṛtayē'parādhataḥ || 30 ||

156

vadatyēvaṃ janē satyā drṣṭvāsutyāgamadbhutam |

dakṣaṃ tatpārśadā hantumudatiṣṭhannudāyudhāḥ || 31 ||

157

tēṣāmāpatatām vēgaṃ niśāmya bhagavān bhṛguḥ |

yajñaghnaghnēna yajuṣā dakṣiṇāgnau juhāva ha || 32 ||

158

adhvaryuṇā hūyamānē dēvā utpēturōjasā |

ṛbhavō nāma tapasā sōmaṃ prāptāḥ sahasraśaḥ || 33 ||

159

tairalātāyudhaiḥ sarvē pramathāḥ sahaguhyakāḥ |

hanyamānā diśō bhējuruśadbhirbrahmatējasā || 34 ||

160

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyām saṃhitāyām

caturthaskandhē satīdēhōtsargō nāma caturthō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē pañcamō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

*bhavō bhavānyā nidhanam prajāpatē -
rasatkṛtāyā avagamyā nāradāt |
svapārṣadasainyam ca tadadhvararbhūbhi -
rvidrāvitam krōdhamapāramādadhē || 1 ||*

161

*kruddhaḥ sudaṣṭōṣṭhapuṭaḥ sa dhūrjaṭi -
rjaṭām taḍidvahnisaṭōgrarōciṣam |
utkṛtya rudraḥ sahasōtthitō hasan
gambhīranādō visasarja tāṃ bhuvi || 2 ||*

162

*tatō'tikāyastanuvā sprśandivam
sahasrabāhurghanaruk trisūryadr̥k |
karāladaṃṣṭrō jvaladagnimūrdhajaḥ
kapālamālī vividhōdyatāyudhaḥ || 3 ||*

163

*taṃ kiṃ karōmīti gr̥ṇantamāha
baddhāñjaliṃ bhagavān bhūtanāthaḥ |
dakṣaṃ sayajñaṃ jahi madbhaṭānām
tvamagraṇī rudra bhaṭāṃśakō mē || 4 ||*

164

ājñapta ēvaṃ kupitēna manyunā

sa dēvadēvaṃ paricakramē vibhum |

mēnē tadā'tmānamasaṅgaramhasā

mahīyasāṃ tāta sahaḥ sahiṣṇum || 5 ||

165

anvīyamānaḥ sa tu rudrapārṣadai -

rbhṛśaṃ nadadbhirvyanadatsubhairavam |

udyamya śūlaṃ jagadantakāntakaṃ

sa prādravad ghōṣaṇabhūṣaṇāṅghriḥ || 6 ||

166

athartvijō yajamānaḥ sadasyāḥ

kakubhyudīcyāṃ prasamīkṣya rēṇum |

tamaḥ kimētatkuta ētadrajō'bhū -

diti dvijā dvijapatnyaśca dadhyuḥ || 7 ||

167

vātā na vānti na hi santi dasyavaḥ

prācīnabarhirjīvati hōgradaṇḍaḥ |

gāvō na kālyanta idaṃ kutō rajō

lōkō'dhunā kiṃ pralayāya kalpatē || 8 ||

168

prasūtimiśrāḥ striya udvignacittā

ūcurvipākō vṛjinasyaiṣa tasya |

yatpaśyantīnāṃ duhitṛṇāṃ prajāśaḥ

sutāṃ satīmavadadhyāvanāgām || 9 ||

169

yastvantakālē vyuptajaṭākālāpaḥ

svaśūlasūcyarpitadiggajēndraḥ |

vitatya nṛtyatyuditāstradōrdhvajā -

nuccāṭṭahāsastanayitnubhinnadik || 10 ||

170

amarṣayitvā tamasahyatējasam manyuplutam durviṣaḥam bhrukuṭyā karāladaṃṣṭrābhirudastabhāgaṇam syātsvasti kiṃ kōpayatō vidhātuḥ 11	171
bahvēvamudvignadṛśōcyamānē janēna dakṣasya muhurmahātmanaḥ utpēturutpātataṃ sahasraśō bhayāvahā divi bhūmau ca paryak 12	172
tāvatsa rudrānucarairmakhō mahān nānāyudhairvāmanakairudāyudhaiḥ piṅgaiḥ piśaṅgairmakarōdarānanaiḥ paryādravadbhirvidurānvarudhyata 13	173
kēcidbabhañjuḥ prāgvamśam patnīśālāṃ tathāparē sada āgnīdhraśālāṃ ca tadvihāraṃ mahānasam 14	174
rurujuryajñapātrāṇi tathaikē'gnīnanāśayan kuṇḍēṣvamūtrayan kēcidbibhidurvēdimēkhalāḥ 15	175
abādhanta munīnanya ēkē patnīratarjayan aparē jagṛhurdēvān pratyāsannān palāyitān 16	176
bhṛguṃ babandha maṇimān vīrabhadraḥ prajāpatim caṇḍīśaḥ pūṣaṇam dēvaṃ bhagaṃ nandīśvarō'grahīt 17	177
sarva ēvartvijō dṛṣṭvā sadasyāḥ sadivaukaṣaḥ tairardyamānāḥ subhṛśam grāvabhirnaikadhādravan 18	178

<i>juhvataḥ sruvahastasya śmaśrūṇi bhagavān bhavaḥ </i> <i>bhṛgōrluluñcē sadasi yō'hasacchmaśru darśayan 19 </i>	179
<i>bhagasya nētrē bhagavān pātitasya ruṣā bhuvi </i> <i>ujjahāra sadaḥsthō'kṣṇā yaḥ śapantamasūsucat 20 </i>	180
<i>pūṣṇaścāpātayaddantān kāliṅgasya yathā balaḥ </i> <i>śapyamānē garimaṇi yō'hasaddarśayandataḥ 21 </i>	181
<i>ākramyōrasi dakṣasya śitadhārēṇa hētinā </i> <i>chindannapi taduddhartuṃ nāśaknōt tryambakastadā 22 </i>	182
<i>śastrairastrānvitairēvamanirbhinnatvacam haraḥ </i> <i>vismayaṃ paramāpannō dadhyau paśupatiściram 23 </i>	183
<i>drṣṭvā saṃjñāpanaṃ yōgaṃ paśūnāṃ sa patirmakhē </i> <i>yajamānapaśōḥ kasya kāyāttēnāharacchiraḥ 24 </i>	184
<i>sādhuvādestadā tēṣāṃ karma tattasya śaṃsatām </i> <i>bhūtaprētapīśācānāmanyēṣāṃ tadviparyayaḥ 25 </i>	185
<i>juhāvaitacchirastasmindakṣiṇāgnāvamaraṣitaḥ </i> <i>taddēvayajanaṃ dagdhvā prātiṣṭhad guhyakālayam 26 </i>	186
<i> iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ</i> <i>caturthaskandhē dakṣayajñavidhvaṃsō nāma pañcamō'dhyāyaḥ </i>	

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē ṣaṣṭhō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

atha dēvagaṇāḥ sarvē rudrānīkaiḥ parājitāḥ |

śūlapaṭṭiśanistriṃśagadāpariḥamudgaraiḥ || 1 ||

187

sañchinnabhinnasarvāṅgāḥ sartviksabhyā bhayākulāḥ |

svayambhuvē namaskṛtya kārtsnyēnaitannyavēdayan || 2 ||

188

upalabhya puraivaitadbhagavānabjasambhavaḥ |

nārāyaṇasca viśvātmā na kasyādhvaramīyatuḥ || 3 ||

189

tadākarṇya vibhuḥ prāha tējīyasi kṛtāgasi |

kṣēmāya tatra sā bhūyāṇna prāyēṇa bubhūṣatām || 4 ||

190

athāpi yūyaṃ kṛtakilbiṣā bhavaṃ

yē barhiṣō bhāgabhājaṃ parāduḥ |

prasādayadhvaṃ pariśuddhacētasā

kṣipraprasādaṃ pragṛhītāṅghripadmam || 5 ||

191

āśāsānā jīvitamadhvarasya

lōkaḥ sapālaḥ kupitē na yasmin |

tamāśu dēvaṃ priyayā vihīnaṃ

kṣamāpayadhvaṃ hṛdi viddhaṃ duruktaiḥ || 6 ||

192

<i>nāhaṃ na yajñō na ca yūyamanyē yē dēhabhājō munayaśca tattvam viduḥ pramāṇaṃ balavīryayōrvā yasyātmatantrasya ka upāyaṃ vidhitsēt 7 </i>	193
<i>sa itthamādiśya surānajastaiḥ samanvitaḥ pitrbhiḥ saprajēśaiḥ yayau svadhiṣṇyānnilayaṃ puradviṣaḥ kailāsamadripravaraṃ priyaṃ prabhōḥ 8 </i>	194
<i>janmauṣadhitapōmantrayōgasiddhairnarētaraiḥ juṣṭaṃ kinnaragandharvairapsarōbhīrvṛtaṃ sadā 9 </i>	195
<i>nānāmaṇimayaiḥ śṛṅgairnānādhātuvicitritaiḥ nānādrumalatāgulmairnānāmṛgagaṇāvṛtaiḥ 10 </i>	196
<i>nānāmalaprasravaṇairnānākandarasānubhiḥ ramaṇaṃ viharantīnāṃ ramaṇaiḥ siddhayōṣitām 11 </i>	197
<i>mayūrakēkābhirutaṃ madāndhālivimūrcchitam plāvītai raktakaṇṭhānāṃ kūjitaiśca patattriṇām 12 </i>	198
<i>āhvayantamivōddhastairdvijān kāmādughairdrumaiḥ vrajantamiva mātāṅgairgrṇantamiva nirjharaiḥ 13 </i>	199
<i>mandāraiḥ pārijātaiśca saralaiścōpaśōbhitam tamālaiḥ śālatālaiśca kōvidārāsanārjunaiḥ 14 </i>	200
<i>cūtaiḥ kadambairnīpaiśca nāgapunnāgacampakaiḥ pāṭalāśōkabakulaiḥ kundaiḥ kurabakairapi 15 </i>	201

svaṛṇārṇaśatapatraiśca vararēṇukajātibhiḥ kubjakairmallikābhiśca mādhavībhiśca maṇḍitam 16	202
panasōdumbarāśvatthaplakṣanyagrōdhahiṅgubhiḥ bhūrjairōṣadhibhiḥ pūgai rājapūgaiśca jambubhiḥ 17	203
kharjūrāmrātakāmrādyaiḥ priyālamadhukēṅgudaiḥ drumajātibhiranyaiśca rājitaṃ vēṇukīcakaiḥ 18	204
kumudōtpalakahlāraśatapatravanarddhibhiḥ nalinīṣu kalamḥ kūjatkhagavṛndōpaśōbhitam 19	205
mṛgaiḥ śākhāmṛgaiḥ krōḍairmṛgēndrairṛkṣaśalyakaiḥ gavayaiḥ śarabhairvyāghrai rurubhirmahiṣādibhiḥ 20	206
karṇāntraikapadāśvāsyairnirjuṣṭam vṛkanābhibhiḥ kadalīṣaṇḍasaṃruddhanalinīpulinaśriyam 21	207
paryastaṃ nandayā satyāḥ snānapuṇyatarōdayā vilōkya bhūtēśagiriṃ vibudhā vismayam yayuḥ 22	208
dadṛśustatra tē ramyāmalakāṃ nāma vai purīm vanam saugandhikaṃ cāpi yatra tannāma paṅkajam 23	209
nandā cālakanandā ca saritau bāhyataḥ puraḥ tīrthapādapadāmbhōjarajasātīva pāvanē 24	210
yayōḥ surastriyaḥ kṣattaravaruhya svadhiṣṇyataḥ krīḍanti puṃsaḥ siṅcantyō vigāhya ratikarśītāḥ 25	211
yayōstatsnānavibhraṣṭanavakuṅkumapiñjaram vitṛṣō'pi pibantyambhaḥ pāyayantō gajā gajīḥ 26	212

tārahēmamahāratnavimānaśatasaṅkulām juṣṭāṃ puṇyajanāstrībhīryathā khaṃ sataḍidghanam 27	213
hitvā yakṣēśvarapurīm vanaṃ saugandhikaṃ ca tat drumaiḥ kāmāduḡhairhṛdyāṃ citramālyaphalacchadaiḥ 28	214
raktakaṇṭhakhaḡānīkasvaramaṇḍitaṣaṭpadam kalahaṃsakulaprēṣṭhakharadaṇḍajalāśayam 29	215
vanakuñjarasaṅghṛṣṭaharicandanavāyunā adhi puṇyajanāstrīṇāṃ muhurunmathayanmanaḥ 30	216
vaidūryakṛtasōpānā vāpya utpalamālinīḥ prāptāḥ kimpuruṣairdṛṣṭvā ta ārāddadṛśurvaṭam 31	217
sa yōjanaśatōtsēdhaḥ pādōnaviṭapāyataḥ paryakkṛtācalacchāyō nirnīḍastāpavarjitaḥ 32	218
tasminmahāyōgamayē mumukṣuśaraṇē surāḥ dadṛśuḥ śivamāsīnam tyaktāmarṣamivāntakam 33	219
sanandanādyairmahāsiddhaiḥ śāntaiḥ saṃśāntavigraham upāsyamānam sakhyā ca bhartrā guhyakarakṣasām 34	220
vidyātapōyōgapathamāsthitaṃ tamadhīśvaram carantaṃ viśvasuhṛdam vātsalyāllōkamaṅgalam 35	221
liṅgaṃ ca tāpasābhīṣṭaṃ bhasmadaṇḍajaṭājinam aṅgēna sandhyābhrarucā candralēkhāṃ ca bibhratam 36	222
upaviṣṭaṃ darbhamayyāṃ br̥syāṃ brahma sanātanam nāradāya pravōcantaṃ pr̥cchatē śṛṇvatāṃ satām 37	223

kṛtvōrau dakṣiṇē savyaṃ pādapadmaṃ ca jānuni |
bāhuṃ prakōṣṭhē'kṣamālāmāsinaṃ tarkamudrayā || 38 ||

224

taṃ brahmanirvāṇasamādhimāśritaṃ
vyupāśritaṃ giriśaṃ yōgakakṣām |
salōkapālā munayō manūnā -
mādyāṃ manuṃ prāñjalayaḥ praṇēmuḥ || 39 ||

225

sa tūpalabhyāgatamātmayōniṃ
surāsurēśairabhivanditāṅghriḥ |
utthāya cakrē śirasābhivandana -
marhattamaḥ kasya yathaiva viṣṇuḥ || 40 ||

226

tathāparē siddhagaṇā maharṣibhi -
ryē vai samantādanu nīlalōhitam |
namaskṛtaḥ prāha śasāṅkaśēkharaṃ
kṛtapraṇāmaṃ prahasannivātmabhūḥ || 41 ||

227

brahmōvāca
jānē tvāmīśaṃ viśvasya jagatō yōnibījayōḥ |
śaktēḥ śivasya ca paraṃ yattadbrahma nīrantaram || 42 ||

228

tvamēva bhagavannētacchivaśaktyōḥ sarūpayōḥ |
viśvaṃ sṛjasi pāsyatsi krīḍannūrṇapaṭō yathā || 43 ||

229

tvamēva dharmārthadughābhipattayē
dakṣēṇa sūtrēṇa sasarjithādhvaram |
tvayaiva lōkē'vasitāśca sētavō
yānbrāhmaṇāḥ śraddadhatē dhṛtavratāḥ || 44 ||

230

tvam karmanāṃ maṅgala maṅgalānāṃ

kartuḥ sma lōkaṃ tanuṣē svaḥ paraṃ vā |

amaṅgalānāṃ ca tamisramulbaṇaṃ

viparyayaḥ kēna tadēva kasyacit || 45 ||

231

na vai satāṃ tvaccaraṇārpitātmanāṃ

bhūtēṣu sarvēṣvabhipaśyatāṃ tava |

bhūtāni cātmanyaprthagdidṛkṣatāṃ

prāyēṇa rōṣō'bhibhavēdyathā paśum || 46 ||

232

prthagdhiyaḥ karmadrśō durāśayāḥ

parōdayēnārpitahr̥drujō'niśam |

parān duruktairvitudentyaruntudā -

stānmā vadhīddaiva vadhān bhavadvidhaḥ || 47 ||

233

yasmin yadā puṣkaranābhamāyayā

durantayā spr̥ṣṭadhiyaḥ prthagdr̥śaḥ |

kurvanti tatra hyanukampayā kṛpāṃ

na sādhavō daivabalātkṛtē kramam || 48 ||

234

bhavāṃstu puṃsaḥ paramasya māyayā

durantayāspr̥ṣṭamatih̥ samastadr̥k |

tayā hatātmasvanukarmacētaḥ -

svanugrahaṃ kartumihārhasi prabhō || 49 ||

235

kurvadhvarasyōddharaṇaṃ hatasya bhō -

stvayāsamāptasya manō prajāpatēḥ |

na yatra bhāgaṃ tava bhāginō daduḥ

kuyajvinō yēna makhō ninīyatē || 50 ||

236

jīvatādyajamānō'yaṃ prapadyētākṣiṇī bhagaḥ |

bhṛgōḥ śmaśrūṇi rōhantu pūṣṇō dantāśca pūrvavat || 51 ||

237

dēvānāṃ bhagnagātrāṇāmṛtvijāṃ cāyudhāśmabhiḥ |

bhavatānugṛhītānāmāśu manyō'stvanāturam || 52 ||

238

ēṣa tē rudra bhāgō'stu yaducchiṣṭō'dhvarasya vai |

yajñastē rudrabhāgēna kalpatāmadya yajñahan || 53 ||

239

*|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē rudrasāntvanam nāma śaṣṭhō'dhyāyaḥ ||*

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē saptamō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

ityajēnānunitēna bhavēna parituṣyatā |

abhyadhāyi mahābāhō prahasya śrūyatāmiti || 1 ||

240

śrīmahādēva uvāca

nāghaṃ prajāśa bālānāṃ varṇayē nānucintayē |

dēvamāyābhibhūtānāṃ daṇḍastatra dhṛtō mayā || 2 ||

241

prajāpatērdagdhaśīrṣṇō bhavatvajamukhaṃ śiraḥ |

mitrasya cakṣuṣēkṣēta bhāgaṃ svaṃ barhiṣō bhagaḥ || 3 ||

242

pūṣā tu yajamānasya dadbhīrjakṣatu piṣṭabhuk |

dēvāḥ prakṛtasarvāṅgā yē ma ucchēṣaṇaṃ daduḥ || 4 ||

243

bāhubhyāmaśvinōḥ pūṣṇō hastābhyāṃ kṛtabāhavaḥ |

bhavantvadhvaryavaścānyē bastaśmaśrurbhṛgurbhavēt || 5 ||

244

maitrēya uvāca

tadā sarvāṇi bhūtāni śrutvā mīdhuṣṭamōditam |

parituṣṭātmabhistāta sādhu sādhvityathābruvan || 6 ||

245

tatō mīḍhvāṃsamāmantrya śunāsīrāḥ saharṣibhiḥ |
bhūyastaddēvayajanaṃ samīḍhadvēdhasō yayuḥ || 7 || 246

vidhāya kārtsnyēna ca tadyadāha bhagavān bhavaḥ |
sandadhuḥ kasya kāyēna savanīyapaśōḥ śīraḥ || 8 || 247

sandhīyamānē śīrasi dakṣō rudrābhivīkṣitaḥ |
sadyaḥ supta ivōttasthau dadṛśē cāgratō mṛḍam || 9 || 248

tadā vṛṣadhvajadvēṣakalilātmā prajāpatiḥ |
śivāvalōkādabhavaccharaddhrada ivāmalaḥ || 10 || 249

bhavastavāya kṛtadhīrnāśaknōdanurāgataḥ |
autkaṇṭhyādbāṣpakalayā samparētāṃ sutāṃ smaran || 11 || 250

kṛcchrātsaṃstabhya ca manaḥ prēmavīhvalitaḥ sudhīḥ |
śāsaṃsa nirvyalīkēna bhāvēnēśaṃ prajāpatiḥ || 12 || 251

dakṣa uvāca

bhūyānanugraha ahō bhavatā kṛtō mē
daṇḍastvayā mayi bhṛtō yadapi pralabdhaḥ |
na brahmabandhuṣu ca vāṃ bhagavannavajñā
tubhyaṃ harēśca kuta ēva dhṛtavratēṣu || 13 || 252

vidyātapōvratadharān mukhataḥ sma viprān
brahmā'tmatattvamavitum prathamam tvamasrāk |
tadbrāhmaṇān parama sarvavipatsu pāsi
pālaḥ paśūniva vibhō pragṛhītadaṇḍaḥ || 14 || 253

yō'sau mayāviditatattvadṛśā sabhāyāṃ
kṣiptō duruktiviśikhairagaṇayya tanmām |

arvāk patantamarhattamanindayāpād

dr̥ṣṭyā'rdrayā sa bhagavān svakṛtēna tuṣyēt || 15 ||

254

maitrēya uvāca

kṣamāpyaivam sa mīdhvāṃsam brahmaṇā cānumantritaḥ |

karma santānayāmāsa sōpādhyāyartvigādibhiḥ || 16 ||

255

vaiṣṇavam yajñasantatyai trikapālam dvijōttamāḥ |

purōḍāśam niravapan vīrasaṃsargaśuddhayē || 17 ||

256

adhvaryuṇā'ttahaviṣā yajamānō viśāmpatē |

dhiyā viśuddhayā dadhyau tathā prādurabhūddhariḥ || 18 ||

257

tadā svaprabhayā tēṣāṃ dyōtayantyā diśō daśa |

muṣṇamstēja upānītastārksyēṇa stōtravājinā || 19 ||

258

śyāmō hiraṇyaraśanō'rkakirītajusṭō

nīlālakabhramaramaṇḍitakuṇḍalāsyah |

kambvabjacakraśaracāpagadāsicarma -

vyagrairhiraṇmayabhujairiva karṇikārah || 20 ||

259

vakṣasyadhiśritavadhūrvanamālyudāra -

hāsāvalōkakalayā ramayaṃśca viśvam |

pārśvabhramadvyaajanacāmararājahaṃsaḥ

śvētātapatraśaśinōpari rajyamānaḥ || 21 ||

260

tamupāgatamālakṣya sarvē suragaṇādayaḥ |

praṇēmuḥ sahasōtthāya brahmēndratryakṣanāyakāḥ || 22 ||

261

tattējasā hatarucaḥ sannajihvāḥ sasādhvasāḥ |

mūrdhnā dhṛtāñjalipuṭā upatasthuradhōkṣajam || 23 ||

262

apyarvāgvṛttayō yasya mahi tvātmabhuvādayaḥ |
yathāmati gṛṇanti sma kṛtānugrahavigraham || 24 ||

263

dakṣō gṛhītārhaṇasādanōttamaṃ
yajñēśvaraṃ viśvasṛjāṃ paraṃ gurum |
sunandanandādyanugairvṛtaṃ mudā
gṛṇan prapēdē prayataḥ kṛtāñjaliḥ || 25 ||

264

dakṣa uvāca
śuddhaṃ svadhāmnyuparatākḥilabuddhyavasthaṃ
cinmātramēkamabhayaṃ pratiṣidhya māyām |
tiṣṭhaṃstayaiva puruṣatvamupētya tasyā -
māstē bhavānapariśuddha ivātmatantraḥ || 26 ||

265

ṛtvija ūcuḥ
tattvaṃ na tē vayamanañjana rudraśāpāt
karmaṇyavagrahadhiyō bhagavanvidāmaḥ |
dharmōpalakṣaṇamidam trivṛdadhvarākhyam
jñātaṃ yadarthamadhidaivamadōvyavasthāḥ || 27 ||

266

sadasyā ūcuḥ
utpattyadhvanyaśaraṇa uruklēśadurgē'ntakōgra -
vyālānviṣṭē viṣayamṛgatṛṣyātmagēhōrubhāraḥ |
dvandvaśvabhreḥ khalamṛgabhayē śōkadāvē'jñasārthaḥ
pādaaukastē śaraṇada kadā yāti kāmōpasṛṣṭaḥ || 28 ||

267

rudra uvāca
tava varada varāṅghrāvāśiṣēhākhilārthē
hyapi munibhirasaktairādarēṇārhaṇīyē |

yadi racitadhiyaṃ māvidyalōkō'paviddhaṃ

japati na gaṇayē tattvatparānugrahēṇa || 29 ||

268

bhṛguruvāca

yanmāyayā gahanayāpahṛtātmatbōdhā

brahmādayastanubhṛtastamasi svapantaḥ |

nātman śritaṃ tava vidantiyadhunāpi tattvaṃ

sō'yaṃ prasīdatu bhavān praṇatātmatbandhuḥ || 30 ||

269

brahmōvāca

naitatsvarūpaṃ bhavatō'sau padārtha -

bhēdagrahaiḥ puruṣō yāvadīkṣēt |

jñānasya cārthasya guṇasya cāśrayō

māyāmayād vyatiriktō yatastvam || 31 ||

270

indra uvāca

idamapyacyuta viśvabhāvanaṃ

vapurānandakaraṃ manōdṛśāṃ |

suravidviṭkṣapaṇairudāyudhai -

rbhujadaṇḍairupapannamaṣṭabhiḥ || 32 ||

271

patnya ūcuḥ

yajñō'yaṃ tava yajanāya kēna sṛṣṭō

vidhvastaḥ paśupatinādya dakṣakōpāt |

taṃ nastvaṃ śavaśayanābhaśāntamēdhaṃ

yajñātmannalinarucā dṛśā punīhi || 33 ||

272

ṛṣaya ūcuḥ

ananvitaṃ tē bhagavan vicēṣṭitaṃ

yadātmanā carasi hi karma nājyasē |
 vibhūtayē yata upasēdurīśvarīm
 na manyatē svayamanuvartatīm bhavān || 34 ||

273

siddhā ūcuḥ
 ayam tvatkathāmṛṣṭapīyūṣanadyām
 manōvāraṇaḥ klēśadāvāgnidagdhaḥ |
 tṛṣārtō'vagādhō na sasmāra dāvaṃ
 na niṣkrāmati brahmasampannavannaḥ || 35 ||

274

yajamānyuvāca
 svāgataṃ tē prasīdēśa tubhyaṃ namaḥ
 śrīnivāsa śriyā kāntayā trāhi naḥ |
 tvāmṛtē'dhīśa nāṅgairmakhaḥ śōbhatē
 śīrṣahīnaḥ kabandhō yathā pūruṣaḥ || 36 ||

275

lōkapālā ūcuḥ
 drṣṭaḥ kiṃ nō dṛgbhirasadgrahaistvaṃ
 pratyagdraṣṭā dṛśyatē yēna dṛśyam |
 māyā hyēśā bhavadīyā hi bhūman
 yastvaṃ ṣaṣṭhaḥ pañcabhirbhāsi bhūtaiḥ || 37 ||

276

yōgēśvarā ūcuḥ
 prēyānna tē'nyō'styamutastvayi prabhō
 viśvātmanīkṣēnna pṛthagya ātmanaḥ |
 athāpi bhaktyēśatayōpadhāvatā -
 mananyavṛttyānugṛhāṇa vatsala || 38 ||

277

jagadudbhavasthitilayēṣu daivatō

bahubhidyamānaguṇayā'tmamāyayā |

racitātmabhēdamatayē svasaṁsthayā

vinivartitabhramaguṇātmanē namaḥ || 39 ||

278

brahmōvāca

namastē śritasattvāya dharmādīnāṁ ca sūtayē |

nirguṇāya ca yatkāṣṭhāṁ nāhaṁ vēdāparē'pi ca || 40 ||

279

agniruvāca

yattējasāhaṁ susamiddhatējā

havyaṁ vahē svadhvara ājyasiktam |

taṁ yajñiyaṁ pañcavidhaṁ ca pañcabhiḥ

sviṣṭaṁ yajurbhiḥ praṇatō'smi yajñam || 41 ||

280

dēvā ūcuḥ

purā kalpāpāyē svakṛtamudarīkṛtya vikṛtaṁ

tvamēvādyastasmin salila uragēndrādhiśayanē |

pumān śēṣē siddhairhr̥di vimṛśitādhyātmapadaviḥ

sa ēvādyākṣṇōryaḥ pathi carasi bhṛtyānavasi naḥ || 42 ||

281

gandharvā ūcuḥ

aṁśāṁśāstē dēva marīcyādaya ētē

brahmēndrādyā dēvagaṇā rudrapurōgāḥ |

krīḍābhāṇḍaṁ viśvamidaṁ yasya vibhūman

tasmai nityaṁ nātha namastē karavāma || 43 ||

282

vidyādharā ūcuḥ

tvanmāyayārthamabhipadya kalēvarē'smin

kṛtvā mamāhamiti durmatirutpathaiḥ svaiḥ |
 kṣiptō'pyasadviṣayalālasa ātmamōhaṃ
 yuṣmatkathāmṛtaniṣēvaka ud vyudasyēt || 44 || 283

brāhmaṇā ūcuḥ
 tvam kratustvam havistvam hutāśaḥ svayaṃ
 tvam hi mantraḥ samiddarbhapātrāṇi ca |
 tvam sadasyartvijō dampatī dēvatā
 agnihōtram svadhā sōma ājyaṃ paśuḥ || 45 || 284

tvam purā gāṃ rasāyā mahāsūkarō
 daṃṣṭrayā padminīm vāraṇēndrō yathā |
 stūyamānō nadan līlayā yōgibhi -
 rvyujjathartha trayīgātra yajñakratuḥ || 46 || 285

sa prasīda tvamasmākamākāṅkṣatām
 darśanaṃ tē paribhraṣṭasatkarmaṇām |
 kīrtiyamānē nṛbhirnāmni yajñēśa tē
 yajñavighnāḥ kṣayaṃ yānti tasmai namaḥ || 47 || 286

maitrēya uvāca
 iti dakṣaḥ kaviryajñaṃ bhadra rudrāvamarśitam |
 kīrtiyamānē hr̥ṣīkēśē sanninyē yajñabhāvanē || 48 || 287

bhagavān svēna bhāgēna sarvātmā sarvabhāgabhuḥ |
 dakṣaṃ babhāṣa ābhāṣya prīyamāṇa ivānagha || 49 || 288

śrībhagavānuvāca
 ahaṃ brahmā ca śarvaśca jagataḥ kāraṇaṃ param |
 ātmēśvara upadraṣṭā svayandṛgaviśēṣaṇaḥ || 50 || 289

ātmanāyāṃ samāviśya sō'haṃ guṇamayīm dvija sṛjan rakṣan haran viśvaṃ dadhrē saṃjñāṃ kriyōcitām 51	290
tasmin brahmaṇyadvitīyē kēvalē paramātmāni brahmarudrau ca bhūtāni bhēdēnājñō'nupaśyati 52	291
yathā pumānna svāṅgēṣu śiraḥ pāṇyādiṣu kvacit pārakyabuddhiṃ kurutē ēvaṃ bhūtēṣu matparaḥ 53	292
trayāṇāmēkabhāvānāṃ yō na paśyati vai bhidām sarvabhūtātmanāṃ brahman sa śāntimadhigacchati 54	293
maitrēya uvāca ēvaṃ bhagavatā'diṣṭaḥ prajāpatipatirharim arcitvā kratunā svēna dēvānubhayatō'yajat 55	294
rudraṃ ca svēna bhāgēna hyupādhāvatsamāhitaḥ karmaṇōdavasānēna sōmapānitarānapi udavasya sahartvigbhiḥ sasnāvavabhṛthaṃ tataḥ 56	295
tasmā apyanubhāvēna svēnaivāvāptarādhasē dharma ēva matiṃ dattvā tridaśāstē divaṃ yayuḥ 57	296
ēvaṃ dākṣāyaṇī hitvā satī pūrvakalēvaram jajñē himavataḥ kṣētrē mēnāyāmiti śuśrūma 58	297
tamēva dayitaṃ bhūya āvrñktē patimambikā ananyabhāvaikagatiṃ śaktiḥ suptēva pūruṣam 59	298
ētadbhagavataḥ śambhōḥ karma dakṣādhvaradruhaḥ śrutaṃ bhāgavatācchiṣyāduddhavānmē br̥haspatēḥ 60	299

idaṃ pavitraṃ paramīśacēṣṭitaṃ

yaśasyamāyusyamaghaughamarṣaṇam |

yō nityadā''karṇya narō'nukīrtayēd

dhunōtyaghaṃ kaurava bhaktibhāvataḥ || 61 ||

300

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

caturthaskandhē dakṣayajñasandhānaṃ nāma saptamō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē aṣṭamō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

sanakādyā nāradaśca ṛbhurhaṃsō'ruṇiryatiḥ |

naitē gṛhān brahmasutā hyāvasannūrdhvarētasah || 1 ||

301

mṛṣādharmaśya bhāryā'siddambhaṃ māyāṃ ca śatruhan |

asūta mithunaṃ tattu nirṛtirjagrḥē'prajāḥ || 2 ||

302

tayōḥ samabhavallōbhō nikṛtiśca mahāmatē |

tābhyāṃ krōdhaśca hiṃsā ca yadduruktiḥ svasā kaliḥ || 3 ||

303

duruktau kalirādhatta bhayaṃ mṛtyuṃ ca sattama |

tayōśca mithunaṃ jajñē yātanā nirayastathā || 4 ||

304

saṅgrahēṇa mayā'khyātaḥ pratisargastavānagha |

triḥ śrutvaitatpumān puṇyaṃ vidhunōtyātmanō malam || 5 ||

305

athātaḥ kīrtayē vaṃśaṃ puṇyakīrtēḥ kurūdvaha |

svāyambhuvasyāpi manōrharēraṃśāṃśajanmanaḥ || 6 ||

306

priyavratōttānapāḍau śatarūpāpatēḥ sutau |

vāsudēvasya kalayā rakṣāyāṃ jagataḥ sthitau || 7 ||

307

jāyē uttānapādasya sunītiḥ surucistayōḥ suruciḥ prēyasī patyurnētarā yatsutō dhruvaḥ 8	308
ēkadā surucēḥ putramaṅkamārōpya lālayan uttamaṁ nārurukṣantaṁ dhruvaṁ rājābhyānandata 9	309
tathā cikīrṣamāṇaṁ taṁ sapatnyāstanayaṁ dhruvaṁ suruciḥ śṛṇvatō rājñāḥ sērṣyamāhātigarvitā 10	310
na vatsa nṛpatērdhiṣṇyaṁ bhavānārōḍhumarhati na grhītō mayā yattvaṁ kukṣāvapi nṛpātmajaḥ 11	311
bālō'si bata nātmānamanyastrīgarbhasambhṛtam nūnaṁ vēda bhavān yasya durlabhē'rthē manōrathaḥ 12	312
tapasā'rādhyā puruṣaṁ tasyaivānugrahēṇa mē garbhē tvam sādhayātmānaṁ yadīcchasi nṛpāsanam 13	313
maitrēya uvāca mātuḥ sapatnyāḥ sa duruktividdhaḥ śvasan ruṣā daṇḍahatō yathāhiḥ hitvā miṣantaṁ pitaraṁ sannavācaṁ jagāma mātuḥ prarudan sakāśam 14	314
taṁ niḥśvasantaṁ sphuritādhārōṣṭhaṁ sunītirutsaṅga udūhya bālam niśamya tatpauramukhānnitāntaṁ sā vivyathē yadgaditaṁ sapatnyā 15	315
sōtsrjya dhairyaṁ vilalāpa śōka - dāvāgninā dāvalatēva bālā	

vākyaṃ sapatnyāḥ smaratī sarōja -

śriyā dṛśā bāṣpakalāmuvaḥa || 16 ||

316

dīrghaṃ śvasantī vṛjinasya pāra -

mapāśyatī bālakamāha bālā |

māmaṅgalaṃ tāta parēṣu maṃsthā

bhuṅktē janō yatparaduḥkhadastat || 17 ||

317

satyaṃ surucyābhihitaṃ bhavānmē

yad durbhagāyā udarē grhītaḥ |

stanyēna vṛddhaśca vilajjatē yāṃ

bhāryēti vā vōḍhumidaśpatirmām || 18 ||

318

ātiṣṭha tattāta vimatsarastva -

muktaṃ samātrāpi yadavyalīkam |

ārādhayādhōkṣajapādapadmaṃ

yadīcchasē'dhyāsanamuttamō yathā || 19 ||

319

yasyāṅghripadmaṃ paricarya viśva -

vibhāvanāyātaguṇābhipattēḥ |

ajō'dhyatiṣṭhatkhalu pāramēṣṭhyaṃ

padaṃ jitātmaśvasanābhivandyam || 20 ||

320

tathā manurvō bhagavān pitāmahō

yamēkamatyā purudakṣiṇairmakhaiḥ |

iṣṭvābhipēdē duravāpamanyatō

bhaumaṃ sukhaṃ divyamathāpavargyam || 21 ||

321

tamēva vatsāśraya bhṛtyavatsalaṃ

mumukṣubhirmṛgyapadābjapaddhatim |

ananyabhāvē nijadharmabhāvitē

manasyavasthāpya bhajasva pūruṣam || 22 ||

322

nānyaṃ tataḥ padmapalāśalōcanād

duḥkhacchidaṃ tē mṛgayāmi kañcana |

yō mṛgyatē hastagṛhītapadmāyā

śrīyētarairāṅga vimṛgyamāṇayā || 23 ||

323

maitrēya uvāca

ēvaṃ sañjalpitaṃ māturākarnyārthāgamam vacaḥ |

sanniyamyātmanā'tmānaṃ niścakrāma pituḥ purāt || 24 ||

324

nāradastadupākarnya jñātvā tasya cikīrṣitaḥ |

sprṣtvā mūrdhanyaghaghnēna pāṇinā prāha vismitaḥ || 25 ||

325

ahō tējaḥ kṣatriyāṇāṃ mānabhaṅgamamṛṣyatām |

bālō'pyayaṃ hṛdā dhattē yatsamāturasadvacaḥ || 26 ||

326

nārada uvāca

nādhunāpyavamānaṃ tē sammānaṃ vāpi putraka |

lakṣayāmaḥ kumārasya saktasya krīḍanādiṣu || 27 ||

327

vikalpē vidyamānē'pi na hyasantōṣahētavaḥ |

puṃsō mōhamṛtē bhinnā yallōkē nijakarmabhiḥ || 28 ||

328

parituṣyēttatastāta tāvanmātrēṇa pūruṣaḥ |

daivōpasāditam yāvadvīkṣyēśvaragatiṃ budhaḥ || 29 ||

329

atha mātrōpadiṣṭēna yōgēnāvarurutsasi |

yatprasādam sa vai puṃsāṃ durārādhyō matō mama || 30 ||

330

- munayaḥ padavīm yasya niḥsaṅgēnōrujanmabhiḥ |
na vidurmṛgayantō'pi tīvrayōgasamādhinā || 31 || 331
- atō nivartatāmēṣa nirbandhastava niṣphalaḥ |
yatiṣyati bhavān kālē śrēyasām samupasthitē || 32 || 332
- yasya yad daivavihitam sa tēna sukhaduḥkhayōḥ |
ātmānam tōṣayandēhī tamasaḥ pāramṛcchati || 33 || 333
- guṇādhikānmudam lipsēdanukrōśam guṇādhamāt |
maitrīm samānādanvicchēnna tāpairabhibhūyatē || 34 || 334
- dhruva uvāca
sō'yaṁ śamō bhagavatā sukhaduḥkhahatātmanām |
darśitaḥ kṛpayā puṁsām durdarśō'smadvidhaistu yaḥ || 35 || 335
- athāpi mē'vinītasya kṣātram ghōramupēyuṣaḥ |
surucyā durvacōbāṇairna bhinnē śrayatē hṛdi || 36 || 336
- padam tribhuvanōtkṛṣṭam jigīṣōḥ sādhu vartma mē |
brūhyasmatpitṛbhirbrahmannanyairapyanaadhiṣṭhitam || 37 || 337
- nūnam bhavān bhagavatō yō'ṅgajaḥ paramēṣṭhinaḥ |
vitudannaṭatē viṇām hitārtham jagatō'rkavat || 38 || 338
- maitrēya uvāca
ityudāhṛtamākarṇya bhagavānnāradaṣṭadā |
prītaḥ pratyāha tam bālam sadvākyamanukampayā || 39 || 339

nārada uvāca

jananyābhihitaḥ panthāḥ sa vai niḥśrēyasasya tē |

bhagavān vāsudēvastam bhaja tatpravaṇātmanā || 40 ||

340

dharmārthakāmamōkṣākhyam ya icchēcchrēya ātmanaḥ |

ēkamēva harēstatra kāraṇam pādasēvanam || 41 ||

341

tattāta gaccha bhadram tē yamunāyāstaṭam śuci |

puṇyam madhuvanam yatra sānnidhyam nityadā harēḥ || 42 ||

342

snātvānusavanam tasmin kālindyāḥ salilē śivē |

kṛtvōcitāni nivasannātmanaḥ kalpitāsanāḥ || 43 ||

343

prāṇāyāmēna trivṛtā prāṇēndriyamanōmalam |

śanairvyudasyābhidhyāyēnmanasā guruṇā gurum || 44 ||

344

prasādābhimukham śaśvatprasannavadanēkṣaṇam |

sunāsam subhruvam cārukapōlam surasundaram || 45 ||

345

taruṇam ramaṇīyāṅgamaruṇōṣṭhēkṣaṇādhamam |

praṇatāśrayaṇam nṛmṇam śaraṇyam karuṇārṇavam || 46 ||

346

śrīvatsāṅkam ghanaśyāmam puruṣam vanamālinam |

śaṅkhacakraḡadāpadmairabhivyaktacaturbhujam || 47 ||

347

kirīṭinam kuṇḡalīnam kēyūraḡalayānḡitam |

kaustubhābharanagrīvam pītakausēyavāśasam || 48 ||

348

kāṅcīkalāpaparyastam lasatkāṅcananūpuram |

darśanīyatamam śāntam manōnayanavardhanam || 49 ||

349

<i>padbhyāṃ nakhamañiśrēṇyā vilasadbhyāṃ samarcatām </i> <i>hr̥tpadmakarṇikādhiṣṇyamākramyātmanyavasthitam 50 </i>	350
<i>smayamānamabhidhyāyētsānurāgāvalōkanam </i> <i>niyatēnaikabhūtēna manasā varadarṣabham 51 </i>	351
<i>ēvaṃ bhagavatō rūpaṃ subhadraṃ dhyāyatō manaḥ </i> <i>nirvr̥tyā parayā tūrṇaṃ sampannaṃ na nivartatē 52 </i>	352
<i>japyaśca paramō guhyaḥ śrūyatām mē nṛpātmaja </i> <i>yaṃ saptarātraṃ prapaṭhan pumān paśyati khēcarān 53 </i>	353
<i>ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya </i> <i>mantrēṇānēna dēvasya kuryād dravyamayīṃ budhaḥ </i> <i>saparyām vividhairdravyairdēśakālavibhāgavit 54 </i>	354
<i>salilaiḥ śucibhirmālyairvanyairmūlaphalādibhiḥ </i> <i>śastāṅkurāmśukaiścārcēttulasyā priyayā prabhum 55 </i>	355
<i>labdhvā dravyamayīmarcām kṣityambvādiṣu vārcayēt </i> <i>ābhṛtātmā muniḥ śāntō yatavāṇmitavanyabhuk 56 </i>	356
<i>svēcchāvatāracaritairacintyanijamāyayā </i> <i>kariṣyatyuttamaślōkastad dhyāyēddhṛdayaṅgamam 57 </i>	357
<i>paricaryā bhagavatō yāvatyaḥ pūrvasēvitāḥ </i> <i>tā mantrahṛdayēnaiva prayuñjyānmantramūrtayē 58 </i>	358
<i>ēvaṃ kāyēna manasā vacasā ca manōgatam </i> <i>paricaryamāṇō bhagavān bhaktimatparicaryayā 59 </i>	359

puṁsāmamāyināṁ samyagbhajatāṁ bhāvavardhanaḥ |
śrēyō diśatyabhimataṁ yaddharmādiṣu dēhinām || 60 || 360

viraktaścēndriyaratau bhaktiyōgēna bhūyasā |
taṁ nirantarabhāvēna bhajētāddhā vimuktayē || 61 || 361

ityuktastaṁ parikramya praṇamya ca nṛpārbhakaḥ |
yayau madhuvanaṁ puṇyaṁ harēścaraṇacarcitam || 62 || 362

tapōvanaṁ gatē tasminpraviṣṭō'ntaḥpuraṁ munīḥ |
arhitārhaṇakō rājñā sukhāsīna uvāca tam || 63 || 363

nārada uvāca
rājan kiṁ dhyāyasē dīrghaṁ mukhēna pariśuṣyatā |
kiṁ vā na riṣyatē kāmō dharmō vārthēna saṁyutaḥ || 64 || 364

rājōvāca
sutō mē bālakō brahman straiṇēnākaruṇātmanā |
nirvāsitaḥ pañcavarṣaḥ saha mātṛā mahānkaviḥ || 65 || 365

apyanāthaṁ vanē brahman mā smādantyarbhakaṁ vṛkāḥ |
śrāntaṁ śayānaṁ kṣudhitaṁ parimlānamukhāmbujam || 66 || 366

ahō mē bata daurātmyaṁ strījitasyōpadhāraya |
yō'ṅkaṁ prēmṇā'rurukṣantaṁ nābhyanandamasattamaḥ || 67 || 367

nārada uvāca
mā mā śucaḥ svatanayaṁ dēvaguptaṁ viśāmpatē |
tatprabhāvamavijñāya prāvṛṅktē yadyaśō jagat || 68 || 368

suduṣkaram karma kṛtvā lōkapālairapi prabhuḥ ēṣyatyaciratō rājan yaśō vipulayaṁstava 69	369
maitrēya uvāca iti dēvarṣiṇā prōktaṁ viśrutya jagatīpatiḥ rājalakṣmīmanādr̥tya putramēvānvacintayat 70	370
tatrābhiṣiktaḥ prayatastāmupōṣya vibhāvarīm samāhitaḥ paryacaradr̥ṣyādēśēna pūruṣam 71	371
trirātrāntē trirātrāntē kapitthabadarāśanaḥ ātmavṛtṭtyanusārēṇa māsam ninyē'rcayan harim 72	372
dvitīyam ca tathā māsam ṣaṣṭhē ṣaṣṭhē'rbhakō dinē tṛṇaparnādibhiḥ śīrṇaiḥ kṛtānnō'bhyarcayadvibhum 73	373
tṛtīyam cānayanmāsam navamē navamē'hani abbhakṣa uttamaślōkamupādhāvatsamādhinā 74	374
caturthamapi vai māsam dvādaśē dvādaśē'hani vāyubhakṣō jitaśvāsō dhyāyandēvamadhārayat 75	375
pañcamē māsyānuprāptē jitaśvāsō nṛpātmajaḥ dhyāyan brahma padaikēna tasthau sthāṇurivācalaḥ 76	376
sarvatō mana ākṛṣya hr̥di bhūtēndriyāśayam dhyāyanbhagavatō rūpaṁ nādrākṣītkiñcanāparam 77	377
ādhāram mahadādīnām pradhānapuruṣēśvaram brahma dhārayamāṇasya trayō lōkāścakampire 78	378

yadaikapādēna sa pārthivārbhaka -

stasthau tadaṅguṣṭhanipīditā mahī |
nanāma tatrārdhamibhēndradhiṣṭhitā
tarīva savyētarataḥ padē padē || 79 ||

379

tasminnabhidhyāyati viśvamātmanō

dvāraṃ nirudhyāsumananyayā dhiyā |
lōkā nirucchvāsanipīditā bhṛśaṃ
salōkapālāḥ śaraṇaṃ yayurharim || 80 ||

380

dēvā ūcuḥ

naivaṃ vidāmō bhagavan prāṇarōdhaṃ
carācarasyākhilasattvadhāmnaḥ |
vidhēhi tannō vṛjinādvimōkṣaṃ
prāptā vayaṃ tvāṃ śaraṇaṃ śaraṇyam || 81 ||

381

śrībhagavānuvāca

mā bhaiṣṭa bālaṃ tapasō duratyayā -
nnivartayiṣyē pratiyāta svadhāma |
yatō hi vaḥ prāṇanirōdha āsī -
dauttānapādirmayi saṅgatātmā || 82 ||

382

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē dhruvacaritē aṣṭamō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē navamō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

ta ēvamutsannabhayā urukramē

kṛtāvanāmāḥ prayayustriviṣṭapam |

sahasraśīrṣāpi tatō garutmatā

madhōrvanam bhr̥tyadidr̥kṣayā gataḥ || 1 ||

383

sa vai dhiyā yōgavipākatīvrayā

hr̥tpadmakōṣē sphuritaṃ taditprabham |

tirōhitaṃ sahasaivōpalakṣya

bahiḥsthitam tadavastham dadarśa || 2 ||

384

taddarśanēnāgatasādhvasaḥ kṣitā -

vavandatāṅgaṃ vinamayya daṇḍavat |

dṛgbhyāṃ prapaśyan prapibannivārbhaka -

ścumbannivāsyēna bhujairivāśliṣan || 3 ||

385

sa taṃ vivakṣantamatadvidaṃ hari -

rjñātvāsyā sarvasya ca hr̥dyavasthitaḥ |

kṛtāñjaliṃ brahmamayēna kambunā

pasparśa bālaṃ kṛpayā kapōlē || 4 ||

386

sa vai tadaiva pratipāditāṃ giram
 daivīm pariñātaparātmanirṇayaḥ |
 taṃ bhaktibhāvō'bhyagrṇādasatvaram
 pariśrutōruśravasaṃ dhruvakṣitiḥ || 5 ||

387

dhruva uvāca
 yō'ntaḥ praviśya mama vācamimāṃ prasuptāṃ
 sañjīvayatyaḥkilaśaktidharaḥ svadhāmnā |
 anyāṃśca hastacaraṇaśravaṇatvagādīn
 prāṇānnamō bhagavatē puruṣāya tubhyam || 6 ||

388

ēkastvamēva bhagavannidamātmaśaktyā
 māyākhyayōrugunayā mahadādyasēṣam |
 sṛṣṭvānuviśya puruṣastadasadguṇēṣu
 nānēva dāruṣu vibhāvasuvadvibhāsi || 7 ||

389

tvaddattayā vayunayēdamacaṣṭa viśvaṃ
 suptaprabuddha iva nātha bhavatprapannaḥ |
 tasyāpavargyaśaraṇaṃ tava pādamūlaṃ
 vismaryatē kṛtavidā kathamārtabandhō || 8 ||

390

nūnaṃ vimuṣṭamatayastava māyayā tē
 yē tvāṃ bhavāpyayavimōkṣaṇamanyahētōḥ |
 arcanti kalpakataruṃ kuṇapōpabhōgya -
 micchanti yatsparśajaṃ nirayē'pi nṛṇām || 9 ||

391

yā nirvṛtistanubhṛtāṃ tava pādapadma -
 dhyānādbhavajjanakathāśravaṇēna vā syāt |

sā brahmaṇi svamahimanyapi nātha mā bhūt

kiṃ tvantakāsilulitātpatatāṃ vimānāt || 10 ||

392

bhaktiṃ muhuḥ pravahatāṃ tvayi mē prasaṅgō

bhūyādananta mahatāmamalāśayānām |

yēnāñjasōlbaṇamuruvyasanaṃ bhavābdhiṃ

nēṣyē bhavadguṇakathāmṛtapānamattaḥ || 11 ||

393

tē na smarantyatitarāṃ priyamīśa martyaṃ

yē cānvadaḥ sutasuhr̥dgrhavittadārāḥ |

yē tvabjanābha bhavadiyapadāravinda -

saugandhyalubdhahṛdayēṣu kṛtaprasaṅgāḥ || 12 ||

394

tiryaṅnagadvijasarīṣpadēvadaitya -

martyādibhiḥ paricitaṃ sadasadviśēṣam |

rūpaṃ sthaviṣṭhamaja tē mahadādyanēkaṃ

nātaḥ paraṃ parama vēdmi na yatra vādaḥ || 13 ||

395

kalpānta ētadakhilaṃ jaṭharēṇa gr̥hṇan

śētē pumān svadṛganantasakhastadaṅkē |

yannābhisindhuruhakāñcanalōkapadma -

garbhē dyumān bhagavatē praṇatō'smi tasmai || 14 ||

396

tvam nityamuktapariśuddhavibuddha ātmā

kūṭastha ādipuruṣō bhagavāṃstryadhīśaḥ |

yadbuddhyavasthitimakhaṇḍitayā svadṛṣṭyā

draṣṭā sthitāvadhimakhō vyatirikta āssē || 15 ||

397

yasmin viruddhagatayō hyaniśaṃ patanti

vidyādayō vividhaśaktaya ānupūrvyāt |

tadbrahma viśvabhavamēkamanantamādyā -

mānandamātramavikāramahaṃ prapadyē || 16 ||

398

satyāśiṣō hi bhagavaṃstava pādapadma -

māśīstathānubhajataḥ puruṣārthamūrtēḥ |

apyēvamarīya bhagavān paripāti dīnān

vāśrēva vatsakamanugrahaḥkātārō'smān || 17 ||

399

maitrēya uvāca

athābhiṣṭuta ēvaṃ vai satsaṅkalpēna dhīmatā |

bhṛtyānuraktō bhagavān pratinandyēdamabravīt || 18 ||

400

śrībhagavānuvāca

vēdāhaṃ tē vyavasitaṃ hṛdi rājanyabālaka |

tatprayacchāmi bhadraṃ tē durāpamapi suvrata || 19 ||

401

nānyairadhiṣṭhitaṃ bhadra yadbhrājiṣṇu dhruvakṣiti |

yatra graharkṣatārāṇāṃ jyōtiṣāṃ cakramāhitam || 20 ||

402

mēḍhyāṃ gōcakravatsthāsnu parastātkalpavāsinām |

dharmō'gniḥ kaśyapaḥ śukrō munayō yē vanaukasaḥ |

caranti dakṣiṇīkr̥tya bhramantō yatsatārakāḥ || 21 ||

403

prasthitē tu vanaṃ pitrā dattvā gāṃ dharmasaṃśrayaḥ |

ṣaṭtrimśadvarṣasāhasraṃ rakṣitāvyāhatēndriyaḥ || 22 ||

404

tvadbhrātaryuttamē naṣṭē mṛgayāyāṃ tu tanmanāḥ |

anvēṣanti vanaṃ mātā dāvāgniṃ sā pravēkṣyati || 23 ||

405

iṣṭvā mām yajñahr̥dayaṃ yajñaiḥ puṣkaladakṣiṇaiḥ |

bhuktvā cēhāśiṣaḥ satyā antē mām saṃsmariṣyasi || 24 ||

406

tatō gantāsi matsthānaṃ sarvalōkanamaskṛtam |
upariṣṭādr̥ṣibhyastvaṃ yatō nāvartatē gataḥ || 25 || 407

maitrēya uvāca
ityarcitaḥ sa bhagavānatidiśyātmanaḥ padam |
bālasya paśyatō dhāma svamagādgaruḍadhvajah || 26 || 408

sō'pi saṅkalpajaṃ viṣṇōḥ pādasēvōpasāditam |
prāpya saṅkalpanirvāṇaṃ nātiprītō'bhyagātpuram || 27 || 409

vidura uvāca
sudurlabhaṃ yatparamaṃ padaṃ harē -
rmāyāvinastaccaraṇārcanārjitam |
labdhvāpyasiddhārthamivaikajanmanā
kathaṃ svamātmānamamanyatārthavit || 28 || 410

maitrēya uvāca
mātuḥ sapatnyā vāgbāṇairhṛdi viddhastu tān smaran |
naicchanmuktipatērmuktim tasmāttāpamupēyivān || 29 || 411

dhruva uvāca
samādhinā naikabhavēna yatpadaṃ
viduḥ sanandādaya ūrdhvarētasah |
māsairahaṃ ṣaḍbhiramuṣya pādayō -
śchāyāmupētyāpagataḥ pṛthanmatih || 30 || 412

ahō bata mamānātmyaṃ mandabhāgyasya paśyata |
bhavacchidaḥ pādamūlaṃ gatvāyācē yadantavat || 31 || 413

<i>matirvidūṣitā dēvaiḥ patadbhirasahiṣṇubhiḥ </i> <i>yō nārada vacastathyaṃ nāgrāhiṣamasattamaḥ 32 </i>	414
<i>daivīm māyāmupāśritya prasupta iva bhinnadr̥k </i> <i>tapyē dvitīyē'pyasati bhrātr̥bhrātr̥vyahr̥drujā 33 </i>	415
<i>mayaitatprārthitaṃ vyartham cikitsēva gatāyuṣi </i> <i>prasādya jagadātmānaṃ tapasā duṣprasādanam </i> <i>bhavacchidamayācē'haṃ bhavaṃ bhāgyavivarjitaḥ 34 </i>	416
<i>svārājyaṃ yacchatō mauḍhyānmānō mē bhikṣitō bata </i> <i>īśvarātkṣīṇapuṇyēna phalīkārānivādhanah 35 </i>	417
<i>maitrēya uvāca</i> <i>na vai mukundasya padāravindayō</i> <i>rajōjuṣastāta bhavādr̥śā janāḥ </i> <i>vāñchanti taddāsyamṛtē'rthamātmanō</i> <i>yadṛcchayā labdhamanaḥ samṛddhayaḥ 36 </i>	418
<i>ākarnyātmajamāyāntaṃ samparētya yathā'gatam </i> <i>rājā na śraddadhē bhadramabhadrasya kutō mama 37 </i>	419
<i>śraddhāya vākyaṃ dēvarṣērharṣavēgēna dharṣitaḥ </i> <i>vārtāharturatiprītō hāraṃ prādānmahādhanam 38 </i>	420
<i>sadaśvaṃ rathamāruhya kārtasvarapariṣkṛtam </i> <i>brāhmaṇaiḥ kulavṛddhaiśca paryastō'mātyabandhubhiḥ 39 </i>	421
<i>śaṅkhaḍundubhinādēna brahmaghōṣēṇa vēṇubhiḥ </i> <i>niścakrāma purāttūrṇamātmaajābhīkṣaṇōtsukaḥ 40 </i>	422

sunītiḥ suruciścāsyā mahiṣyau rukmabhūṣitē āruhya śibikāṃ sārddhamuttamēnābhijagmatuḥ 41	423
taṃ dr̥ṣṭvōpavanābhyāśa āyāntaṃ tarasā rathāt avaruhya nṛpastūrṇamāsādyā prēmavihvalaḥ 42	424
parirēbhē'ṅgajaṃ dōrbhyāṃ dīrghōtkañṭhamanāḥ śvasan viṣvaksēnāṅghrisaṃsparśahatāsēṣāghabandhanam 43	425
athājighranmuhurmūrdhni śītairnayanavāribhiḥ snāpayāmāsa tanayaṃ jātōddāmamanōrathaḥ 44	426
abhivandya pituḥ pādāvāśīrbhiścābhimantritaḥ nanāma mātarau śīrṣṇā satkṛtaḥ sajjanāgraṇīḥ 45	427
surucistaṃ samutthāpya pādāvanatamarbhakam pariṣvajyāha jīvēti bāṣpagadgadayā girā 46	428
yasya prasannō bhagavān guṇairmaitryādibhirhariḥ tasmai namanti bhūtāni nimnamāpa iva svayam 47	429
uttamaśca dhruvaścōbhāvanyōnyaṃ prēmavihvalau aṅgasaṅgādutpulaḥkāvasraughaṃ muhurūhatuḥ 48	430
sunītirasya jananī prāṇēbhyō'pi priyaṃ sutam upaguhyā jahāvādhim tadaṅgasparśanirvṛtā 49	431
payāḥ stanābhyāṃ susrāva nētrajaiḥ salilaiḥ śivaiḥ tadābhiṣicyamānābhyāṃ vīra vīrasuvō muhuḥ 50	432
tāṃ śaśaṃsurjanā rājñīm diṣṭyā tē putra ārtihā pratilabdhaściraṃ naṣṭō rakṣitā maṇḍalaṃ bhuvāḥ 51	433

<i>abhyarcitastvayā nūnaṃ bhagavān praṇatārtihā </i> <i>yadanudhyāyinō dhīrā mṛtyuṃ jigyuḥ sudurjayam 52 </i>	434
<i>lālyamānaṃ janairēvaṃ dhruvaṃ sabhrātaraṃ nṛpaḥ </i> <i>ārōpya kariṇīm hr̥ṣṭaḥ stūyamānō'viśatpuram 53 </i>	435
<i>tatra tatrōpasaṅkl̥ptairlasanmakaratōraṇaiḥ </i> <i>savṛndaiḥ kadalīstambhaiḥ pūgapōtaiśca tadvidhaiḥ 54 </i>	436
<i>cūtapallavavāsaḥsraṇmuktādāmavilambibhiḥ </i> <i>upaskṛtaṃ pratidvāramapāṃ kumbhaiḥ sadīpakaiḥ 55 </i>	437
<i>prākārairgōpurāgāraiḥ śātakumbhaparicchadaiḥ </i> <i>sarvatō'laṅkṛtaṃ śrīmadvimānaśīkharadyubhiḥ 56 </i>	438
<i>mṛṣṭacatvararathyāṭṭamārgaṃ candanacarcitam </i> <i>lājākṣataiḥ puṣpaphalaistaṇḍulairbalibhiryutam 57 </i>	439
<i>dhruvāya pathi dṛṣṭāya tatra tatra purastryaḥ </i> <i>siddhārthākṣatadadhyambudūrvāpuṣpaphalāni ca 58 </i>	440
<i>upajahruḥ prayuñjānā vātsalyādāśīṣaḥ satīḥ </i> <i>śṛṇvaṃstadvalgugītāni prāviśadbhavanaṃ pituḥ 59 </i>	441
<i>mahāmaṇivrātamayē sa tasmin bhavanōttamē </i> <i>lālītō nitarāṃ pitrā nyavasaddivi dēvavat 60 </i>	442
<i>payahphēnanibhāḥ śayyā dāntā rukmaparicchadāḥ </i> <i>āsanāni mahārhanī yatra raukmā upaskarāḥ 61 </i>	443
<i>yatra sphaṭikakuḍyēṣu mahāmāraakatēṣu ca </i> <i>maṇipradīpā ābhānti lalanāratnasam̐yutāḥ 62 </i>	444

udyānāni ca ramyāṇi vicitrairamaradrumaiḥ |
kūjadvihaṅgamithunairgāyanmattamadhuvrataiḥ || 63 || 445

vāpyō vaidūryasōpānāḥ padmōtpalakumudvatīḥ |
haṃsakāraṇḍavakulairjuṣṭāścakrāhvasārasaiḥ || 64 || 446

uttānapādō rājarṣiḥ prabhāvaṃ tanayasya tam |
śrutvā dṛṣṭvādbhutatamaṃ prapēdē vismayaṃ param || 65 || 447

vikṣyōḍhavayasaṃ taṃ ca prakṛtīnāṃ ca sammataṃ |
anuraktaprajaṃ rājā dhruvaṃ cakrē bhuvāḥ patim || 66 || 448

ātmānaṃ ca pravayasamākalayya viśāmpatiḥ |
vanaṃ viraktaḥ prātiṣṭhadvimṛśannātmanō gatim || 67 || 449

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē dhruvarājyābhiṣēkavarṇanaṃ nāma navamō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē daśamō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

prajāpatērduhitaram śiśumārasya vai dhruvaḥ |

upayēmē bhramiṃ nāma tatsutau kalpavatsarau || 1 ||

450

ilāyāmapī bhāryāyāṃ vāyōḥ putryāṃ mahābalaḥ |

putramutkalanāmānaṃ yōṣidratnamajījanat || 2 ||

451

uttamastvakṛtōdvāhō mṛgayāyāṃ balīyasā |

hataḥ puṇyajanēnādrau tanmātāsyā gatiṃ gatā || 3 ||

452

dhruvō bhrātrvadhaṃ śrutvā kōpāmarṣaśucārpitaḥ |

jaitraṃ syandanamāsthāya gataḥ puṇyajanālayam || 4 ||

453

gatvōdīcīṃ diśaṃ rājā rudrānucarāsēvitām |

dadarśa himavaddrōṇyāṃ purīṃ guhyakasaṅkulām || 5 ||

454

dadhmau śaṅkhaṃ bṛhadbāhuḥ khaṃ diśaścānunādayan |

yēnōdvignadrśaḥ kṣattarupadēvyō'trasanbhrśam || 6 ||

455

tatō niṣkramya balina upadēvamahābhaṭāḥ |

asahantastanninādamabhipēturudāyudhāḥ || 7 ||

456

sa tānāpatatō vīra ugradhanvā mahārathaḥ ēkaikaṃ yugapatsarvānahan bāṇaistribhistribhiḥ 8	457
tē vai lalāṭalagnaistairiṣubhiḥ sarva ēva hi matvā nirastamātmānamāśaṃsan karma tasya tat 9	458
tē'pi cāmumamṛṣyantaḥ pādasparśamivōragāḥ śarairavidhyan yugapad dviguṇaṃ pracikīrṣavaḥ 10	459
tataḥ parighanistriṃśaiḥ prāsaśūlaparaśvadhaiḥ śaktyrṣṭibhirbhuśuṇḍībhiścitravājaiḥ śarairapi 11	460
abhyavarṣan prakupitāḥ sarathaṃ sahasārathim icchantastatpratīkartumayutāni trayōdaśa 12	461
auttānapādiḥ sa tadā śastravarṣeṇa bhūriṇā na upādrśyatacchanna āsārēṇa yathā giriḥ 13	462
hāhākārastadaivāsītsiddhānāṃ divi paśyatām hatō'yaṃ mānavaḥ sūryō magnaḥ puṇyajanārṇavē 14	463
nadatsu yātudhānēṣu jayakāśiṣvathō mṛdhē udatiṣṭhadrathastasya nīhārādiva bhāskaraḥ 15	464
dhanurvisphūrjayandivyaṃ dviṣatām khēdamudvahan astraughaṃ vyadhamadbāṇairghanānīkamivānilaḥ 16	465
tasya tē cāpanirmuktā bhittvā varmāṇi rakṣasām kāyānāviviśustigmā girīnaśanayō yathā 17	466
bhallaiḥ sañchidyamānānāṃ śirōbhiścārukuṇḍalaiḥ ūrubhirhēmatālābhairdōrbhirvalayavalgubhiḥ 18	467

hāraḱēyūramukuṭairuṣṇīṣaiśca mahādhanaiḥ |
āstrtāstā raṇabhuvō rējurvīramanōharāḥ || 19 ||

468

hatāvaśiṣṭā itarē raṇājirād
rakṣōgaṇāḥ kṣatriyavaryasāyakaiḥ |
prāyō vivṛkṇāvayavā vidudruvu -
rmṛgēndravikrīḍitayūthapā iva || 20 ||

469

apaśyamānaḥ sa tadā'tatāyinaṃ
mahāmṛdhē kañcana mānavōttamaḥ |
purīṃ didṛkṣannapi nāviśad dviṣām
na māyinām vēda cikīrṣitaṃ janaḥ || 21 ||

470

iti bruvaṃścitrarathaḥ svasārathiṃ
yattaḥ parēṣām pratiyōgaśaṅkitaḥ |
śuśrāva śabdaṃ jaladhērivēritaṃ
nabhasvatō dikṣu rajō'nvadṛśyata || 22 ||

471

kṣaṇēnācchāditāṃ vyōma ghanānīkēna sarvataḥ |
visphurattaḍitā dikṣu trāsayatstanayitnunā || 23 ||

472

vavṛṣū rudhiraughāsṛkpūyaviṇmūtramēdasāḥ |
nipēturgaganādasya kabandhānyagratō'nagha || 24 ||

473

tataḥ khē'dṛśyata girinipētuḥ sarvatōdiśam |
gadāparighanistriṃśamusalāḥ sāsṃmavarṣiṇaḥ || 25 ||

474

ahayō'saniniḥśvāsā vamantō'gniṃ ruṣākṣibhiḥ |
abhyadhāvan gajā mattāḥ siṃhavyāghrāśca yūthaśāḥ || 26 ||

475

samudra ūrmibhirbhīmaḥ plāvayan sarvatō bhuvam |

āsasāda mahāhrādaḥ kalpānta iva bhīṣaṇaḥ || 27 ||

476

ēvaṃvidhānyanēkāni trāsanānyamanasvinām |

sasṛjustigmagataya āsuryā māyayāsurāḥ || 28 ||

477

dhruvē prayuktāmasuraistāṃ māyāmatidustarām |

niśāmya tasya munayaḥ śamāśaṃsan samāgatāḥ || 29 ||

478

munaya ūcuḥ

auttānapādē bhagavāṃstava śārṅgadhanvā

dēvaḥ kṣiṇōtvavanatārtiharō vipakṣān |

yannāmadhēyamabhidhāya niśāmya cāddhā

lōkō'ñjasā tarati dustaramaṅga mṛtyum || 30 ||

479

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

caturthaskandhē daśamō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē ēkādaśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

*niśamya gadatāmēvamṛṣiṇāṃ dhanuṣi dhruvaḥ |
sandadhē'stramupasprśya yannārāyaṇanirmitam || 1 ||* 480

*sandhīyamāna ētasminmāyā guhyakanirmitāḥ |
kṣipraṃ vinēśurvidura klēśā jñānodayē yathā || 2 ||* 481

*tasyārṣāstraṃ dhanuṣi prayuñjataḥ
suvarṇapuṅkhāḥ kalahaṃsavāśasaḥ |
viniḥsṛtā āviviśurdviṣadbalaṃ
yathā vanaṃ bhīmaravāḥ śikhaṇḍinaḥ || 3 ||* 482

*taistigmadhāraiḥ pradhanē śīlīmukhai -
ritastataḥ puṇyajanā upadrutāḥ |
tamabhyadhāvan kupitā udāyudhāḥ
suparṇamunnaddhaphaṇā ivāhayaḥ || 4 ||* 483

*sa tān prṣatkairabhidhāvatō mṛdhē
nikṛttabāhūruśirōdharōdarān |
nināya lōkaṃ paramarkamaṇḍalaṃ
vrajanti nirbhidya yamūrdhvarētasah || 5 ||* 484

tān hanyamānānabhivīkṣya guhyakā -

nanāgasasācitrarathēna bhūriśaḥ |

auttānapādiṃ kṛpayā pitāmahō

manurjagādōpagataḥ saharṣibhiḥ || 6 ||

485

manuruvāca

alaṃ vatsātirōṣēṇa tamōdvārēṇa pāpmanā |

yēna puṇyajanānētānavadhīstvamanāgasah || 7 ||

486

nāsmatkulōcitam tāta karmaitatsadvigarhitam |

vadhō yadupadēvānāmārabdhastē'kṛtainasām || 8 ||

487

nanvēkasyāparādhēna prasaṅgād bahavō hatāḥ |

bhrāturvadhābhitaptēna tvayāṅga bhrātrvatsala || 9 ||

488

nāyam mārḡō hi sādḥūnām ḥṛṣīkēśānuvartinām |

yadātmānam parāggṛhya paśuvadbhūtavaiśasam || 10 ||

489

sarvabhūtātmabhāvēna bhūtāvāsam hariṃ bhavān |

ārādhyāpa durārādhyam viṣṇōstatparamam padam || 11 ||

490

sa tvam harēranudhyātastatpuṃsāmapī sammataḥ |

katham tvavadyam kṛtavānanuśikṣan satām vratam || 12 ||

491

titikṣayā karuṇayā maitryā cākhilajantuṣu |

samatvēna ca sarvātmā bhagavān samprasīdati || 13 ||

492

samprasannē bhagavati puruṣaḥ prākṛtairguṇaiḥ |

vimuktō jīvanīrmuktō brahma nīrvāṇamṛcchati || 14 ||

493

<i>bhūtaiḥ pañcabhirārabdhairyoṣitpuruṣa ēva hi </i> <i>tayōrvyavāyātsambhūtiryōṣitpuruṣayōriha 15 </i>	494
<i>ēvaṃ pravartatē sargaḥ sthitiḥ saṃyama ēva ca </i> <i>guṇavyatikarādrājan māyayā paramātmānaḥ 16 </i>	495
<i>nimittamātraṃ tatrāsīnnirguṇaḥ puruṣarṣabhaḥ </i> <i>vyaktāvyaktamidaṃ viśvaṃ yatra bhramati lōhavat 17 </i>	496
<i>sa khalvidaṃ bhagavān kālaśaktyā</i> <i>guṇapravāhēṇa vibhaktavīryaḥ </i> <i>karōtyakartaiva nihantyahantā</i> <i>cēṣṭā vibhūmnaḥ khalu durvibhāvyā 18 </i>	497
<i>sō'nantō'ntakaraḥ kālō'nādirādikṛdavyayaḥ </i> <i>janaṃ janēna janayanmārayanmṛtyunāntakam 19 </i>	498
<i>na vai svapakṣō'sya vipakṣa ēva vā</i> <i>parasya mṛtyōrviśataḥ samaṃ prajāḥ </i> <i>taṃ dhāvamānāmanudhāvantyanīśā</i> <i>yathā rajāṃsyanilaṃ bhūtaśaṅghāḥ 20 </i>	499
<i>āyusō'pacayaṃ jantōstathaivōpacayaṃ vibhuḥ </i> <i>ubhābhyāṃ rahitaḥ svasthō duḥsthasya vidadhātyasau 21 </i>	500
<i>kēcitkarma vadantyēnaṃ svabhāvamaparē nṛpa </i> <i>ēkē kālaṃ parē daivaṃ puṃsaḥ kāmamutāparē 22 </i>	501
<i>avyaktasyāpramēyasya nānāśaktyudayasya ca </i> <i>na vai cikīrṣitaṃ tāta kō vēdātha svasambhavam 23 </i>	502

- na caitē putraka bhrāturhantārō dhanadānugāḥ |
visargādānayaōstāta puṃsō daivaṃ hi kāraṇam || 24 || 503
- sa ēva viśvaṃ sṛjati sa ēvāvati hanti ca |
athāpi hyanahaṅkārānnājyātē guṇakarmabhiḥ || 25 || 504
- ēṣa bhūtāni bhūtātmā bhūtēśō bhūtabhāvanaḥ |
svaśaktyā māyayā yuktaḥ sṛjatyatti ca pāti ca || 26 || 505
- tamēva mṛtyumamṛtaṃ tāta daivaṃ
sarovātmanōpēhi jagatparāyaṇam |
yasmai baliṃ viśvasṛjō haranti
gāvō yathā vai nasi dāmayantritāḥ || 27 || 506
- yaḥ pañcavarṣō jananīṃ tvaṃ vihāya
mātuḥ sapatnyā vacasā bhinnamarmā |
vanaṃ gatastapasā pratyagakṣa -
mārādhyā lēbhē mūrdhni padaṃ trilōkyāḥ || 28 || 507
- tamēnamaṅgātmani muktaviagrahē
vyapāśritaṃ nirguṇamēkamakṣaram |
ātmānamanviccha vimuktamātmadr̥g
yasminnidambhēdamasatpratīyatē || 29 || 508
- tvam pratyagātmani tadā bhagavatyananta
ānandamātra upapannasamastaśaktau |
bhaktiṃ vidhāya paramāṃ śanakairavidyā -
granthiṃ vibhētsyasi mamāhamiti prarūḍham || 30 || 509

saṁyaccha rōṣaṁ bhadraṁ tē pratīpaṁ śrēyasāṁ param |
śrutēna bhūyasā rājannagadēna yathā'mayam || 31 || 510

yēnōpasr̥ṣṭātpuruṣāllōka udvijatē bhṛśam |
na budhastadvaśaṁ gacchēdicchannabhayamātmanaḥ || 32 || 511

hēlanaṁ giriśabhrāturdhanadasya tvayā kṛtam |
yajjaghnivān puṇyajanān bhrātṛghnānityamarṣitaḥ || 33 || 512

taṁ prasādaya vatsāśu sannatyā praśrayōktibhiḥ |
na yāvanmahatāṁ tējaḥ kulaṁ nō'bhibhaviṣyati || 34 || 513

ēvaṁ svāyambhuvaḥ pautramanuśāsyā manurdhruvam |
tēnābhivanditaḥ sākamṛṣibhiḥ svapuraṁ yayau || 35 || 514

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṁsyāṁ saṁhitāyāṁ
caturthaskandhē ēkādaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē dvādaśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

*dhruvaṃ nivṛttaṃ pratibuddhya vaiśasā -
dapētamanyuṃ bhagavān dhanēśvaraḥ |
tatrāgataścāraṇayakṣakinnaraiḥ
saṃstūyamānō'bhyavadatkṛtāñjalim ॥ 1 ॥*

515

dhanada uvāca

*bhō bhōḥ kṣatriyadāyāda parituṣṭō'smi tē'nagha |
yastvaṃ pitāmahādēśādvairam dustyajamatyajaḥ ॥ 2 ॥*

516

*na bhavānavadhīdyakṣānna yakṣā bhrātaraṃ tava |
kāla ēva hi bhūtānāṃ prabhurapyayabhāvayōḥ ॥ 3 ॥*

517

*ahaṃ tvamityapārthā dhīrajñānātpuruṣasya hi |
svāpnīvābhātyataddhyānādyayā bandhaviparyayau ॥ 4 ॥*

518

*tadgaccha dhruva bhadraṃ tē bhagavantamadhōkṣajam |
sarvabhūtātmabhāvēna sarvabhūtātmavigraham ॥ 5 ॥*

519

*bhajasva bhajanīyāṅghrimabhavāya bhavacchidam |
yuktaṃ virahitaṃ śaktyā guṇamayyā'tmamāyayā ॥ 6 ॥*

520

vr̥ṇīhi kāmam nṛpa yanmanōgataṃ
 mattastvamauttānapadē'viśaṅkitaḥ |
 varam varārthō'mbujanābhapaḍayō -
 ranantaram tvāṃ vayamaṅga śuśrūma || 7 || 521

maitrēya uvāca
 sa rājarājēna varāya cōditō
 dhruvō mahābhāgavatō mahāmatih |
 harau sa vavrē'calitāṃ smṛtiṃ yayā
 taratyayatnēna duratyayam tamaḥ || 8 || 522

tasya prītēna manasā tāṃ dattvaidāvidastataḥ |
 paśyatō'ntardadhē sō'pi svapuram pratyapadyata || 9 || 523

athāyajata yajñēśam kratubhirbhūridakṣiṇaiḥ |
 dravyakriyādēvatānām karma karmaphalapradam || 10 || 524

sarvātmanyacyutē'sarvē tīvraughām bhaktimudvahan |
 dadarśātmani bhūtēṣu tamēvāvasthitaṃ vibhum || 11 || 525

tamēvam śīlasampannam brahmaṇyam dīnavatsalam |
 gōptāram dharmasētūnām mēnirē pitaram prajāḥ || 12 || 526

ṣaṭtrimśadvarṣasāhasram śaśāsa kṣitimaṇḍalam |
 bhōgaiḥ puṇyakṣayam kurvannabhōgairasubhakṣayam || 13 || 527

ēvam bahusavam kālam mahātmāvicalēndriyah |
 trivargaupayikaṃ nītvā putrāyādānnṛpāsanam || 14 || 528

manyamāna idaṃ viśvam māyāracitamātmani |
 avidyāracitasvapnagandharvanagarōpamam || 15 || 529

ātmastryapatyasuhr̥dō balamṛddhakōśa -

mantahpuram parivihārabhuvaśca ramyāḥ |

bhūmaṇḍalam jaladhimēkhalamākalayya

kālōpasṛṣṭamiti sa prayayau viśālām || 16 ||

530

tasyām viśuddhakaraṇaḥ śivavārvigāhya

baddhvā'sanam jitamarunmanasā'hṛtākṣaḥ |

sthūlē dadhāra bhagavatpratirūpa ētad

dhyāyaṁstadavyavahitō vyaśṛjatsamādhau || 17 ||

531

bhaktim harau bhagavati pravahannajasra -

mānandabāṣpakalayā muhurardyamānaḥ |

viklidyamānahr̥dayaḥ pulakācitāṅgō

nātmānamasmaradasāviti muktaliṅgaḥ || 18 ||

532

sa dadarśa vimānāgryam nabhasō'vatarad dhruvaḥ |

vibhrājayaddaśa diśō rākāpatimivōditam || 19 ||

533

tatrānu dēvaprarau caturbhujau

śyāmau kiśōrāvaruṇāmbujēkṣaṇau |

sthitāvavaṣṭabhya gadām suvāsasau

kirīṭahārāṅgadacārukuṇḍalau || 20 ||

534

vijñāya tāvuttamagāyakiṅkarā -

vabhyutthitaḥ sādhasavismṛtakramaḥ |

nanāma nāmāni gr̥ṇanmadhudviṣaḥ

pārṣatpradhānāviti saṁhatāñjaliḥ || 21 ||

535

taṁ kṛṣṇapādābhiniṣṭacētasam

baddhāñjaliṁ praśrayanamrakandharam |

sunandanandāvupasṛtya sasmitaṃ

pratyūcatuḥ puṣkaranābhasammatau || 22 ||

536

sunandanandāvūcatuḥ

bhō bhō rājan subhadraṃ tē vācaṃ nō'vahitaḥ śṛṇu |

yaḥ pañcavarṣastapasā bhavāndēvamatītrpat || 23 ||

537

tasyākhilajagaddhāturāvāṃ dēvasya śārṅgiṇaḥ |

pārṣadāviha samprāptau nētuṃ tvāṃ bhagavatpadam || 24 ||

538

sudurjayaṃ viṣṇupadam jitaṃ tvayā

yatsūrayō'prāpya vicakṣatē param |

ātiṣṭha taccandrādivākarādayō

graharkṣatārāḥ pariyanti dakṣiṇam || 25 ||

539

anāsthitaṃ tē pitṛbhiranyairapyāṅga karhicit |

ātiṣṭha jagatāṃ vandyam tadviṣṇōḥ paramaṃ padam || 26 ||

540

ētadvimānapravaramuttamaślōkamaulinā |

upasthāpitamāyusmannadhirōḍhuṃ tvamarhasi || 27 ||

541

maitrēya uvāca

niśamya vaikuṇṭhanīyōjyamukhyayō -

rmadhucyutaṃ vācamurukramapriyaḥ |

kṛtābhiṣēkaḥ kṛtanityamaṅgalō

munīn praṇamyāśiṣamabhyavādayat || 28 ||

542

parītyābhycarya dhiṣṇyāgryaṃ pārṣadāvabhivandya ca |

iyēṣa tadadhiṣṭhātuṃ bibhradrūpaṃ hiraṇmayam || 29 ||

543

<i>tadōttānapadaḥ putrō dadarśāntakamāgatam </i>	
<i>mṛtyōrmūrdhni padaṃ dattvā ārurōhādbhutam ḡram 30 </i>	544
<i>tadā dundubhayō nēdurmṛdaṅgapaṇavādayaḥ </i>	
<i>gandharvamukhyaḥ prajaguḥ pētuḥ kusumavr̥ṣṭayaḥ 31 </i>	545
<i>sa ca svarlōkamārōkṣyan sunītiṃ jananīṃ dhruvaḥ </i>	
<i>anvasmaradagaṃ hitvā dīnāṃ yāsyē triviṣṭapam 32 </i>	546
<i>iti vyavasitaṃ tasya vyavasāya surōttamau </i>	
<i>darśayāmāsaturdēvīṃ purō yānēna gacchatīm 33 </i>	547
<i>tatra tatra praśaṃsadbhiḥ pathi vaimānikaiḥ suraiḥ </i>	
<i>avakīryamāṇō dadṛśē kusumaiḥ kramaśō grahān 34 </i>	548
<i>trilōkīṃ dēvayānēna sō'tivraja munīnapi </i>	
<i>parastādyad dhruvagatirviṣṇōḥ padamathābhyagāt 35 </i>	549
<i>yad bhrājamānaṃ svarucaiva sarvatō</i>	
<i>lōkāstrayō hyanu vibhrājanta ētē </i>	
<i>yannāvrajañjantuṣu yē'nanugrahā</i>	
<i>vrajanti bhadraṇi caranti yē'niśam 36 </i>	550
<i>śāntāḥ samadṛśaḥ śuddhāḥ sarvabhūtānurañjanāḥ </i>	
<i>yāntyañjasācyutapadamacyutapriyabāndhavāḥ 37 </i>	551
<i>ityuttānapadaḥ putrō dhruvaḥ kṛṣṇaparāyaṇaḥ </i>	
<i>abhūttrayāṇāṃ lōkānāṃ cūḍāmaṇirivāmalaḥ 38 </i>	552
<i>gambhīravēgō'nimiṣaṃ jyōtiṣāṃ cakramāhitam </i>	
<i>yasmin bhramati kauravya mēḍhyāmiva gavāṃ gaṇaḥ 39 </i>	553

mahimānaṃ vilōkyāsyā nāradō bhagavānṛṣiḥ |
ātōdyaṃ vitudañ ślōkān satrē'gāyatpracētasām || 40 ||

554

nārada uvāca

nūnaṃ sunītēḥ patidēvatāyā -

stapaḥprabhāvasya sutasya tām gatim |
dr̥ṣṭvābhyupāyānapi vēdavādinō

naivādhigantum prabhavanti kiṃ nṛpāḥ || 41 ||

555

yaḥ pañcavarṣō gurudāravākśarai -

rbhinnēna yātō hṛdayēna dūyatā |
vanaṃ madādēśakarō'jitaṃ prabhuṃ

jigāya tadbhaktaguṇaiḥ parājitaṃ || 42 ||

556

yaḥ kṣatrabandhurbhuvi tasyādhirūḍha -

manvārurukṣēdapi varṣapūgaiḥ |
ṣaṭpañcavarṣō yadahōbhiralpaiḥ

prasādyā vaikunṭhamavāpa tatpadam || 43 ||

557

maitrēya uvāca

ētattē'bhihitaṃ sarvaṃ yatpr̥ṣṭō'hamiha tvayā |

dhruvasyōddāmayaśasaścaritaṃ sammataṃ satām || 44 ||

558

dhanyaṃ yaśasyamāyusyaṃ

puṇyaṃ svastyayanaṃ mahat |
svargyaṃ dhrauvyaṃ saumanasyaṃ

praśasyamaghamarṣaṇam || 45 ||

559

śrutvaitacchraddhayābhīkṣṇamacyutapriyacēṣṭitam |

bhavēdbhaktirbhagavati yayā syātklēśasaṅkṣayaḥ || 46 ||

560

mahattvamicchatāṃ tīrthaṃ śrōtuḥ śīlādayō guṇāḥ |

yatra tējastadicchūnāṃ mānō yatra manasvinām || 47 ||

561

prayataḥ kīrtayētpṛataḥ samavāyē dvijanmanām |

sāyaṃ ca puṇyaślōkasya dhruvasya caritaṃ mahat || 48 ||

562

paurṇamāsyāṃ sinīvālyāṃ dvādaśyāṃ śravaṇē'thavā |

dinakṣayē vyatīpātē saṅkramē'rkadinē'pi vā || 49 ||

563

śrāvayēcchraddadhānānāṃ tīrthapādapadāśrayaḥ |

nēcchaṃstatrātmanā'tmānaṃ santuṣṭa iti sidhyati || 50 ||

564

jñānamajñātataṭtvāya yō dadyātsatpathē'mṛtam |

kṛpālōrdīnanāthasya dēvāstasyānugrhṇatē || 51 ||

565

idaṃ mayā tē'bhihitaṃ kurūdvaha

dhruvasya vikhyātaviśuddhakarmaṇaḥ |

hitvārbhakaḥ krīḍanakāni mātu -

rgṛhaṃ ca viṣṇuṃ śaraṇaṃ yō jagāma || 52 ||

566

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

caturthaskandhē dhruvacaritaṃ nāma dvādaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē trayōdaśō'dhyāyaḥ ॥

sūta uvāca

niśamyā kauṣāraviṇōpavarṇitaṃ

dhruvasya vaikuṇṭhapadādhirōhaṇam ।

prarūḍhabhāvō bhagavatyadhōkṣajā

praṣṭuṃ punastaṃ viduraḥ pracakramē ॥ 1 ॥

567

vidura uvāca

kē tē pracētasō nāma kasyāpatyāni suvrata ।

kasyānvavāyē prakhyātāḥ kutra vā satramāsata ॥ 2 ॥

568

manyē mahābhāgavataṃ nāradaṃ dēvadarśanam ।

yēna prōktaḥ kriyāyōgaḥ paricaryāvidhirharēḥ ॥ 3 ॥

569

svadharmaśīlaiḥ puruṣairbhagavān yajñapūruṣaḥ ।

ijyamānō bhaktimatā nāradēnēritaḥ kila ॥ 4 ॥

570

yāstā dēvarṣiṇā tatra varṇitā bhagavatkathāḥ ।

mahyaṃ śuśrūṣavē brahman kārtsnyēnācaṣṭumarhasi ॥ 5 ॥

571

maitrēya uvāca

dhruvasya cōtkalaḥ putraḥ pitari prasthitē vanam ।

sārvabhaumaśriyaṃ naicchadadhirājāsanaṃ pituḥ ॥ 6 ॥

572

sa janmanōpaśāntātmā niḥsaṅgaḥ samadarśanaḥ dadarśa lōkē vitatamātmānaṁ lōkamātmāni 7	573
ātmānaṁ brahma nirvāṇaṁ pratyastamitavigrahaṁ avabōdharasaikātmyamānandamanusantatam 8	574
avyavacchinnaḥ yōgāgnidagdhakarmamalāśayaḥ svarūpamavarundhānō nātmanō'nyaṁ tadaikṣata 9	575
jaḍāndhabadhirōnmattamūkākr̥tiratanmatih lakṣitaḥ pathi bālānāṁ praśāntārcirivānalaḥ 10	576
matvā taṁ jaḍamunmattaṁ kulavṛddhāḥ samantriṇaḥ vatsaraṁ bhūpatiṁ cakruryavīyāṁsaṁ bhramēḥ sutam 11	577
svarvīthirvatsarasyeṣṭā bhāryāsūta ṣaḍātmajān puṣpārṇaṁ tigmakētuṁ ca iṣamūrjaṁ vasuṁ jayam 12	578
puṣpārṇasya prabhā bhāryā dōṣā ca dvē babhūvatuḥ prātarmadhyandinaṁ sāyamiti hyāsan prabhāsutāḥ 13	579
pradōṣō niśithō vyuṣṭa iti dōṣāsutāstrayaḥ vyuṣṭaḥ sutam puṣkarīṇyāṁ sarvatējasamādadhē 14	580
sa cakṣuḥ sutamākūtyāṁ patnyāṁ manumavāpa ha manōrasūta mahiṣī virajānnaḍvalā sutān 15	581
puruṁ kutsaṁ tritaṁ dyumnaṁ satyavantamṛtaṁ vrataṁ agniṣṭōmamatīrātraṁ pradyumnaṁ śibimulmukam 16	582
ulmukō'janayatputrānpuṣkarīṇyāṁ ṣaḍuttamān aṅgaṁ sumanaṣaṁ khyātiṁ kratumaṅgirasam gayam 17	583

sunīthāṅgasya yā patnī suṣuvē vēnamulbaṇam yaddauḥśīlyātsa rājarṣīrnirviṇṇō niragātpurāt 18	584
yamaṅga śēpuḥ kupitā vāgvajrā munayaḥ kila gatāsōstasya bhūyastē mamanthurdakṣiṇam karam 19	585
arājakē tadā lōkē dasyubhiḥ pīḍitāḥ prajāḥ jātō nārāyaṇāṁśēna prthurādyah kṣitīśvaraḥ 20	586
vidura uvāca tasya śīlanidhēḥ sādhorbrahmaṇyasya mahātmanaḥ rājñāḥ kathamabhūdduṣṭā prajā yadvimanā yayau 21	587
kiṁ vāṁhō vēna uddiśya brahmadaṇḍamayūyujan daṇḍavratadharē rājñi munayō dharmakōvidāḥ 22	588
nāvadhyēyaḥ prajāpālah prajābhiraghavānapi yadasau lōkapālānām bibhartyojaḥ svatējasā 23	589
ētaḍākhyāhi mē brahman sunīthātmajacēṣṭitam śraddadhānāya bhaktāya tvaṁ parāvaravittamaḥ 24	590
maitrēya uvāca aṅgō'svamēdham rājarṣirājahāra mahākratum nājagmurdēvatāstasminnāhūtā brahmavādibhiḥ 25	591
tamūcurvismitāstatra yajamānamathartvijah havīṁṣi hūyamānāni na tē grhṇanti dēvatāḥ 26	592
rājan havīṁṣyaduṣṭāni śraddhayā'sāditāni tē chandāṁsyayātayāmāni yōjitāni dhṛtavrataiḥ 27	593

na vidāmēha dēvānāṃ hēlanam vayamaṇvapi yanna grhṇanti bhāgān svān yē dēvāḥ karmasākṣiṇaḥ 28	594
maitrēya uvāca aṅgō dvijavacaḥ śrutvā yajamānaḥ sudurmanāḥ tatpraṣṭum vyaśṛjadvācam sadasyāṃstadanujñayā 29	595
nāgacchantyāhutā dēvā na grhṇanti grahāniha sadasaspatayō brūta kimavadyaṃ mayā kṛtam 30	596
sadasaspataya ūcuḥ naradēvēha bhavatō nāghaṃ tāvanmanāk sthitam astyēkaṃ prāktanamaghaṃ yadihēdrk tvamaprajah 31	597
tathā sādahaya bhadraṃ tē ātmānaṃ suprajaṃ nrpa iṣṭastē putrakāmasya putraṃ dāsyati yajñabhuk 32	598
tathā svabhāgadhēyāni grahīsyanti divaukasaḥ yadyajñapurusaḥ sākṣādapatyāya harirvṛtaḥ 33	599
tāṃstān kāmān harirdadyādyān yān kāmayatē janaḥ ārādhitō tathaivaiṣa yathā puṃsāṃ phalōdayaḥ 34	600
iti vyavasitā viprāstasya rājñāḥ prajātayē purōḍāśaṃ niravapan śipiviṣṭāya viṣṇavē 35	601
tasmātpuruṣa uttasthau hēmamālyamalāmbaraḥ hiraṇmayēna pātrēṇa siddhamādāya pāyasam 36	602
sa viprānumatō rājā grhītvāñjalinaudanam avaghrāya mudā yuktaḥ prādātpatnyā udāradhīḥ 37	603

sā tatpuṃsavanaṃ rājñī prāśya vai patyurādadhē garbhaṃ kāla upāvṛttē kumāraṃ suśuvē'prajā 38	604
sa bāla ēva puruṣō mātāmahamanuvrataḥ adharmāṃśōdbhavaṃ mṛtyuṃ tēnābhavadadhārmikaḥ 39	605
sa śarāsanamudyamya mṛgayurvanagōcaraḥ hantyasādhurmṛgān dīnān vēnō'sāvityaraujjanaḥ 40	606
ākriḍē kriḍatō bālān vayasyānatidāruṇaḥ prasahya niranukrōśaḥ paśumāramamārayat 41	607
taṃ vicakṣya khalam putraṃ śāsanairvividhairnṛpaḥ yadā na śāsituṃ kalpō bhṛśamāsītsudurmanāḥ 42	608
prāyēṇābhyarcitō dēvō yē'prajā gṛhamēdhinaḥ kadapatyabhṛtaṃ duḥkhaṃ yē na vindanti durbharam 43	609
yataḥ pāpīyasī kīrtiradharmaśca mahānnṛṇām yatō virōdhaḥ sarvēśāṃ yata ādhiranantakaḥ 44	610
kastaṃ prajāpadēśaṃ vai mōhabandhanamātmanaḥ paṇḍitō bahu manyēta yadarthāḥ klēśadā gṛhāḥ 45	611
kadapatyaṃ varaṃ manyē sadapatyācchucāṃ padāt nirvidyēta gṛhānmartyō yatklēśanivahā gṛhāḥ 46	612
ēvaṃ sa nirviṇṇamanā nṛpō gṛhā - nniśītha utthāya mahodayōdayāt alabdhanidrō'nupalakṣitō nṛbhi - rhitvā gatō vēnasuvaṃ prasuptām 47	613

vijñāya nirvidya gataṃ patim prajāḥ

purōhitāmātyasuhṛdgaṇādayaḥ |

vicikyururvyāmatisōkakātarā

yathā nigūḍhaṃ puruṣaṃ kuyōginaḥ || 48 ||

614

alakṣayantaḥ padavīm prajāpatē -

rhatōdyamāḥ pratyupasṛtya tē purīm |

ṛṣīn samētānabhivandya sāsṛavō

nyavēdayan paura bhārṭṛviplavam || 49 ||

615

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

caturthaskandhē trayōdaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē caturdaśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

bhṛgvādayastē munayō lōkānāṃ kṣēmadarśinaḥ |
gōptaryasati vai nṛṇāṃ paśyantaḥ paśusāmyatām || 1 ||

616

vīramātaramāhūya sunīthāṃ brahmavādinaḥ |
prakṛtyasammataṃ vēnamabhyaśiñcan patiṃ bhuvah || 2 ||

617

śrutvā nṛpāsanagataṃ vēnamatyugraśāsanam |
nililyurdasyavaḥ sadyaḥ sarpatrastā ivākhavaḥ || 3 ||

618

sa ārūḍhanṛpasthāna unnaddhō'sṭavibhūtibhiḥ |
avamēnē mahābhāgān stabdhaḥ sambhāvitaḥ svataḥ || 4 ||

619

ēvaṃ madāndha utsiktō niraṅkuśa iva dvipaḥ |
paryaṭan rathamāsthāya kampayanniva rōdasī || 5 ||

620

na yaṣṭavyaṃ na dātavyaṃ na hōtavyaṃ dvijāḥ kvacit |
iti nyavārayaddharmaṃ bhērīghōṣēṇa sarvaśaḥ || 6 ||

621

vēnasyāvēkṣya munayō durvr̥ttasya vicēṣṭitam |
vimṛśya lōkavyasanaṃ kṛpayōcuḥ sma satriṇaḥ || 7 ||

622

ahō ubhayataḥ prāptaṁ lōkasya vyasanam mahat dāruṇyubhayatō dīpta iva taskarapālayōḥ 8	623
arājakabhayādēṣa kṛtō rājātadarhaṇaḥ tatō'pyāsīdbhayaṁ tvadya katham syātsvasti dēhinām 9	624
ahēriva payaḥ pōṣaḥ pōṣakasyāpyanarthabhṛt vēnaḥ prakṛtyaiva khalaḥ sunīthāgarbhasambhavaḥ 10	625
nirūpitaḥ prajāpālaḥ sa jighāṁsati vai prajāḥ tathāpi sāntvayēmāmuṁ nāsmāṁstatpātakam sprśēt 11	626
tadvidvadbhirasadvṛttō vēnō'smābhiḥ kṛtō nṛpaḥ sāntvitō yadi nō vācam na grahīṣyatyadharmakṛt 12	627
lōkadhikkārasandagdham dahīṣyāmaḥ svatējasā ēvamadhyavasāyainaṁ munayō gūḍhamanyavaḥ upavrajyābruvan vēnaṁ sāntvayitvā ca sāmabhiḥ 13	628
munaya ūcuḥ nṛpavarya nibōdhaitadyattē vijñāpayāma bhōḥ āyuhśrībalakīrtināṁ tava tāta vivardhanam 14	629
dharma ācaritaḥ puṁsāṁ vānmanaḥkāyabuddhibhiḥ lōkān viśōkān vitaratyathānantyamasaṅginām 15	630
sa tē mā vinaśēdvīra prajānāṁ kṣēmalakṣaṇaḥ yasmin vinaṣṭē nṛpatiraiśvaryādavarōhati 16	631
rājannasādhvamātyēbhyaścōrādibhyaḥ prajā nṛpaḥ rakṣan yathā baliṁ grhṇanniha prētya ca mōdatē 17	632

yasya rāṣṭrē purē caiva bhagavān yajñapūruṣaḥ |
 ijayatē svēna dharmēṇa janairvarṇāśramānvitaiḥ || 18 || 633

tasya rājñō mahābhāga bhagavān bhūtabhāvanaḥ |
 parituṣyati viśvātmā tiṣṭhatō nijaśāsanē || 19 || 634

tasmimstuṣṭē kimaprāpyaṃ jagatāmīśvarēśvarē |
 lōkāḥ sapālā hyētasmai haranti balimādr̥tāḥ || 20 || 635

taṃ sarvalōkāmarayajñasaṅgrahaṃ
 trayīmayam dravyamayam tapōmayam |
 yajñairvicitrairyajatō bhavāya tē
 rājan svadēśānanurōddhumarhasi || 21 || 636

yajñēna yuṣmadviṣayē dvijātibhi -
 rvitāyamānēna surāḥ kalā harēḥ |
 sviṣṭāḥ sutuṣṭāḥ pradiśanti vāñchitaṃ
 taddhēlanaṃ nārhasi vīra cēṣṭitum || 22 || 637

vēna uvāca
 bālīśa bata yūyaṃ vā adharmē dharmamāninaḥ |
 yē vṛttidaṃ patim hitvā jāraṃ patimupāsātē || 23 || 638

avajānantyamī mūḍhā nṛparūpiṇamīśvaram |
 nānuvindanti tē bhadramiha lōkē paratra ca || 24 || 639

kō yajñapuruṣō nāma yatra vō bhaktirīdṛśī |
 bhartṛsnēhavidūrāṇāṃ yathā jārē kuyōṣitām || 25 || 640

viṣṇurviriñcō giriśa indrō vāyuryamō raviḥ |
 parjanyaō dhanadaḥ sōmaḥ kṣitiragnirapāmpatiḥ || 26 || 641

<i>ētē cānyē ca vibudhāḥ prabhavō varaśāpayōḥ </i> <i>dēhē bhavanti nṛpatēḥ sarvadēvamayō nṛpaḥ 27 </i>	642
<i>tasmānmām karmabhirviprā yajadhvaṃ gatamatsarāḥ </i> <i>balim ca mahyaṃ harata mattō'nyaḥ kō'grabhuk pumān 28 </i>	643
<i>maitrēya uvāca</i> <i>itthaṃ viparyayamatih pāpīyānutpathaṃ gataḥ </i> <i>anunīyamānastadyācñāṃ na cakrē bhraṣṭamaṅgalaḥ 29 </i>	644
<i>iti tē'satkṛtāstēna dvijāḥ paṇḍitamāninā </i> <i>bhagnāyāṃ bhavyayācñāyāṃ tasmai vidura cukrudhuḥ 30 </i>	645
<i>hanyatāṃ hanyatāmēṣa pāpaḥ prakṛtidāruṇaḥ </i> <i>jīvañjagadasāvāśu kurutē bhasmasād dhruvam 31 </i>	646
<i>nāyamarhatyasadvṛttō naradēvavarāsanam </i> <i>yō'dhiyajñapatiṃ viṣṇuṃ vinindatyanapatrapaḥ 32 </i>	647
<i>kō vainaṃ paricakṣīta vēnamēkamṛtē'subham </i> <i>prāpta īdṛśamaiśvaryaṃ yadanugrahabhājanaḥ 33 </i>	648
<i>itthaṃ vyavasitā hantumṛṣayō rūḍhamanyavaḥ </i> <i>nijaghnurhuṅkṛtairvēnaṃ hatamacyutanindayā 34 </i>	649
<i>ṛṣibhiḥ svāśramapadaṃ gatē putrakalēvaram </i> <i>sunīthā pālayāmāsa vidyāyōgēna śōcatī 35 </i>	650
<i>ēkadā munayastē tu sarasvatsalilāplutāḥ </i> <i>hutvāgnīn satkathāścakrurupaviṣṭāḥ sarittatē 36 </i>	651

- vīkṣyōtthitāṃstadōtpātānāhurlōkabhayaṅkarān |
 apyabhadramanāthāyā dasyubhyō na bhavēdbhuvaḥ || 37 || 652
- ēvaṃ mṛśanta ṛṣayō dhāvatāṃ sarvatōdiśam |
 pāṃsuḥ samutthitō bhūriścōrāṇāmabhilumpatām || 38 || 653
- tadupadravamājñāya lōkasya vasu lumpatām |
 bhartaryuparatē tasminnanyōnyaṃ ca jighāṃsatām || 39 || 654
- cōraprāyaṃ janapadaṃ hīnasattvamarājakam |
 lōkānnāvārayañchaktā api taddōṣadarśinaḥ || 40 || 655
- brāhmaṇaḥ samadṛk śāntō dīnānāṃ samupēkṣakaḥ |
 sravatē brahma tasyāpi bhinnabhāṇḍātpayō yathā || 41 || 656
- nāṅgasya vaṃśō rājarṣērēṣa saṃsthātumarhati |
 amōghavīryā hi nṛpā vaṃśē'smin kēśavāśrayāḥ || 42 || 657
- vinīscityaivamṛṣayō vipannasya mahīpatēḥ |
 mamanthurūruṃ tarasā tatrāsīdbāhukō naraḥ || 43 || 658
- kākakṛṣṇō'tihrasvāṅgō hrasvabāhurmahāhanuḥ |
 hrasvapānnimnanāsāgrō raktākṣastāmramūrdhajaḥ || 44 || 659
- taṃ tu tē'vanataṃ dīnaṃ kiṃ karōmīti vādinam |
 niṣīdētyabruvaṃstāta sa niṣādastatō'bhavat || 45 || 660
- tasya vaṃśyāstu naiṣādā girikānanagōcarāḥ |
 yēnāharajjāyamānō vēnakalmaṣamulbaṇam || 46 || 661

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
 caturthaskandhē pṛthucaritē niṣādōtpattirnāma caturdaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē pañcadaśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

atha tasya punarviprairaputrasya mahīpatēḥ ।

bāhubhyāṃ mathyamānābhyāṃ mithunaṃ samapadyata ॥ 1 ॥ 662

tad dṛṣṭvā mithunaṃ jātamṛṣayō brahmavādinaḥ ।

ūcuḥ paramasantuṣṭā vīditvā bhagavatkalām ॥ 2 ॥ 663

ṛṣaya ūcuḥ

ēṣa viṣṇōrbhagavataḥ kalā bhuvanapālinī ।

iyam ca lakṣmyāḥ sambhūtiḥ puruṣasyānapāyinī ॥ 3 ॥ 664

ayam tu prathamō rājñāṃ pumān prathayitā yaśaḥ ।

prṥthurnāma mahārājō bhaviṣyati prṥthuśravāḥ ॥ 4 ॥ 665

iyam ca sudatī dēvī guṇabhūṣaṇabhūṣaṇā ।

arcirnāma varārōhā prṥthumēvāvarundhatī ॥ 5 ॥ 666

ēṣa sākṣāddharēraṃśō jātō lōkarirakṣayā ।

iyam ca tatparā hi śrīranujajñē'napāyinī ॥ 6 ॥ 667

maitrēya uvāca

praśaṃsanti sma taṃ viprā gandharvapraavarā jaguḥ |
mumucuḥ sumanōdhārāḥ siddhā nṛtyanti svaḥstriyaḥ || 7 || 668

śaṅkhatūryamṛdaṅgādyā nēdurdundubhayō divi |
tatra sarva upājagmurdēvarṣipitṛṇāṃ gaṇāḥ || 8 || 669

brahmā jagadgururdēvaiḥ sahāsr̥tya surēśvaraiḥ |
vainyasya dakṣiṇē hastē dṛṣṭvā cihnaṃ gadābhṛtaḥ || 9 || 670

pādayōraravindaṃ ca taṃ vai mēnē harēḥ kalām |
yasyāpratihatam cakramaṃśaḥ sa paramēṣṭhinaḥ || 10 || 671

tasyābhiṣēka ārabdhō brāhmaṇairbrahmavādibhiḥ |
ābhiṣēcanikānyasmai ājahruḥ sarvatō janāḥ || 11 || 672

saritsamudrā girayō nāgā gāvaḥ khagā mṛgāḥ |
dyauḥ kṣitiḥ sarvabhūtāni samājahrurupāyanam || 12 || 673

sō'bhiṣiktō mahārājaḥ suvāsāḥ sādhalāṅkṛtaḥ |
patnyārciṣālāṅkṛtayā virējē'gnirivāparaḥ || 13 || 674

tasmai jahāra dhanadō haimaṃ vīra varāsanam |
varuṇaḥ salilasrāvamātapatram śaśiprabham || 14 || 675

vāyuśca vālavyajanē dharmāḥ kīrtimayīm srajam |
indraḥ kirīṭamutkr̥ṣṭam daṇḍam saṃyamanam yamaḥ || 15 || 676

brahmā brahmamayaṃ varma bhāratī hāramuttamam |
hariḥ sudarśanam cakram tatpatnyavyāhatām śriyam || 16 || 677

daśacandramasiṃ rudraḥ śatacandraṃ tathāmbikā |
sōmō'mṛtamayānaśvāmstvaṣṭā rūpāśrayaṃ ratham || 17 || 678

agnirājagavaṃ cāpaṃ sūryō raśmimayāniṣūn |
bhūḥ pādukē yōgamayyau dyauḥ puṣpāvalimanvahaṃ || 18 || 679

nāṭyaṃ sugītaṃ vāditramantardhānaṃ ca khēcarāḥ |
ṛṣayaścāśiṣaḥ satyāḥ samudraḥ śaṅkhamātmajam || 19 || 680

sindhavaḥ parvatā nadyō rathavīthīrmahātmanaḥ |
sūtō'tha māgadho vandī taṃ stōtumupatasthirē || 20 || 681

stāvakāṃstānabhiprētya pṛthurvainyaḥ pratāpavān |
mēghanirhrādayā vācā prahasannidamabravīt || 21 || 682

pṛthuruvāca
bhōḥ sūta hē māgadha saumya vandin
lōkē'dhunāspaṣṭaguṇasya mē syāt |
kimāśrayō mē stava ēṣa yōjyātāṃ
mā mayyabhūvan vitathā girō vaḥ || 22 || 683

tasmātparōkṣē'smadupaśrutānyalaṃ -
kariṣyatha stōtramapiḥcyavācaḥ |
satyuttamaślōkaguṇānuvādē
jugupsitaṃ na stavayanti sabhyāḥ || 23 || 684

mahadguṇānātmani kartumīśaḥ
kaḥ stāvakaiḥ stāvayatē'satō'pi |
tē'syābhaviṣyanniti vipralabdhō
janāvahāsaṃ kumatirna vēda || 24 || 685

prabhavō hyātmanaḥ stōtram jugupsantyapi viśrutāḥ |
hrīmantāḥ paramōdārāḥ pauruṣaṁ vā vigarhitam || 25 ||

686

vayaṁ tvaviditā lōkē sūtādyāpi varīmabhiḥ |
karmabhiḥ kathamātmānaṁ gāpayiṣyāma bālavat || 26 ||

687

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṁsyāṁ saṁhitāyāṁ
caturthaskandhē pṛthucaritē pañcadaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē ṣōḍaśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

*iti bruvāṇaṃ nṛpatiṃ gāyakā municōditāḥ |
tuṣṭuvustuṣṭamanasastadvāgamṛtasēvayā || 1 ||*

688

*nālaṃ vayaṃ tē mahimānuvarṇanē
yō dēvavaryō'vatatāra māyayā |
vēnāṅgajātasya ca pauraṣāṇi tē
vācaspatīnāmapī babhramurdhiyaḥ || 2 ||*

689

*athāpyudāraśravasaḥ pṛthōrharēḥ
kalāvatārasya kathāmṛtādṛtāḥ |
yathōpadēśaṃ munibhiḥ pracōditāḥ
ślāghyāni karmāṇi vayaṃ vitanmahi || 3 ||*

690

*ēṣa dharmabhṛtāṃ śrēṣṭhō lōkaṃ dharmē'nuvartayan |
gōptā ca dharmasētūnāṃ śāstā tatparipanthinām || 4 ||*

691

*ēṣa vai lōkapālānāṃ bibhartyēkastanau tanūḥ |
kālē kālē yathābhāgaṃ lōkayōrubhayōrhitam || 5 ||*

692

*vasu kāla upādattē kālē cāyaṃ vimuñcati |
samaḥ sarvēṣu bhūtēṣu pratapan sūryavadvibhuḥ || 6 ||*

693

titikṣatyakramaṃ vainya uparyākramatāmapi bhūtānāṃ karuṇaḥ śaśvadārtānāṃ kṣitivṛttimān 7	694
dēvē'varṣatyasau dēvō naradēvavapurhariḥ kṛcchraprāṇāḥ prajā hyēṣa rakṣiṣyatyañjasēndravat 8	695
āpyāyatyasau lōkaṃ vadanāmṛtamūrtinā sānurāgāvalōkēna viśadasmitacāruṇā 9	696
avyaktavartmaiṣa nigūḍhakāryō gambhīravēdhā upaguptavittāḥ anantamāhātmyaguṇaikadhāmā pr̥thuḥ pracētā iva saṃvṛtātmā 10	697
durāsadō durviṣaha āsannō'pi vidūravat naivābhibhavitum śakyō vēnāraṇyutthitō'nalaḥ 11	698
antarbahiśca bhūtānāṃ paśyan karmāṇi cāraṇaiḥ udāsīna ivādhyakṣō vāyurātmēva dēhinām 12	699
nādaṇḍyaṃ daṇḍayatyēṣa sutamātmadvīṣāmapi daṇḍayatyātmajamapi daṇḍyaṃ dharmapathē sthitaḥ 13	700
asyāpratihatam cakram pr̥thōrāmānasācalāt vartatē bhagavānarkō yāvattapati gōgaṇaiḥ 14	701
rañjayiṣyati yallōkamayamātmaviceṣṭitaiḥ athāmumāhū rājānaṃ manōrañjanakaiḥ prajāḥ 15	702
dr̥ḍhavrataḥ satyasandhō brahmaṇyō vṛddhasēvakāḥ śaraṇyaḥ sarvabhūtānāṃ mānadō dīnavatsalaḥ 16	703

mātr̥bhaktiḥ parastrīṣu patnyāmardha ivātmanaḥ |
prajāsu pitṛvatsnigdhaḥ kiṅkarō brahmavādinām || 17 || 704

dēhināmātmavatprēṣṭhaḥ suhr̥dām nandivardhanaḥ |
muktasaṅgaprasaṅgō'yaṁ daṇḍapāṇirasādhuṣu || 18 || 705

ayaṁ tu sākṣādbhagavāmstryadhīśaḥ
kūṭastha ātmā kalayāvatīrṇaḥ |
yasminnavidyāracaṁ nirarthakaṁ
paśyanti nānātvamapi pratītaṁ || 19 || 706

ayaṁ bhuvō maṇḍalamōdayādrē -
rgōptaikavīrō naradēvanāthaḥ |
āsthāya jaitraṁ rathamāttacāpaḥ
paryasyatē dakṣiṇatō yathārkaḥ || 20 || 707

asmai nr̥pālāḥ kila tatra tatra
balim̐ hariṣyanti salōkapālāḥ |
maṁsyanta ēṣām striya ādirājaṁ
cakrāyudhaṁ tadyaśa uddharantyaḥ || 21 || 708

ayaṁ mahim̐ gām̐ duduhē'dhirājaḥ
prajāpatirvṛttikaraḥ prajānām |
yō līlayādrīn svaśarāsakōṭyā
bhīndan samām̐ gāmakarōdyathēndraḥ || 22 || 709

visphūrjayannājagavaṁ dhanuḥ svayaṁ
yadācaratkṣmāmaviṣahyamājau |
tadā nililyurdiśi diśyasantō
lāṅgūlamudyamya yathā mṛgēndraḥ || 23 || 710

ēṣō'svamēdhāñ śatamājahāra

sarasvatī prādurabhāvi yatra |

ahāraṣīdyasya hayaṃ purandaraḥ

śatakratuścaramē vartamānē || 24 ||

711

ēṣa svasadmōpavanē samētya

sanatkumāraṃ bhagavantamēkam |

ārādhyā bhaktyā labhatāmalaṃ taj -

jñānaṃ yatō brahma paraṃ vidanti || 25 ||

712

tatra tatra girastāstā iti viśrutavikramaḥ |

śrōṣyatyātmāśritā gāthāḥ prṭhuḥ prṭhuparākramaḥ || 26 ||

713

diśō vijityāpratiruddhacakraḥ

svatējasōtpāṭitalōkaśalyaḥ |

surāsurēndrairupagīyamāna -

mahānubhāvō bhavitā patirbhavaḥ || 27 ||

714

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē ṣoḍaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē saptadaśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

*ēvaṃ sa bhagavān vainyaḥ khyāpitō guṇakarmabhiḥ |
chandayāmāsa tān kāmaiḥ pratipūjyābhinandya ca || 1 ||*

715

*brāhmaṇapramukhān varṇān bhr̥tyāmātyapurōdhasaḥ |
paurāñjānapadān śrēṇīḥ prakṛtīḥ samapūjayat || 2 ||*

716

vidura uvāca

*kasmāddadhāra gōrūpaṃ dharitrī bahurūpiṇī |
yāṃ dudōha pṛthustatra kō vatsō dōhanaṃ ca kim || 3 ||*

717

*prakṛtyā viṣamā dēvī kṛtā tēna samā katham |
tasya mēdhyam hayaṃ dēvaḥ kasya hētōrapāharat || 4 ||*

718

*sanatkumārādbhagavatō brahman brahmaviduttamāt |
labdhvā jñānaṃ savijñānaṃ rājarṣiḥ kām gatiṃ gataḥ || 5 ||*

719

*yaccānyadapi kṛṣṇasya bhavān bhagavataḥ prabhōḥ |
śravaḥ suśravasaḥ puṇyaṃ pūrvadēhakathāśrayam || 6 ||*

720

*bhaktāya mē'nuraktāya tava cādhōkṣajasya ca |
vaktumarhasi yō'duhyadvainyarūpēṇa gāmimām || 7 ||*

721

sūta uvāca

cōditō vidurēṇaivam vāsudēvakathāṃ prati |

praśasya taṃ prītamanā maitrēyaḥ pratyabhāṣata || 8 ||

722

maitrēya uvāca

yadābhiṣiktaḥ pṛthuraṅga viprai -

rāmantritō janatāyāśca pālaḥ |

prajā nirannē kṣitipṛṣṭha ētya

kṣutkṣāmadēhāḥ patimabhyavōcan || 9 ||

723

vayaṃ rājañjāṭharēṇābhitaptā

yathāgninā kōṭarasthēna vṛkṣāḥ |

tvāmadya yātāḥ śaraṇaṃ śaraṇyaṃ

yaḥ sādhitō vṛttikaraḥ patirnaḥ || 10 ||

724

tannō bhavānīhatu rātavē'nnam

kṣudhārditānāṃ naradēvadēva |

yāvanna naṅkṣyāmaha ujhitōrjā

vārtāpatistvaṃ kila lōkapālaḥ || 11 ||

725

maitrēya uvāca

pṛthuḥ prajānāṃ karuṇaṃ niśamya paridēvitam |

dīrghaṃ dadhyau kuruśrēṣṭha nimittaṃ sō'nvapadyata || 12 ||

726

iti vyavasitō buddhyā pragṛhītaśarāśanaḥ |

sandadhē viśikhaṃ bhūmēḥ kruddhastripurahā yathā || 13 ||

727

pravēpamānā dharaṇī niśāmyōdāyudhaṃ ca tam |

gauḥ satyapādravadbhītā mṛgīva mṛgayudrutā || 14 ||

728

tāmanvadhāvattadvainyaḥ kupitō'tyaruṇēkṣaṇaḥ śaraṃ dhanuṣi sandhāya yatra yatra palāyatē 15	729
sā diśō vidiśō dēvī rōdasī cāntaraṃ tayōḥ dhāvantī tatra tatrainaṃ dadarśānūdyatāyudham 16	730
lōkē nāvindata trāṇaṃ vainyānmṛtyōriva prajāḥ trastā tadā nivavṛtē hṛdayēna vidūyatā 17	731
uvāca ca mahābhāgaṃ dharmajñāpannavatsala trāhi māmapi bhūtānāṃ pālanē'vasthitō bhavān 18	732
sa tvaṃ jighāṃsasē kasmāddīnāmakṛtakilbiṣām ahaniṣyatkathaṃ yōṣāṃ dharmajña iti yō mataḥ 19	733
praharanti na vai strīṣu kṛtāgaḥsvapi jantavaḥ kimuta tvadvidhā rājan karuṇā dīnavatsalāḥ 20	734
māṃ vipātyājarāṃ nāvaṃ yatra viśvaṃ pratiṣṭhitam ātmānaṃ ca prajāścēmāḥ kathamambhasi dhāsyasi 21	735
pr̥thuvāca vasudhē tvāṃ vadhiṣyāmi macchāsanaparāṇmukhīm bhāgaṃ barhiṣi yā vṛṇktē na tanōti ca nō vasu 22	736
yavasāṃ jagdhyanudināṃ naiva dōgdhyaudhasaṃ payaḥ tasyāmēvaṃ hi duṣṭāyāṃ daṇḍō nātra na śasyatē 23	737
tvāṃ khalvōṣadhibījāni prāk sṛṣṭāni svayambhuvā na muñcasyātmaruddhāni māmavajñāya mandadhīḥ 24	738

amūṣāṃ kṣutparītānāmārtānāṃ paridēvitam |

śamayisyāmi madbāṇairbhinnāyāstava mēdasā || 25 ||

739

pumān yōṣiduta klība ātmasambhāvanō'dhamah |

bhūtēṣu niranukrōśō nṛpāṇāṃ tadvadhō'vadhaḥ || 26 ||

740

tvāṃ stabdhāṃ durmadāṃ nītvā māyāgāṃ tilāśaḥ śaraiḥ |

ātmayōgabalenēmā dhārayisyāmyaham prajāḥ || 27 ||

741

ēvaṃ manyumayīṃ mūrtiṃ kṛtāntamiva bibhratam |

praṇatā prāñjaliḥ prāha mahī sañjātavēpathuḥ || 28 ||

742

dharōvāca

namah parasmai puruṣāya māyayā

vinyastanānātanavē guṇātmanē |

namah svarūpānubhavēna nirdhuta -

dravyakriyākāraḥ vibhramōrmayē || 29 ||

743

yēnāhamātmāyatanaṃ vinirmitā

dhātrā yatō'yaṃ guṇasargasaṅgrahaḥ |

sa ēva māṃ hantumudāyudhaḥ svarā -

ḍupasthitō'nyaṃ śaraṇaṃ kamāśrayē || 30 ||

744

ya ētadādāvasṛjaccarācaram

svamāyayā'tmāśrayayāvitarkyayā |

tayaiva sō'yaṃ kila gōptumudyataḥ

kathaṃ nu māṃ dharmaparō jighāṃsati || 31 ||

745

nūnaṃ batēśasya samīhitaṃ janai -

stanmāyayā durjayayākṛtātmabhiḥ |

na lakṣyatē yastvakarōdakārayad -

yō'nēka ēkaḥ parataśca īśvaraḥ || 32 ||

746

sargādi yō'syānuruṇaddhi śaktibhi -

rdravyakriyākārakacētanātmabhiḥ |

tasmai samunnaddhaniruddhaśaktayē

namaḥ parasmai puruṣāya vēdhasē || 33 ||

747

sa vai bhavānātmavinirmitaṃ jagad

bhūtēndriyāntaḥkaraṇātmakaṃ vibhō |

saṃsthāpayiṣyannaja māṃ rasātalā -

dabhyujjahārāmbhasa ādisūkaraḥ || 34 ||

748

apāmupasthē mayi nāvyavasthitāḥ

prajā bhavānadya rirakṣiṣuḥ kila |

sa vīramūrtiḥ samabhūddharādharō

yō māṃ payasyugraśarō jighāṃsasi || 35 ||

749

nūnaṃ janairīhitamīśvarāṇā -

masmadvidhaistadguṇasargamāyayā |

na jñāyatē mōhitacittavartmabhi -

stēbhyō namō vīrayaśaskarēbhyaḥ || 36 ||

750

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē pṛthuvijayē dharitrīnigrahō nāma saptadaśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē aṣṭādaśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

itthaṃ pṛthumabhiṣṭūya ruṣā prasphuritādharam |

punarāhāvanirbhītā saṃstabhyātmānamātmanā || 1 ||

751

sanniyacchābhibhō manyuṃ nibōdha śrāvitam ca mē |

sarvataḥ sāramādattē yathā madhukarō budhaḥ || 2 ||

752

asmin lōkē'thavāmuṣminmunibhistattvadarśibhiḥ |

drṣṭā yōgāḥ prayuktāśca puṃsāṃ śrēyaḥprasiddhayē || 3 ||

753

tānātiṣṭhati yaḥ samyagupāyān pūrvadarśitān |

avarah śraddhayōpēta upēyān vindatē'ñjasā || 4 ||

754

tānanādrṭya yō vidvānarthānārabhatē svayam |

tasya vyabhicarantyarthā ārabdhāśca punaḥ punaḥ || 5 ||

755

purā sṛṣṭā hyōṣadhayō brahmaṇā yā viśāmpatē |

bhujyamānā mayā drṣṭā asadbhiradhṛtavrataiḥ || 6 ||

756

apālitanādrṭā ca bhavadbhirlōkapālakaiḥ |

cōrībhūtē'tha lōkē'haṃ yajñārthē'grasamōṣadhīḥ || 7 ||

757

nūnaṃ tā vīrudhaḥ kṣīṇā mayi kālēna bhūyasā tatra yōgēna dr̥ṣṭēna bhavānādātumarhati 8	758
vatsaṃ kalpaya mē vīra yēnāhaṃ vatsalā tava dhōkṣyē kṣīramayān kāmānanurūpaṃ ca dōhanam 9	759
dōgdhāraṃ ca mahābāhō bhūtānāṃ bhūtabhāvana annamīpsitamūrjasvadbhagavān vāñchatē yadi 10	760
samāṃ ca kuru māṃ rājandēvavr̥ṣṭaṃ yathā payaḥ apartāvapi bhadraṃ tē upāvartēta mē vibhō 11	761
iti priyaṃ hitaṃ vākyaṃ bhuva ādāya bhūpatiḥ vatsaṃ kṛtvā manuṃ pāṇāvaduhsakalauṣadhīḥ 12	762
tathā parē ca sarvatra sāramādadatē budhāḥ tatō'nyē ca yathākāmaṃ duduhuḥ pṛthubhāvitām 13	763
ṛṣayō duduhurdēvīmindriyēṣvatha sattama vatsaṃ br̥haspatiṃ kṛtvā payaschandōmayam śuci 14	764
kṛtvā vatsaṃ suragaṇā indraṃ sōmamadūduhan hiraṇmayēna pātrēṇa vīryamōjō balaṃ payaḥ 15	765
daitēyā dānavā vatsaṃ prahlādamasurar̥ṣabham vidhāyādūduhan kṣīramayaḥpātrē surāsavam 16	766
gandharvāpsarasō'dhukṣan pātrē padmamayē payaḥ vatsaṃ viśvāvasuṃ kṛtvā gāndharvaṃ madhu saubhagam 17	767
vatsēna pitarō'ryamṇā kavyaṃ kṣīramadhukṣata āmapātrē mahābhāgāḥ śraddhayā śrāddhadēvatāḥ 18	768

<i>prakalpya vatsaṃ kapilaṃ siddhāḥ saṅkalpanāmayīm </i> <i>siddhiṃ nabhasi vidyāṃ ca yē ca vidyādharaḍayaḥ 19 </i>	769
<i>anyē ca māyinō māyāmantardhānādbhutātmanām </i> <i>mayam prakalpya vatsaṃ tē duduhurdhāraṇāmayīm 20 </i>	770
<i>yakṣarakṣāṃsi bhūtāni piśācāḥ piśitāśanāḥ </i> <i>bhūtēśavatsā duduhuḥ kapālē kṣatajāsavam 21 </i>	771
<i>tathāhayō dandaśūkāḥ sarpā nāgāśca takṣakam </i> <i>vidhāya vatsaṃ duduhurbilapātrē viṣaṃ payaḥ 22 </i>	772
<i>paśavō yavasam kṣīraṃ vatsaṃ kṛtvā ca gōvṛṣam </i> <i>araṇyapātrē cādhukṣanmṛgēndrēṇa ca daṃṣṭriṇaḥ 23 </i>	773
<i>kravyādāḥ prāṇinaḥ kravyam duduhuḥ svē kalēvarē </i> <i>suparṇavatsā vihagāścaram cācaramēva ca 24 </i>	774
<i>vaṭavatsā vanaspatayaḥ pṛthagrasamayam payaḥ </i> <i>girayō himavadvatsā nānādhātūn svasānuṣu 25 </i>	775
<i>sarvē svamukhyavatsēna svē svē pātrē pṛthak payaḥ </i> <i>sarvakāmadughām pṛthvīm duduhuḥ pṛthubhāvitām 26 </i>	776
<i>ēvam pṛthvādayaḥ pṛthvīmannādāḥ svannamātmanaḥ </i> <i>dōhavatsādibhēdēna kṣīrabhēdam kurūdvaha 27 </i>	777
<i>tatō mahīpatiḥ prītaḥ sarvakāmadughām pṛthuḥ </i> <i>duhitṛtvē cakārēmām prēmṇā duhitṛvatsalah 28 </i>	778
<i>cūrṇayan svadhanuṣkōṭyā girikūṭāni rājarāt </i> <i>bhūmaṇḍalamidaṃ vainyaḥ prāyaścakrē samam vibhuḥ 29 </i>	779

*athāsmīn bhagavān vāinyāḥ prajānāṃ vṛttidaḥ pitā |
nivāsān kalpayāñcakrē tatra tatra yathārghataḥ || 30 ||*

780

*grāmān purāḥ pattanāni durgāṇi vividhāni ca |
ghōṣān vrajān saśivirānākarān khēṭakharvaṭān || 31 ||*

781

*prākprthōriha naivaiṣā puragrāmādikalpanā |
yathāsukhaṃ vasanti sma tatra tatrākutōbhayāḥ || 32 ||*

782

*|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē prthuvijayē aṣṭādaśō'dhyāyaḥ ||*

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē
ēkōnaviṃśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

athādīkṣata rājā tu hayamēdhaśatēna saḥ ।

brahmāvartē manōḥ kṣētrē yatra prācī sarasvatī ॥ 1 ॥

783

tadabhiprētya bhagavān karmātiśayamātmanaḥ ।

śatakraturṇa mamṛṣē pṛthōryajñamahōtsavam ॥ 2 ॥

784

yatra yajñapatiḥ sākṣādbhagavān harirīśvaraḥ ।

anvabhūyata sarvātmā sarvalōkaguruḥ prabhuḥ ॥ 3 ॥

785

anvitō brahmaśarvābhyāṃ lōkapālaiḥ sahānugaiḥ ।

upagīyamānō gandharvairmunibhiścāpsarōgaṇaiḥ ॥ 4 ॥

786

siddhā vidyādharā daityā dānavā guhyakādayaḥ ।

sunandanandapramukhāḥ pārṣadaprararā harēḥ ॥ 5 ॥

787

kapilō nāradō dattō yōgēśāḥ sanakādayaḥ ।

tamanvīyurbhāgavatā yē ca tatsēvanōtsukāḥ ॥ 6 ॥

788

yatra dharmadughā bhūmiḥ sarvakāmadughā satī ।

dōgdhi smābhīpsitānarthān yajamānasya bhārata ॥ 7 ॥

789

ūhuḥ sarvarasānnadyaḥ kṣīradadhyannagōrasān taravō bhūrivarṣmāṇaḥ prāsūyanta madhucyutaḥ 8	790
sindhavō ratnanikarān girayō'nnam caturvidham upāyanamupājahruḥ sarvē lōkāḥ sapālakāḥ 9	791
iti cādhōkṣajēśasya prthōstu paramōdayam asūyan bhagavānindraḥ pratighātamacīkarat 10	792
caramēṇāśvamēdhēna yajamānē yajuṣpatim vainyē yajñapaśum spardhannapōvāha tirōhitaḥ 11	793
tamatrirbhagavānaikṣattvaramāṇam vihāyasā āmuktamiva pākhaṇḍam yō'dharmē dharmavibhramaḥ 12	794
atriṇā cōditō hantum prthuputrō mahārathaḥ anvadhāvata saṅkruddhastiṣṭha tiṣṭhēti cābravīt 13	795
taṁ tādrśākṛtiṁ vīkṣya mēnē dharmam śarīriṇam jaṭilaṁ bhasmanācchannaṁ tasmai bāṇam na muñcati 14	796
vadhānnivṛttaṁ taṁ bhūyō hantavē'triracōdayat jahi yajñahanaṁ tāta mahēndraṁ vibudhādhamam 15	797
ēvaṁ vainyasutaḥ prōktastvaramāṇam vihāyasā anvadravadabhikruddhō rāvaṇam grdhrarāḍiva 16	798
sō'svam rūpaṁ ca taddhitvā tasmā antarhitaḥ svarāt vīraḥ svapaśumādāya pituryajñamupēyivān 17	799
tattasya cādbhutaṁ karma vicakṣya paramarṣayaḥ nāmadhēyaṁ dadustasmai vijitāśva iti prabhō 18	800

upasṛjya tamastīvraṃ jahārāśvaṃ punarhariḥ caṣālayūpataśchannō hiraṇyaraśanaṃ vibhuḥ 19	801
atriḥ sandarśayāmāsa tvaramāṇaṃ vihāyasā kapālakhaṭvāṅgadharmaṃ vīrō nainamabādhata 20	802
atriṇā cōditastasmai sandadhē viśikhaṃ ruṣā sō'svaṃ rūpaṃ ca taddhritvā tasthāvantarhitaḥ svarāṭ 21	803
vīraścāśvamupādāya pitṛyajñamathāvrajaṭ tadavadyaṃ harē rūpaṃ jagṛhurjñānadurbalāḥ 22	804
yāni rūpāṇi jagṛhē indrō hayajihīrṣayā tāni pāpasya khaṇḍāni liṅgaṃ khaṇḍamihōcyatē 23	805
ēvamindrē haratyaśvaṃ vainyayajñajighāṃsayā tadgṛhītavisṛṣṭēṣu pākhaṇḍēṣu matirṇṇām 24	806
dharma ityupadharmēṣu nagnaraktapaṭādiṣu prāyēṇa sajjatē bhrāntyā pēśalēṣu ca vāgmiṣu 25	807
tadabhijñāya bhagavān pṛthuh pṛthuparākramaḥ indrāya kupitō bāṇamādattōdyatakārmukaḥ 26	808
tamṛtvijaḥ śakravadhābhisandhitaṃ vicakṣya duṣprēkṣyamasaḥyaraṃhasam nivārayāmāsurahō mahāmatē na yujyatē'trānyavadhaḥ pracōditāt 27	809
vayaṃ marutvantamihārthanāśanaṃ hvayāmahē tvacchravasā hatatviṣam	

ayātayāmōpahavairanantaram

prasahya rājan juhavāma tē'hitam || 28 ||

810

ityāmantrya kratupatiṃ vidurāsyartvijō ruṣā |

srugghastāñjuhvato'bhyētya svayambhūḥ pratyasēdhata || 29 ||

811

na vadhyō bhavatāmindrō yadyajñō bhagavattanuḥ |

yam jighāṃsatha yajñēna yasyēṣṭāstanavaḥ surāḥ || 30 ||

812

tadidaṃ paśyata mahaddharmavyatikaram dvijāḥ |

indrēṇānuṣṭhitam rājñāḥ karmaitadvijighāṃsatā || 31 ||

813

prṭhukīrtēḥ prṭhōrbhūyāttarhyēkōnaśatakratuḥ |

alam tē kratubhiḥ sviṣṭairyadbhavānmōkṣadharmavit || 32 ||

814

naivātmanē mahēndrāya rōṣamāhartumarhasi |

ubhāvapi hi bhadram tē uttamaślōkavigrahau || 33 ||

815

māsmīnmahārāja kṛthāḥ sma cintāṃ

niśāmayāsmadvaca ādṛtātmā |

yaddhyāyatō daivahataṃ nu kartuṃ

manō'tiruṣṭaṃ viśatē tamō'ndham || 34 ||

816

kraturviramatāmēṣa dēvēṣu duravagrahaḥ |

dharmavyatikarō yatra pākhaṇḍairindranirmitaiḥ || 35 ||

817

ēbhirindrōpasamśṛṣṭaiḥ pākhaṇḍairhāribhirjanam |

hriyamāṇaṃ vicakṣvainam yastē yajñadhrugaśvamūḥ || 36 ||

818

bhavān paritrātumihāvatīrṇō

dharmam janānām samayānurūpam |

vēnāpacārādavaluptamadya

taddēhatō viṣṇukalāsi vainya || 37 ||

819

sa tvam vimṛśyāsyā bhavaṃ prajāpatē

saṅkalpanaṃ viśvasṛjāṃ pipīrhi |

aindrīm ca māyāmupadharmamātaram

pracaṇḍapākhaṇḍapathaṃ prabhō jahi || 38 ||

820

maitrēya uvāca

itthaṃ sa lōkaguruṇā samādiṣṭō viśāmpatiḥ |

tathā ca kṛtvā vātsalyaṃ maghōnāpi ca sandadhē || 39 ||

821

kṛtāvabhṛthasnanāya prthavē bhūrikarmaṇē |

varāndadustē varadā yē tadbarhiṣi tarpitāḥ || 40 ||

822

viprāḥ satyāśiṣastuṣṭāḥ śraddhayā labdhadakṣiṇāḥ |

āśiṣō yuyujuh kṣattarādirājāya satkṛtāḥ || 41 ||

823

tvayā'hūtā mahābāhō sarva ēva samāgatāḥ |

pūjitā dānamānābhyāṃ pitṛdēvarṣimānavāḥ || 42 ||

824

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

caturthaskandhē prthuvijayē ēkōnaviṃśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē viṃśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

*bhagavānapi vaikuṇṭhaḥ sākam maghavatā vibhuḥ |
yajñairyajñapatistuṣṭō yajñabhuk tamabhāṣata || 1 ||*

825

śrībhagavānuvāca

*ēṣa tē'kārṣīdbhaṅgaṃ hayamēdhaśatasya ha |
kṣamāpayata ātmānamamuṣya kṣantumarhasi || 2 ||*

826

*sudhiyaḥ sādhavō lōkē naradēva narōttamāḥ |
nābhidruhyanti bhūtēbhyō yarhi nātmā kalēvaram || 3 ||*

827

*puruṣā yadi muhyanti tvādṛśā dēvamāyayā |
śrama ēva paraṃ jātō dīrghayā vṛddhasēvayā || 4 ||*

828

*ataḥ kāyamimaṃ vidvānavidyākāmakarmabhiḥ |
ārabdha iti naivāsmiṃ pratibuddhō'nuṣajjatē || 5 ||*

829

*asaṃsaktāḥ śarīrē'sminnamunōtpāditē grhē |
apatyē draviṇē vāpi kaḥ kuryānmamatām budhaḥ || 6 ||*

830

*ēkaḥ śuddhaḥ svayañjyōtirnirguṇō'sau guṇāśrayaḥ |
sarvagō'nāvṛtaḥ sākṣī nirātmā'tmā'tmanah paraḥ || 7 ||*

831

ya ēvaṃ santamātmānamātmasthaṃ vēda pūruṣaḥ |
nājyātē prakṛtisthō'pi tadguṇaiḥ sa mayi sthitaḥ || 8 || 832

yaḥ svadharmēṇa māṃ nityaṃ nirāśiḥ śraddhayānvitaḥ |
bhajatē śanakaistasya manō rājan prasīdati || 9 || 833

parityaktaguṇaḥ samyagdarśanō viśadāśayaḥ |
śāntiṃ mē samavasthānaṃ brahma kaivalyamaśnutē || 10 || 834

udāsīnamivādhyakṣaṃ dravyajñānakriyātmanām |
kūṭasthamimamātmānaṃ yō vēdāpnōti śōbhanam || 11 || 835

bhinnasya līṅgasya guṇappravāhō
dravyakriyākāra-kacētanātmanaḥ |
dr̥ṣṭāsu sampatsu vipatsu sūrayō
na vikriyantē mayi baddhasauhṛdāḥ || 12 || 836

samaḥ samānōttamamadhyamādhamah
sukhē ca duḥkhē ca jitēndriyāśayaḥ |
mayōpakṣptākhilalōkasaṃyutō
vidhatsva vīrākhilalōkarakṣaṇam || 13 || 837

śrēyaḥ prajāpālanamēva rājñō
yatsāmparāyē sukṛtāt ṣaṣṭhamamaśsam |
hartānyathā hṛtapuṇyaḥ prajānā -
marakṣitā karahārō'ghamatti || 14 || 838

ēvaṃ dvijāgryānumatānuvṛtta -
dharmapradhānō'nyatamō'vitāsyāḥ |

hrasvēna kālēna grhōpayātān

draṣṭāsi siddhānanuraktalōkaḥ || 15 ||

839

varam ca mat kañcana mānavēndra

vṛṇīṣva tē'ham guṇaśīlayantritah |

nāham makhairvai sulabhastapōbhi -

ryōgēna vā yatsamacittavartī || 16 ||

840

maitrēya uvāca

sa ittham lōkaguruṇā viṣvaksēnēna viśvajit |

anūsāsita ādēsam śirasā jagrhē harēḥ || 17 ||

841

sprśantaṃ pādayōḥ prēmṇā vrīḍitaṃ svēna karmaṇā |

śatakratuṃ pariṣvajya vidvēṣam visasarja ha || 18 ||

842

bhagavānatha viśvātmā prthunōpahṛtārhaṇaḥ |

samujjihānayā bhaktyā grhītacaraṇāmbujaḥ || 19 ||

843

prasthānābhimukhō'pyēnamanugrahavilambitaḥ |

paśyan padmapalāśākṣō na prasthē suhṛtsatām || 20 ||

844

sa ādirājō racitāñjalirhariṃ

vilōkituṃ nāśakadaśrulōcanaḥ |

na kiñcanōvāca sa bāṣpaviklavō

hṛdōpaguhyāmumadhādavasthitaḥ || 21 ||

845

athāvamṛjyāśrukalā vilōkaya -

nnatrptadrḡgōcaramāha pūruṣam |

padā sprśantaṃ kṣitimamṣa unnatē

vinyastahastāgramuraṅgavidviṣaḥ || 22 ||

846

pr̥thuruvāca

varān vibhō tvadvaradēśvarād budhaḥ

kathaṃ vṛṇītē guṇavikriyātmanām |

yē nārakāṇāmapī santi dēhinām

tānīśa kaivalyapatē vṛṇē na ca || 23 ||

847

na kāmāyē nātha tadāpyahaṃ kvaci -

nna yatra yuṣmaccaraṇāmbujāsavaḥ |

mahattamāntarhṛdayānmukhacyutō

vidhatsva karṇāyutamēṣa mē varah || 24 ||

848

sa uttamaślōka mahanmukhacyutō

bhavatpadāmbhōjasudhākaṇānilaḥ |

smṛtiṃ punarvismṛtatattvavartmanām

kuyōginām nō vitaratyalaṃ varaiḥ || 25 ||

849

yaśaḥ śivaṃ suśrava āryasaṅgamē

yadṛcchayā cōpaśṛṇōti tē sakṛt |

kathaṃ guṇajñō viramēdvinā paśuṃ

śrīryatpravavrē guṇasaṅgrahēcchayā || 26 ||

850

athābhajē tvākhilapūruṣōttamaṃ

guṇālayaṃ padmakarēva lālasaḥ |

apyāvayōrēkapatispr̥dhōḥ kali -

rna syātkṛtatvaccaraṇaikatānāyōḥ || 27 ||

851

jagajjananyām jagadīśa vaiśasaṃ

syādēva yatkarmaṇi naḥ samīhitam |

karōṣi phalgvapyuru dīnavatsalaḥ

sva ēva dhiṣṇyē'bhīratasya kiṃ tayā || 28 ||

852

bhājantyatha tvāmata ēva sādhavō

vyudastamāyāguṇavibhramōdayam |

bhavatpadānusmaraṇādr̥tē satām

nimittamanyadbhagavanna vidmahē || 29 ||

853

manyē giraṃ tē jagatām vimōhinīm

varam vṛṇīṣvēti bhājantamāttha yat |

vācā nu tanyā yadi tē janō'sitaḥ

katham punaḥ karma karōti mōhitaḥ || 30 ||

854

tvamāyayāddhā jana īśa khaṇḍitō

yadanyadāśāsta ṛtātmanō'budhaḥ |

yathā carēdbālahitaṃ pitā svayaṃ

tathā tvamēvārhasi naḥ samīhitum || 31 ||

855

maitrēya uvāca

ityādirājēna nutaḥ sa viśvadṛk

tamāha rājan mayi bhaktirastu tē |

diṣṭyēdr̥śī dhīrmayi tē kṛtā yayā

māyām madīyām tarati sma dustyajām || 32 ||

856

tattvaṃ kuru mayā'diṣṭamapramattaḥ prajāpatē |

madādēśakarō lōkaḥ sarvatrāpnōti śōbhanam || 33 ||

857

maitrēya uvāca

iti vainyasya rājarṣēḥ pratinandyārthavadvacāḥ |

pūjitō'nugṛhītvainaṃ gantum cakrē'cyutō matim || 34 ||

858

dēvarṣipitr̥gandharvasiddhacāraṇapannagāḥ |

kinnarāpsarasō martyāḥ khagā bhūtānyanēkaśaḥ || 35 ||

859

yajñēśvaradhiyā rājñā vāgvittāñjalibhaktitaḥ |

sabhājitā yayuḥ sarvē vaikuṇṭhānugatāstataḥ || 36 ||

860

bhagavānapi rājarṣēḥ sōpādhyāyasya cācyutaḥ |

haranniva manō'muṣya svadhāma pratyapadyata || 37 ||

861

adṛṣṭāya namaskṛtya nr̥paḥ sandarśitātmanē |

avyaktāya ca dēvānāṃ dēvāya svapuram̐ yayau || 38 ||

862

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē viṃśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē ēkaviṃśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

*mauktikaiḥ kusumasragbhirdukūlaiḥ svarṇatōraṇaiḥ |
mahāsurabhibhirdhūpairmaṇḍitaṃ tatra tatra vai || 1 ||*

863

*candanāgurutōyārdrarathyācatvaramārgavat |
puṣpākṣataphalaistōkmairlājairarcirbhirarcitam || 2 ||*

864

*savṛndaiḥ kadalīstambhaiḥ pūgapōtaiḥ pariṣkṛtam |
tarupallavamālābhiḥ sarvataḥ samalaṅkṛtam || 3 ||*

865

*prajāstaṃ dīpabalibhiḥ sambhṛtāsēṣamaṅgalaiḥ |
abhīyurmṛṣṭakanyāśca mṛṣṭakuṇḍalamaṇḍitāḥ || 4 ||*

866

*śaṅkhadundubhighōṣēṇa brahmaghōṣēṇa cartvijām |
vivēśa bhavanaṃ vīraḥ stūyamānō gatasmayaḥ || 5 ||*

867

*pūjitaḥ pūjayāmāsa tatra tatra mahāyaśāḥ |
paurāṇjānapadāṃstāṃstān prītaḥ priyavarapradaḥ || 6 ||*

868

sa ēvamādīnyanavadyacēṣṭitaḥ

karmāṇi bhūyāṃsi mahānmahattamaḥ |

kurvan śasāsāvanimaṇḍalam yaśaḥ

sphītaṁ nidhāyāruruhē param padam || 7 ||

869

sūta uvāca

tadādirājasya yaśō vijṛmbhitaṁ

guṇairasēṣairguṇavatsabhājitam |

kṣattā mahābhāgavataḥ sadaspatē

kauṣāraviṁ prāha gṛṇantamarcayan || 8 ||

870

vidura uvāca

sō'bhiṣiktaḥ prthurviprairlabdhāsēṣasurārhaṇaḥ |

bibhrat sa vaiṣṇavam tējō bāhvōryābhyām dudōha gām || 9 ||

871

kō nvasya kīrtiṁ na śṛṇōtyabhijñō

yadvikramōcchiṣṭamaśēṣabhūpāḥ |

lōkāḥ sapālā upajīvanti kāma -

madyāpi tanmē vada karma śuddham || 10 ||

872

maitrēya uvāca

gaṅgāyamunayōrnadyōrantarākṣētramāvasan |

ārabdhānēva bubhujē bhōgān puṇyajihāsayā || 11 ||

873

sarvatrāskhalitādēśaḥ saptadvīpaikadaṇḍadhṛk |

anyatra brāhmaṇakulādanyatrācyutagōtrataḥ || 12 ||

874

ēkadā'sīnmahāsatradīkṣā tatra divaukasām |

samājō brahmarṣiṇām ca rājarṣiṇām ca sattama || 13 ||

875

tasminnarhatsu sarvēṣu svarcitēṣu yathārhataḥ |

utthitaḥ sadasō madhyē tārāṇāmuḍurāḍiva || 14 ||

876

<i>prāṃśuḥ pīnāyatabhujō gaurah kañjāruṇēkṣaṇaḥ </i> <i>sunāsaḥ sumukhaḥ saumyaḥ pīnāṃsaḥ sudvijasmītaḥ 15 </i>	877
<i>vyūḍhavaḥkṣā br̥hacchrōṇirvalivalgudalōdaraḥ </i> <i>āvartanābhirōjasvī kāñcanōrurudagrapāt 16 </i>	878
<i>sūkṣmavakrāsitasnigdhamūrdhajaḥ kambukandharaḥ </i> <i>mahādhanē dukūlāgryē paridhāyōpavīya ca 17 </i>	879
<i>vyañjitāsēṣagātraśrīrniyamē nyastabhūṣaṇaḥ </i> <i>kṛṣṇājīnadharaḥ śrīmān kuśapāṇiḥ kṛtōcitaḥ 18 </i>	880
<i>śīśīrasnigdhatārākṣaḥ samaikṣata samantataḥ </i> <i>ūcivānidamurvīśaḥ sadaḥ saṃharṣayanniva 19 </i>	881
<i>cāru citrapadaṃ ślakṣṇaṃ mṛṣṭaṃ gūḍhamaviklavam </i> <i>sarvēśāmupakārārthaṃ tadā anuvadanniva 20 </i>	882
<i>rājōvāca</i> <i>sabhyāḥ śṛṇuta bhadraṃ vaḥ sādhavō ya ihāgatāḥ </i> <i>satsu jijñāsubhirdharmamāvēdyaṃ svamanīṣitam 21 </i>	883
<i>ahaṃ daṇḍadharō rājā prajānāmiha yōjitaḥ </i> <i>rakṣitā vṛttidaḥ svēṣu sētuṣu sthāpitā pṛthak 22 </i>	884
<i>tasya mē tadanuṣṭhānādyānāhurbrahmavādinah </i> <i>lōkāḥ syuḥ kāmasandōhā yasya tuṣyati diṣṭadr̥k 23 </i>	885
<i>ya uddharētkaraṃ rājā prajā dharmēṣvaśikṣayan </i> <i>prajānāṃ śamalaṃ bhuñktē bhagaṃ ca svam jahāti saḥ 24 </i>	886

tat prajā bhartṛpiṇḍārthaṃ svārthamēvānasūyavaḥ kurutādhōkṣajadhiyastarhi mē'nugrahaḥ kṛtaḥ 25	887
yūyaṃ tadanumōdadhvaṃ pitṛdēvarṣayō'malāḥ kartuḥ śāsturanujñātustulyaṃ yatprētya tatphalam 26	888
asti yajñapatirnāma kēṣāñcidarhasattamāḥ ihāmutra ca lakṣyantē jyōtsnāvatyaḥ kvacidbhuvāḥ 27	889
manōruttānapādasya dhruvasyāpi mahīpatēḥ priyavratasya rājarṣēraṅgasyāsmatpituḥ pituḥ 28	890
īdṛśānāmathānyēṣāmajasya ca bhavasya ca prahlādasya balēścāpi kṛtyamasti gadābhṛtā 29	891
dauhitṛādīnṛtē mṛtyōḥ śocyān dharmavimōhitān vargasvargāpavargāṇāṃ prāyēṇaikātmyahētunā 30	892
yatpādasēvābhirucistapasvinā - maśēṣajanmōpacitaṃ malaṃ dhiyaḥ sadyaḥ kṣiṇōtyanvahanmēdhatī satī yathā padāṅguṣṭhaviniḥsṛtā sarit 31	893
vinirdhutāsēṣamanōmalaḥ pumā - nasaṅgavijñānaviśēṣavīryavān yadaṅghrimūlē kṛtakētanāḥ puna - rna saṃsṛtiṃ klēśavahāṃ prapadyatē 32	894
tamēva yūyaṃ bhajatātmavṛttibhi - rmanōvacāḥkāyaguṇaiḥ svakarmabhiḥ	

amāyinaḥ kāmādughāṅghripañjakajaṃ

yathādhikārāvasitārthasiddhayaḥ || 33 ||

895

asāvihānēkaguṇō'guṇō'dhvarah

prthagvidhadravyaḡakriyōktibhiḥ |

sampadyatē'rthāśayaliṅganāmabhi -

rviśuddhavijñānaghanaḥ svarūpataḥ || 34 ||

896

pradhānakālāsāyadharmasaṅgrahē

śarīra ēṣa pratipadya cētanām |

kriyāphalatvēna vibhurvibhāvyatē

yathānalō dāruṣu tadguṇātmakaḥ || 35 ||

897

ahō mamāmī vitarantyanugrahaṃ

hariṃ guruṃ yajñabhujāmādhīśvaram |

svadharmayōgēna yajanti māmakā

nirantaraṃ kṣōṇitalē dṛḍhavrataḥ || 36 ||

898

mā jātu tējaḥ prabhavēnmaharddhibhi -

stitikṣayā tapasā vidyayā ca |

dēdīpyamānē'jitadēvatānām

kulē svayaṃ rājakulād dvijānām || 37 ||

899

brahmaṇyadēvaḥ puruṣaḥ purātanō

nityaṃ hariryaccaraṇābhivandanāt |

avāpa lakṣmīmanapāyinīm yaśō

jagatpavitraṃ ca mahattamāgraṇīḥ || 38 ||

900

yatsēvayāśēṣaguḥāśayaḥ svarād

viprapriyastuṣyati kāmamīśvaraḥ |

tadēva taddharmaparairvinītaiḥ

sarvātmanā brahmakulaṃ niṣēvyatām || 39 ||

901

pumān labhētānativēlamātmanaḥ

prasīdatō'tyantaśamaṃ svataḥ svayam |

yannityasambandhaniṣēvayā tataḥ

paraṃ kimatrāsti mukhaṃ havirbhujām || 40 ||

902

aśnātyanantaḥ khalu tattvakōvidaiḥ

śraddhāhutaṃ yanmukha iḥyanāmabhiḥ |

na vai tathā cētanayā bahiṣkṛtē

hutāśanē pāramahaṃsyaparyaguḥ || 41 ||

903

yadbrahma nityaṃ virajaṃ sanātanaṃ

śraddhātapōmaṅgalamaunasamyamaiḥ |

samādhinā bibhrati hārthadrṣṭayē

yatrēdamādarśa ivāvabhāsatē || 42 ||

904

tēṣāmahaṃ pādasarōjarēṇu -

māryā vahēyādhikirīṭamā'yuh |

yaṃ nityadā bibhrata āśu pāpaṃ

naśyatyamuṃ sarvaguṇā bhajanti || 43 ||

905

guṇāyanaṃ śīladhanaṃ kṛtajñaṃ

vṛddhāśrayaṃ samvṛṇatē'nu sampadaḥ |

prasīdatām brahmakulaṃ gavāṃ ca

janārdanaḥ sānucaraśca mahyam || 44 ||

906

maitrēya uvāca

iti bruvāṇaṃ nṛpatiṃ pitṛdēvadvijātayaḥ |

tuṣṭuvurhr̥ṣṭamanasaḥ sādhu vādēna sādha vaḥ || 45 ||

907

putrēṇa jayatē lōkāniti satyavatī śrutīḥ |

brahmadanḍahataḥ pāpō yadvēnō'tyatarattamaḥ || 46 ||

908

hiranyaśipuścāpi bhagavannindayā tamaḥ |

vivikṣuratyagātsūnōḥ prahlādasyānubhāvataḥ || 47 ||

909

vīravarya pitāḥ pṛthvyāḥ samāḥ sañjīva śāśvatīḥ |

yasyēdṛśyacyutē bhaktīḥ sarvalōkaikabhartari || 48 ||

910

ahō vayaṃ hyadya pavitrakīrtē

tvayaiva nāthēna mukundanāthāḥ |

ya uttamaślōkatamasya viṣṇō -

rbrahmaṇyadēvasya kathāṃ vyanakti || 49 ||

911

nātyadbhutamidaṃ nātha tavājīvyānuśāsanam |

prajānurāgō mahatāṃ prakṛtiḥ karuṇātmanām || 50 ||

912

adya nastamasāḥ pārastvayōpāsāditaḥ prabhō |

bhrāmyatāṃ naṣṭadr̥ṣṭīnāṃ karmabhirdaivasamjñitaiḥ || 51 ||

913

namō vivṛddhasattvāya puruṣāya mahīyasē |

yō brahma kṣatramāviśya bibhartīdaṃ svatējasā || 52 ||

914

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē ēkaviṃśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē dvāviṃśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

janēṣu pragṛṇatsvēvaṃ pr̥thum̐ pr̥thulavikramam |

tatrōpajagmurmunayaścatvāraḥ sūryavarcasaḥ || 1 ||

915

tāṃstu siddhēśvarān rājā vyōmnō'vataratō'rciṣā |

lōkānapāpān kurvatyā sānugō'caṣṭa lakṣitān || 2 ||

916

taddarśanōdgaṭān prāṇān pratyāditsurivōtthitaḥ |

sasadyānugō vainya indriyēśō guṇāniva || 3 ||

917

gauravādyantritaḥ sabhyaḥ praśrayānatakandharaḥ |

vidhivatpūjayāñcakrē gr̥hītādhyarhaṇāsanān || 4 ||

918

tatpādaśaucasalilairmārjitālakabandhanaḥ |

tatra śīlavatāṃ vṛttamācaranmānayanniva || 5 ||

919

hāṭakāsana āsīnān svadhiṣṇyēṣviva pāvakān |

śraddhāsaṃyamasaṃyuktaḥ prītaḥ prāha bhavāgrajān || 6 ||

920

pr̥thuruvāca

ahō ācaritaṃ kiṃ mē maṅgalaṃ maṅgalāyanāḥ |

yasya vō darśanaṃ hyāsīddurdarśānāṃ ca yōgibhiḥ || 7 ||

921

kiṃ tasya durlabhataramiha lōkē paratra ca	
yasya viprāḥ prasīdanti śivō viṣṇuśca sānugaḥ 8	922
naiva lakṣayatē lōkō lōkān paryatātō'pi yān	
yathā sarvadrśaṃ sarva ātmānaṃ yē'sya hētavaḥ 9	923
adhanā api tē dhanyāḥ sādhavō gṛhamēdhinaḥ	
yadgrhā hyarhavaryāmbutrṇabhūmīśvarāvarāḥ 10	924
vyālālayadrumā vai tē'pyariktākhilasampadaḥ	
yadgrhāstīrthapādīyapādatīrthavivarjitāḥ 11	925
svāgataṃ vō dvijaśrēṣṭhā yadvratāni mumukṣavaḥ	
caranti śraddhayā dhīrā bālā ēva bṛhanti ca 12	926
kaccinnaḥ kuśalaṃ nāthā indriyārthārthavēdinām	
vyasanāvāpa ētasmin patitānāṃ svakarmabhiḥ 13	927
bhavatsu kuśalapraśna ātmārāmēṣu nēṣyatē	
kuśalākuśalā yatra na santi mativṛttayaḥ 14	928
tadahaṃ kṛtaviśrambhaḥ suhrdō vastapasvinām	
samprcchē bhava ētasmin kṣēmaḥ kēnāñjasā bhavēt 15	929
vyaktamātmavatāmātmā bhagavānātmabhāvanaḥ	
svānāmanugrahāyēmāṃ siddharūpī caratyajāḥ 16	930
maitrēya uvāca	
prthōstatsūktamākarṇya sāraṃ suṣṭhu mitaṃ madhu	
smayamāna iva prītyā kumāraḥ pratyuvāca ha 17	931

sanatkumāra uvāca

sādhu prṣṭaṃ mahārāja sarvabhūtahitātmanā |

bhavatā viduṣā cāpi sādhūnāṃ matirīdṛśī || 18 ||

932

saṅgamaḥ khalu sādhūnāmubhayēṣāṃ ca sammataḥ |

yatsambhāṣaṇasampraśnaḥ sarvēṣāṃ vitanōti śam || 19 ||

933

astyēva rājan bhavatō madhudviṣaḥ

pādāravindasya guṇānuvādanē |

ratirdurāpā vidhunōti naiṣṭhikī

kāmaṃ kaṣāyaṃ malamantarātmanaḥ || 20 ||

934

śāstrēṣvīyānēva suniścitō nṛṇāṃ

kṣēmasya sadhryagvimṛśēṣu hētuḥ |

asaṅga ātmavyatirikta ātmani

dr̥dhā ratirbrahmaṇi nirguṇē ca yā || 21 ||

935

sā śraddhayā bhagavaddharmacaryayā

jijñāsayā'dhyātmikayōganiṣṭhayā |

yōgēśvarōpāsanayā ca nityaṃ

puṇyaśravaḥkathayā puṇyayā ca || 22 ||

936

arthēndriyārāmasagōṣṭhyatrṣṇayā

tatsammatānāmaparigrahēṇa ca |

viviktarucyā paritōṣa ātman

vinā harērguṇapīyūṣapānāt || 23 ||

937

ahiṃsayā pāramahaṃsyacaryayā

smṛtyā mukundācaritāgryasīdhunā |

yamairakāmairniyamaiścāpyanindayā
nirīhayā dvandvatitikṣayā ca || 24 ||

938

harērmuhustatparakarṇapūra -
guṇābhidhānēna vijṛmbhamāṇayā |
bhaktyā hyasaṅgaḥ sadasatyanātmani
syānnirguṇē brahmaṇi cāñjasā ratiḥ || 25 ||

939

yadā ratirbrahmaṇi naiṣṭhikī pumā -
nācāryavān jñānavirāgaramhasā |
dahatyavīryaṃ hṛdayaṃ jīvakōśaṃ
pañcātmakaṃ yōnimivōtthitō'gniḥ || 26 ||

940

dagdhāśayō muktasamastatadguṇō
naivātmanō bahirantarvicaṣṭē |
parātmanōryad vyavadhānaṃ purastāt
svapnē yathā puruṣastadvināśē || 27 ||

941

ātmānamindriyārthaṃ ca paraṃ yadubhayōrapī |
satyāśaya upādḥau vai pumān paśyati nānyadā || 28 ||

942

nimittē sati sarvatra jalādāvapi pūruṣaḥ |
ātmanaśca parasyāpi bhidāṃ paśyati nānyadā || 29 ||

943

indriyairviṣayākṛṣṭairākṣiptaṃ dhyāyatāṃ manaḥ |
cētanāṃ haratē buddhēḥ stambastōyamiva hradāt || 30 ||

944

bhraśyatyanu smṛtiścittaṃ jñānabhraṃśaḥ smṛtikṣayē |
tadrōdhaṃ kavayaḥ prāhurātmāpahnavaṃmātmanaḥ || 31 ||

945

- nātaḥ paratarō lōkē puṃsaḥ svārthavyatikramaḥ |
yadadhyanyasya prēyastvamātmanaḥ svavyatikramāt || 32 || 946
- arthēndriyārthābhidhyānaṃ sarvārthāpahnavō nṛṇām |
bhraṃśitō jñānavijñānādyēnāviśati mukhyatām || 33 || 947
- na kuryātkarhicitsaṅgaṃ tamastīvraṃ titīriṣuḥ |
dharmārthakāmamōkṣāṇāṃ yadatyantaviḡhātakam || 34 || 948
- tatrāpi mōkṣa ēvārtha ātyantikatayēṣyatē |
traivargyō'rthō yatō nityaṃ kṛtāntabhayaśaṃyutaḥ || 35 || 949
- parē'varē ca yē bhāvā guṇavyatikarādanu |
na tēṣāṃ vidyatē kṣēmamīśavidhvaṃsitāśiṣām || 36 || 950
- tattvaṃ narēndra jagatāmatha tasthuṣāṃ ca
dēhēndriyāsudhiṣaṇātmabhirāvṛtānām |
yaḥ kṣētravittapatayā hṛdi viśvagāviḥ
pratyak cakāsti bhagavāṃstamavēhi sō'smi || 37 || 951
- yasminnidam sadasadātmatayā vibhāti
māyā vivēkavidhuti sraji vāhibuddhiḥ |
taṃ nityamuktapariśuddhavibuddhatattvaṃ
pratyūḍhakarmakalilaprakṛtiṃ prapadyē || 38 || 952
- yatpādapaṅkajapalāśavilāsabhaktyā
karmāśayaṃ grathitamudgrathayanti santaḥ |
tadvanna riktamatayō yatayō'pi ruddha -
srōtōgaṇāstamaraṇaṃ bhaja vāsudēvam || 39 || 953

kṛcchrō mahāniha bhavārṇavamaplavēśāṃ

ṣaḍvarganakramasukhēna titīrṣanti |

tat tvam harērbhagavatō bhajanīyamaṅghriṃ

kṛtvōḍupaṃ vyasanamuttara dustarārṇam || 40 ||

954

maitrēya uvāca

sa ēvaṃ brahmaputrēṇa kumārēṇātmamēdhasā |

darśitātmagatiḥ samyakpraśasyōvāca taṃ nṛpaḥ || 41 ||

955

rājōvāca

kṛtō mē'nugrahaḥ pūrvaṃ hariṇā'rtānukampinā |

tamāpādayituṃ brahman bhagavan yūyamāgatāḥ || 42 ||

956

niṣpāditaśca kārtsnyēna bhagavadbhirghṛṇālubhiḥ |

sādhūcchiṣṭaṃ hi mē sarvamātmanā saha kiṃ dadē || 43 ||

957

prāṇā dārāḥ sutā brahman grhāśca saparicchadāḥ |

rājyaṃ balaṃ mahī kōśa iti sarvaṃ nivēditam || 44 ||

958

saināpatyaṃ ca rājyaṃ ca daṇḍanēṭṛtvamēva ca |

sarvalōkādhīpatyaṃ ca vēdaśāstravidarhati || 45 ||

959

svamēva brāhmaṇō bhuñktē svaṃ vastē svaṃ dadāti ca |

tasyaivānugraheṇānnaṃ bhuñjatē kṣatriyādayaḥ || 46 ||

960

yairīdṛśī bhagavatō gatiṛātmavādē

ēkāntatō nigamibhiḥ pratipāditā naḥ |

tuṣyantvadabhrakaruṇāḥ svakṛtēna nityaṃ

kō nāma tatpratīkarōti vinōdapātram || 47 ||

961

maitrēya uvāca

ta ātmayōgapataya ādirājēna pūjitāḥ |

śīlaṃ tadīyaṃ śaṃsantaḥ khē'bhūvanmiṣatāṃ nṛṇām || 48 ||

962

vainyastu dhuryō mahatāṃ saṃsthityādhyātmaśikṣayā |

āptakāmamivātmānaṃ mēna ātmanyavasthitaḥ || 49 ||

963

karmāṇi ca yathākālaṃ yathādēśaṃ yathābalaṃ |

yathōcitaṃ yathāvittamakarōdbrahmasātkṛtaṃ || 50 ||

964

phalaṃ brahmaṇi vinyasya nirviṣaṅgaḥ samāhitaḥ |

karmādhyakṣaṃ ca manvāna ātmānaṃ prakṛtēḥ param || 51 ||

965

grhēṣu vartamānō'pi sa sāmṛājyaśriyānvitaḥ |

nāsajjatēndriyārthēṣu nirahaṃmatirarkavat || 52 ||

966

ēvamadhyātmayōgēna karmāṇyanusamācaran |

putrānutpādayāmāsa pañcārciṣyātmasammatān || 53 ||

967

vijitāśvaṃ dhūmrakēśaṃ haryakṣaṃ draviṇaṃ vṛkaṃ |

sarvēśaṃ lōkapālānāṃ dadhāraikaḥ pṛthurguṇān || 54 ||

968

gōpīthāya jagatsṛṣṭēḥ kālē svē svē'cyutātmakaḥ |

manōvāgvṛttibhiḥ saumyaiguṇaiḥ saṃrañjayan prajāḥ || 55 ||

969

rājētyadhānnāmadhēyaṃ sōmarāja ivāparaḥ |

sūryavadvisṛjan grhṇan pratapaṃśca bhuvō vasu || 56 ||

970

durdharṣastējasēvāgnirmahēndra iva durjayāḥ |

titikṣayā dharitrīva dyaurivābhīṣṭadō nṛṇām || 57 ||

971

varṣati sma yathākāmaṃ parjanya iva tarpayan |
samudra iva durbōdhaḥ sattvēnācalarāḍiva || 58 || 972

dharmarāḍiva śikṣāyāmāścaryē himavāniva |
kubēra iva kōśāḍhyō guptārthō varuṇō yathā || 59 || 973

mātariśvēva sarvātmā balēna sahasaujasā |
aviṣahyatayā dēvō bhagavān bhūtarāḍiva || 60 || 974

kandarpa iva saundaryē manasvī mṛgarāḍiva |
vātsalyē manuvannṛṇāṃ prabhutvē bhagavānajaḥ || 61 || 975

brhaspatirbrahmavādē ātmavattvē svayaṃ hariḥ |
bhaktyā gōguruviprēṣu viṣvaksēnānuvartiṣu |
hriyā praśrayaśīlābhyāmātmamatulyaḥ parōdyamē || 62 || 976

kīrtyōrdhvagītayā pumbhistrailōkyē tatra tatra ha |
praviṣṭaḥ karṇarandhrēṣu strīṇāṃ rāmaḥ satāmiva || 63 || 977

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē prthucaritē dvāviṃśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē trayōviṃśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

*dr̥ṣṭvā"tmānaṃ pravayasamēkadā vainya ātmavān |
ātmanā vardhitāśēṣasvānusargaḥ prajāpatiḥ || 1 ||*

978

*jagatastasthuṣaścāpi vṛttidō dharmabhṛtsatām |
niṣpāditēśvarādēśō yadarthamiha jajñivān || 2 ||*

979

*ātmajēṣvātmajāṃ nyasya virahādrudatīmiva |
prajāsu vimanaḥsvēkaḥ sadārō'gāttapōvanam || 3 ||*

980

*tatrāpyadābhyanīyamō vaikhānasasusammātē |
ārabdha ugratapasi yathā svavijayē purā || 4 ||*

981

*kandamūlaphalāhāraḥ śuṣkaparṇāśanaḥ kvacit |
abbhakṣaḥ katicitpakṣān vāyubhakṣastataḥ param || 5 ||*

982

*grīṣmē pañcatapā vīrō varṣāsvāsāraṣāṇmunīḥ |
ākaṇṭhamagnaḥ śīśirē udakē sthaṇḍilēśayaḥ || 6 ||*

983

*titikṣuryataavāgdānta ūrdhvarētā jitānilaḥ |
ārīrādhayaṣuḥ kṛṣṇamacarattapa uttamam || 7 ||*

984

tēna kramānusiddhēna dhvastakarmamalāśayaḥ prāṇāyāmaiḥ sanniruddhaṣaḍvargaśchinnabandhanaḥ 8	985
sanatkumārō bhagavān yadāhādhyātmikaṃ param yōgaṃ tēnaiva puruṣamabhajatpuruṣarṣabhaḥ 9	986
bhagavaddharmināḥ sādhoḥ śraddhayā yatataḥ sadā bhaktirbhagavati brahmaṇyananyaviṣayābhavat 10	987
tasyānayā bhagavataḥ parikarmaśuddha - sattvātmanastadanu saṃsmaraṇānupūrtyā jñānaṃ viraktimadabhūnniśitēna yēna cicchēda saṃśayapadaṃ nijajīvakōśam 11	988
chinnānyadhīradhigatātmagatirnirīha - stattatyajē'cchinadidaṃ vayunēna yēna tāvanna yōgagatibhīryatirapramattō yāvadgadāgrajakathāsu ratim na kuryāt 12	989
ēvaṃ sa vīrapravarah saṃyōjyātmānamātmani brahmabhūtō dṛḍhaṃ kālē tatyāja svaṃ kalēvaram 13	990
sampīḍya pāyuraṃ pāṣṇibhyāṃ vāyumsārāyan śanaiḥ nābhyāṃ kōṣṭhēṣvavasthāpya hṛduraḥkaṇṭhaśīrṣaṇi 14	991
utsarpayaṃstu taṃ mūrdhni kramēṇāvēśya niḥsprhaḥ vāyuraṃ vāyau kṣitau kāyaṃ tējastējasyayūyujat 15	992
khānyākāśē dravaṃ tōyē yathāsthānaṃ vibhāgaśaḥ kṣitimambhasi tattējasyadō vāyau nabhasyamum 16	993

<i>indriyēṣu manastāni tanmātrēṣu yathōdbhavam </i> <i>bhūtādināmūnyutkr̥ṣya mahatyātmani sandadhē 17 </i>	994
<i>taṃ sarvaguṇavinyāsaṃ jīvē māyāmayē nyadhāt </i> <i>taṃ cānuśayamātmasthamasāvanuśayī pumān </i> <i>jñānavairāgyavīryeṇa svarūpasthō'jahātprabhuh 18 </i>	995
<i>arcirnāma mahārājñī tatpatnyanugatā vanam </i> <i>sukumāryatadarhā ca yatpadbhyāṃ sparśanaṃ bhuvah 19 </i>	996
<i>atīva bharturvratadharmaniṣṭhayā</i> <i>śuśrūṣayā cāraṣadēhayātrayā </i> <i>nāvindatārtiṃ parikarśitāpi sā</i> <i>prēyaskarasparśanamānanirvṛtiḥ 20 </i>	997
<i>dēhaṃ vipannākhilacētanādikaṃ</i> <i>patyuh pr̥thivyā dayitasya cātmanah </i> <i>ālakṣya kiñcicca vilapya sā satī</i> <i>citāmathārōpayadadrisānuni 21 </i>	998
<i>vidhāya kṛtyaṃ hradinījalāplutā</i> <i>dattvōdakaṃ bharturudāra karmaṇah </i> <i>natvā divisthāṃstridaśāṃstriḥ parītya</i> <i>vivēśa vahnim dhyāyatī bhartṛpādaḥ 22 </i>	999
<i>vilōkyānugatāṃ sādhvīm pr̥thum vīravaraṃ patim </i> <i>tuṣṭuvurvaradā dēvairdēvapatnyaḥ sahasraśah 23 </i>	1000
<i>kurvatyaḥ kusumāsāraṃ tasminmandarasānuni </i> <i>nadatsvamaratūryēṣu gṛṇanti sma parasparam 24 </i>	1001

dēvya ūcuḥ

ahō iyaṃ vadhūrdhanyā yā caivaṃ bhūbhujāṃ patim |
sarvātmanā patim bhējē yajñēśaṃ śrīrvadhūriva || 25 ||

1002

saiṣā nūnaṃ vrajatyūrdhvamanu vainyaṃ patim satī |
paśyatāsmānatītyārcirdurvibhāvyēna karmaṇā || 26 ||

1003

tēṣāṃ durāpaṃ kiṃ tvanyanmartyānāṃ bhagavatpadam |
bhuvī lōlāyuṣō yē vai naiṣkarmyaṃ sādhayantyuta || 27 ||

1004

sa vañcitō batātmadhruk kṛcchrēṇa mahatā bhuvī |
labdhvāpavargyaṃ mānuṣyaṃ viṣayēṣu viṣajjatē || 28 ||

1005

maitrēya uvāca

stuvatīṣvamarāstriṣu patilōkaṃ gatā vadhūḥ |
yaṃ vā ātmavidāṃ dhuryō vainyaḥ prāpācyutāśrayaḥ || 29 ||

1006

itthambhūtānubhāvō'sau pṛthuḥ sa bhagavattamaḥ |
kīrtitaṃ tasya caritamuddāmacaritasya tē || 30 ||

1007

ya idaṃ sumahatpuṇyaṃ śraddhayāvahitaḥ paṭhēt |
śrāvayēcchṛṇuyādvāpi sa pṛthōḥ padavīmiyāt || 31 ||

1008

brāhmaṇō brahmavarcasvī rājanyō jagatīpatiḥ |
vaiśyaḥ paṭhan viṭpatiḥ syācchūdraḥ sattamatāmiyāt || 32 ||

1009

trikṛtva idamākarṇya narō nāryathavā'dṛtā |
aprajaḥ suprajatamō nirdhanō dhanavattamaḥ || 33 ||

1010

aspaṣṭakīrtiḥ suyaśā mūrkhō bhavati paṇḍitaḥ |
idaṃ svastyayanaṃ puṃsāmamaṅgalyanivāraṇam || 34 ||

1011

dhanyaṃ yaśasyamāyusyaṃ svargyaṃ kalimalāpaham |
 dharmārthakāmamōkṣāṇāṃ samyaksiddhimabhīpsubhiḥ |
 śraddhayaitadanuśrāvyāṃ caturṇāṃ kāraṇaṃ param || 35 || 1012

vijayābhimukhō rājā śrutvaitadabhiyāti yān |
 balim tasmai harantyaagrē rājānaḥ pṛthavē yathā || 36 || 1013

muktānyasaṅgō bhagavatyamalāṃ bhaktimudvahan |
 vainyasya caritaṃ puṇyaṃ śṛṇuyācchrāvayētpaṭhēt || 37 || 1014

vaicitravīryābhihitaṃ mahanmāhātmyasūcakam |
 asmin kṛtamatirmartyaḥ pāṛthavīm gatimāpnuyāt || 38 || 1015

anudinamidamādarēṇa śṛṇvan
 pṛthucaritaṃ prathayan vimuktasaṅgaḥ |
 bhagavati bhavasindhupōtapādē
 sa ca nipuṇāṃ labhatē ratiṃ manuṣyaḥ || 39 || 1016

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
 caturthaskandhē trayōviṃśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ

śrīmatē rāmānujāya namaḥ

śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya

śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam

॥ caturthaskandhē caturviṃśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

vijitāśvō'dhirājā'sītpr̥thuputraḥ pr̥thuśravāḥ |

yavīyōbhyō'dadātkāṣṭhā bhrātr̥bhyō bhrātr̥vatsalaḥ || 1 ||

1017

haryakṣāyādiśatprācīm̐ dhūmrakēśāya dakṣiṇām |

praticīm̐ vṛkasamjñāya turyām̐ draviṇasē vibhuḥ || 2 ||

1018

antardhānagatiṃ śakrāllabdhvāntardhānasamjñitaḥ |

apatyatrayamādhatta śikhaṇḍinyām̐ susammataṃ || 3 ||

1019

pāvakaḥ pavamānaśca śucirityagnayaḥ purā |

vasiṣṭhaśāpādutpannāḥ punaryōgagatiṃ gatāḥ || 4 ||

1020

antardhānō nabhasvatyām̐ havirdhānamavindata |

ya indramaśvahartāraṃ vidvānapi na jaghnivān || 5 ||

1021

rājñām̐ vṛttiṃ karādānadaṇḍaśulkādidāruṇām |

manyamānō dīrghasatravyājēna visasarja ha || 6 ||

1022

tatrāpi haṃsaṃ puruṣaṃ paramātmānamātmadr̥k |

yajaṃstallōkatāmāpa kuśalēna samādhinā || 7 ||

1023

<i>havirdhānāddhavirdhānī vidurāsūta ṣaṭ sutān </i>	
<i>barhiṣadam gayam śuklam kṛṣṇam satyam jitavratam 8 </i>	1024
<i>barhiṣat sumahābhāgō hāvirdhāniḥ prajāpatiḥ </i>	
<i>kriyākāṇḍeṣu niṣṇātō yōgēṣu ca kurūdvaha 9 </i>	1025
<i>yasyēdam dēvayajanamanu yajñam vitanvataḥ </i>	
<i>prācīnāgraiḥ kuśairāsīdāstrtam vasudhātalam 10 </i>	1026
<i>sāmudrīm dēvadēvōktāmupayēmē śatadrutim </i>	
<i>yām vīkṣya cārusarvāṅgīm kiśorīm suṣṭhvalaṅkṛtām </i>	
<i>parikramantīmudvāhē cakamē'gniḥ śukīmiva 11 </i>	1027
<i>vibudhāsuragandharvamunisiddhanarōragāḥ </i>	
<i>vijitāḥ sūryayā dikṣu kvaṇayantyaiva nūpuraiḥ 12 </i>	1028
<i>prācīnabarhiṣaḥ putrāḥ śatadrutyām daśābhavan </i>	
<i>tulyanāmavratāḥ sarvē dharmasnātāḥ pracētasāḥ 13 </i>	1029
<i>pitṛā'diṣṭāḥ prajāśargē tapasē'rṇavamāviśan </i>	
<i>daśavarṣasahasrāṇi tapasā'rcaṃstapaspatim 14 </i>	1030
<i>yaduktaṃ pathi dṛṣṭēna giriśēna prasīdatā </i>	
<i>taddhyāyantō japantaśca pūjayantaśca saṃyatāḥ 15 </i>	1031
<i>vidura uvāca</i>	
<i>pracētasām giritrēṇa yathā'sītpathi saṅgamaḥ </i>	
<i>yadutāha haraḥ prītaṣṭannō brahman vadārthavat 16 </i>	1032
<i>saṅgamaḥ khalu viprarṣē śivēnēha śarīriṇām </i>	
<i>durlabhō munayō dadhyurasaṅgādyamabhīpsitam 17 </i>	1033

<i>ātmārāmō'pi yastvasya lōkakalpasya rādhasē </i> <i>śaktyā yuktō vicarati ghōrayā bhagavān bhavaḥ 18 </i>	1034
<i>maitrēya uvāca</i> <i>pracētasah piturvākyam śirasā'dāya sādhasvaḥ </i> <i>diśam pratīcīm prayayustapasyādṛtacētasah 19 </i>	1035
<i>samudramupa vistīrṇamapaśyan sumahatsarah </i> <i>mahanmana iva svacchaṃ prasannasalilāśayam 20 </i>	1036
<i>nīlaraktōtpalāmbhōjakahlārēndīvarākaram </i> <i>haṃsasārasacakrāhvakāraṇḍavanikūjitam 21 </i>	1037
<i>mattabhramarasausvaryahr̥ṣṭarōmalatāṅghripam </i> <i>padmakōśarajō dikṣu vikṣipatpavanōtsavam 22 </i>	1038
<i>tatra gāndharvamākarnya divyamārgamanōharam </i> <i>visismyū rājaputrāstē mṛdaṅgapaṇavādyanu 23 </i>	1039
<i>tarhyēva sarasastasmānniṣkrāmantaṃ sahānugam </i> <i>upagīyamānamamarapravaraṃ vibudhānugaiḥ 24 </i>	1040
<i>taptahēmanikāyābhaṃ śitikaṇṭhaṃ trilōcanam </i> <i>prasādasumukhaṃ vīkṣya praṇēmurjātakautukāḥ 25 </i>	1041
<i>sa tām prapannārtiharō bhagavāndharmavatsalah </i> <i>dharmajñān śīlasampannān prītaḥ prītānuvāca ha 26 </i>	1042
<i>śrīrudra uvāca</i> <i>yūyaṃ vēdiśadaḥ putrā vīditaṃ vaścikīrṣitaṃ </i> <i>anugrahāya bhadraṃ va ēvaṃ mē darśanaṃ kṛtam 27 </i>	1043

yaḥ paraṃ raṃhasaḥ sākṣātriguṇājīvasaṃjñitāt bhagavantaṃ vāsudēvaṃ prapannaḥ sa priyō hi mē 28	1044
svadharmaniṣṭhaḥ śatajanmabhiḥ pumān viriñcatāmēti tataḥ paraṃ hi mām avyākṛtaṃ bhāgavatō'tha vaiṣṇavaṃ padaṃ yathāhaṃ vibudhāḥ kalātyayē 29	1045
atha bhāgavatā yūyaṃ priyāḥ stha bhagavān yathā na madbhāgavatānāṃ ca prēyānanyō'sti karhicit 30	1046
idaṃ viviktaṃ japtavyaṃ pavitraṃ maṅgalaṃ param niḥśrēyasakaraṃ cāpi śrūyatāṃ tadvadāmi vaḥ 31	1047
maitrēya uvāca ityanukrōśaḥṛdayō bhagavānāha tāñchivaḥ baddhāñjalīn rājaputrānnārāyaṇaparō vacaḥ 32	1048
śrīrudra uvāca jitaṃ ta ātmaviddhuryasvastayē svastirastu mē bhavatā rādhasā rāddhaṃ sarvasmā ātmanē namaḥ 33	1049
namaḥ paṅkajanābhāya bhūtasūkṣmēndriyātmanē vāsudēvāya śāntāya kūṭasthāya svarōciṣē 34	1050
saṅkarṣaṇāya sūkṣmāya durantāyāntakāya ca namō viśvaprabōdhāya pradyumnāyāntarātmanē 35	1051
namō namō'niruddhāya hr̥ṣīkēśēndriyātmanē namaḥ paramahaṃsāya pūrṇāya nibhṛtātmanē 36	1052

svargāpavargadvārāya nityaṃ śuciśadē namaḥ namō hiraṇyavīryāya cāturhōtrāya tantavē 37	1053
nama ūrja iṣē trayyāḥ patayē yajñarētasē tr̥ptidāya ca jīvānāṃ namaḥ sarvarasātmanē 38	1054
sarvasattvātmadēhāya viśēṣāya sthavīyasē namastrailōkyapālāya saha ōjōbalāya ca 39	1055
arthaliṅgāya nabhasē namō'ntarbahirātmanē namaḥ puṇyāya lōkāya amuṣmai bhūrivarcasē 40	1056
pravṛttāya nivṛttāya pitṛdēvāya karmaṇē namō'dharmavipākāya mṛtyavē duḥkhadāya ca 41	1057
namasta āśiṣāmīśa manavē kāraṇātmanē namō dharmāya br̥hatē kṛṣṇāyākuṇṭhamēdhasē puruṣāya purāṇāya sāṅkhyayōgēśvarāya ca 42	1058
śaktitrayasamētāya mīḍhuṣē'haṅkṛtātmanē cēta ākūtirūpāya namō vācōvibhūtayē 43	1059
darśanaṃ nō didṛkṣūṇāṃ dēhi bhāgavatārcitam rūpaṃ priyatamaṃ svānāṃ sarvēndriyaguṇāñjanam 44	1060
snigdhaprāvṛḍghanaśyāmaṃ sarvasaundaryasaṅgraham cārvāyatacaturbāhuṃ sujātarucirānanam 45	1061
padmakōśapalāsākṣaṃ sundarabhru sunāsikam sudvijam sukapolāsyam samakarṇavibhūṣaṇam 46	1062

<i>prītiprahasitāpāṅgamalakairupaśōbhitam </i> <i>lasatpaṅkajakiñjalkadukūlaṃ mṛṣṭakuṇḍalam 47 </i>	1063
<i>sphuratkirīṭavalayahāranūpuramēkhalam </i> <i>śaṅkhacakraḡadāpadmamālāmaṇyuttamarddhimat 48 </i>	1064
<i>siṃhaskandhatviṣō bibhratsaubhagagrīvakaustubham </i> <i>śriyānapāyinyākṣiptanikaṣāśmōrasōllasat 49 </i>	1065
<i>pūrarēcakasaṃvignavalivalgudalōdaram </i> <i>pratisaṅkrāmayadviśvaṃ nābhyā'vartagabhīrayā 50 </i>	1066
<i>śyāmaśrōṇyadhirōciṣṇudukūlasvarṇamēkhalam </i> <i>samacārvaṅghrijaṅghōrunimnajānusudarśanam 51 </i>	1067
<i>padā śaratpadmapalāśarōciṣā</i> <i>nakhadyubhirnō'ntaraghaṃ vidhunvatā </i> <i>pradarśaya svīyamapāstasādhvasaṃ</i> <i>padaṃ gurō mārgagurustamōjuṣāṃ 52 </i>	1068
<i>ētadrūpamanudhyēyamātmaśuddhimabhīpsatām </i> <i>yadbhaktiyōgō'bhayadaḥ svadharmamanutiṣṭhatām 53 </i>	1069
<i>bhavān bhaktimatā labhyō durlabhaḥ sarvadēhinām </i> <i>svārājyasyāpyabhīmata ēkāntēnātmavidgatiḥ 54 </i>	1070
<i>taṃ durārādhyamārādhyā satāmapī durāpayā </i> <i>ēkāntabhaktyā kō vāñchētpādamūlaṃ vinā bahiḥ 55 </i>	1071
<i>yatra nirviṣṭamaraṇaṃ kṛtāntō nābhimanyatē </i> <i>viśvaṃ vidhvaṃsayan vīryaśauryavisphūrjitabhruvā 56 </i>	1072

kṣaṇārdhēnāpi tulayē na svargaṃ nāpunarbhavam |
bhagavatsaṅgisaṅgasya martyānāṃ kimutāśiṣaḥ || 57 ||

1073

athānaghāṅghrēstava kīrtitīrthayō -
rantarbahīḥ snānavidhūtapāpmanām |
bhūtēṣvanukrōśasusattvaśīlinām
syātsaṅgamō'nugraha ēṣa nastava || 58 ||

1074

na yasya cittam bahirarthavibhramam
tamōguhāyām ca viśuddhamāviśat |
yadbhaktiyōgānugrhitamañjasā
munirvicaṣṭhē nanu tatra tē gatim || 59 ||

1075

yatrēdam vyajyatē viśvaṃ viśvasminnavabhāti yat |
tat tvam brahma param jyōtirākāśamiva viśṛtam || 60 ||

1076

yō māyayēdam pururūpayāsrjad
bibharti bhūyaḥ kṣapayatyavikriyaḥ |
yadbhēdabuddhiḥ sadivātmaduḥsthayā
tamātmatantram bhagavan pratīmaḥ || 61 ||

1077

kriyākalāpairidamēva yōginaḥ
śraddhānvitāḥ sādhu yajanti siddhayē |
bhūtēndriyāntaḥkaraṇōpalakṣitam
vēdē ca tantrē ca ta ēva kōvidāḥ || 62 ||

1078

tvamēka ādyaḥ puruṣaḥ suptaśakti -
stayā rajaḥsattvatamō vibhidyatē |
mahānahaṃ khaṃ marudagnivārdharāḥ
surarṣayō bhūtagaṇā idam yataḥ || 63 ||

1079

sr̥ṣṭaṃ svaśaktyēdamanupraviṣṭa -

ścaturvidhaṃ puramātmāmśakēna |

athō vidustaṃ puruṣaṃ santamanta -

rbhuñktē hr̥ṣīkairmadhu sārāghaṃ yaḥ || 64 ||

1080

sa ēṣa lōkānaticaṇḍavēgō

vikarṣasi tvaṃ khalu kālayānaḥ |

bhūtāni bhūtairanumēyatattvō

ghanāvalīrvāyurivāviśahyaḥ || 65 ||

1081

pramattamuccairitikṛtyacintayā

pravṛddhalōbhaṃ viśayēṣu lālasam |

tvamapramattaḥ sahasābhipadyasē

kṣullēlihānō'hirivākhumantakaḥ || 66 ||

1082

kastvatpadābjaṃ vijahāti paṇḍitō

yastē'vamānavyayamānakētaṇaḥ |

viśaṅkayāsmadgururarcati sma yad

vinōpapattiṃ manavaścaturdaśa || 67 ||

1083

atha tvamasi nō brahman paramātmān vipaścitām |

viśvaṃ rudrabhayadhvastamakutaścīdbhayā gatiḥ || 68 ||

1084

idaṃ japata bhadraṃ vō viśuddhā nṛpanandanāḥ |

svadharmamanutiṣṭhantō bhagavatyarpitāśayāḥ || 69 ||

1085

tamēvātmānamātmasthaṃ sarvabhūtēṣvavasthitam |

pūjayadhvaṃ gṛṇantaśca dhyāyantaścāsaḥkrddharim || 70 ||

1086

- yōgādēśamupāsādyā dhārayantō munivratāḥ |*
samāhitadhiyaḥ sarva ētadabhyasatādr̥tāḥ || 71 || 1087
- idamāha purāsmākaṃ bhagavān viśvasṛkpatiḥ |*
bhṛgvādīnāmātmajānāṃ sisṛkṣuḥ saṃsisṛkṣatām || 72 || 1088
- tē vayaṃ nōditāḥ sarvē prajāśargē prajāśvarāḥ |*
anēna dhvastatamasah sisṛkṣmō vividhāḥ prajāḥ || 73 || 1089
- athēdaṃ nityadā yuktō japannavahitaḥ pumān |*
acirācchrēya āpnōti vāsudēvaparāyaṇaḥ || 74 || 1090
- śrēyasāmiha sarvēśāṃ jñānaṃ niḥśrēyaśaṃ param |*
sukhaṃ tarati duṣpāraṃ jñānanauryasyanārṇavam || 75 || 1091
- ya imaṃ śraddhayā yuktō madgītaṃ bhagavatstavam |*
adhīyānō durārādhyam harimārādhayatyasau || 76 || 1092
- vindatē puruṣō'muṣmādyadyadicchatyasatvaram |*
madgītagītātsuprītācchrēyasāmēkavallabhāt || 77 || 1093
- idaṃ yaḥ kalya utthāya prāñjaliḥ śraddhayānvitaḥ |*
śṛṇuyācchrāvayēnmartyō mucyatē karmabandhanaiḥ || 78 || 1094
- gītaṃ mayēdaṃ naradēvanandanāḥ*
parasya puṃsaḥ paramātmanaḥ stavam |
japanta ēkāgradhiyastapō maha -
ccaradhvamantē tata āpsyathēpsitam || 79 || 1095
- || iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
 caturthaskandhē rudragītaṃ nāma caturviṃśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē
pañcaviṃśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

iti sandīśya bhagavān bārhiṣadairabhipūjitaḥ ।

paśyatām rājaputrāṇām tatraivāntardadhē haraḥ ॥ 1 ॥

1096

rudragītaṃ bhagavataḥ stōtraṃ sarvē pracētasah ।

japantastē tapastēpurvarṣāṇāmayutaṃ jalē ॥ 2 ॥

1097

prācīnabarhiṣaṃ kṣattaḥ karmasvāsaktamānasam ।

nāradō'dhyātmatattvajñaḥ kṛpāluḥ pratyabōdhayat ॥ 3 ॥

1098

śrēyastvaṃ katamadrājan karmaṇā'tmana īhasē ।

duḥkhahāniḥ sukhāvāptiḥ śrēyastannēha cēśyatē ॥ 4 ॥

1099

rājōvāca

na jānāmi mahābhāga paraṃ karmāpaviddhadhīḥ ।

brūhi mē vimalaṃ jñānaṃ yēna mucyēya karmabhiḥ ॥ 5 ॥

1100

grhēṣu kūṭadharmēṣu putradāradhanārthadhīḥ ।

na paraṃ vindatē mūḍhō bhrāmyan saṃsāravartmasu ॥ 6 ॥

1101

nārada uvāca

bhō bhōḥ prajāpatē rājan paśūn paśya tvayādhvarē |

saṃjñāpitāñjīvasaṅghānnirghṛṇēna sahasraśaḥ || 7 ||

1102

ētē tvāṃ sampratīkṣantē smarantō vaiśasaṃ tava |

samparētamayaḥkūṭaiśchindantyutthitamanyavaḥ || 8 ||

1103

atra tē kathayiṣyē'mumitihāsaṃ purātanam |

purañjanasya caritaṃ nibōdha gadatō mama || 9 ||

1104

āsītpurañjanō nāma rājā rājan bṛhacchravāḥ |

tasyāvijñātanāmā'sītsakhāvijñātacēṣṭitaḥ || 10 ||

1105

sō'nvēṣamāṇaḥ śaraṇaṃ babhrāma pṛthivīm prabhuḥ |

nānurūpaṃ yadāvindadabhūtsa vimanā iva || 11 ||

1106

na sādhu mēnē tāḥ sarvā bhūtalē yāvatīḥ puraḥ |

kāmān kāmayaṃnō'sau tasya tasyōpapattayē || 12 ||

1107

sa ēkadā himavatō dakṣiṇēṣvatha sānuṣu |

dadarśa navabhirdvārbbhiḥ puraṃ lakṣitalakṣaṇām || 13 ||

1108

prākārōpavanāṭṭālaparikhairakṣatōraṇaiḥ |

svarṇaraupyāyasaiḥ śṛṅgaiḥ saṅkulāṃ sarvatō gṛhaiḥ || 14 ||

1109

nīlasphaṭikavaidūryamuktāmarakatāruṇaiḥ |

kl̥ptaharmyasthalīm dīptāṃ śriyā bhōgavatīmiva || 15 ||

1110

sabhācatvararathyābhirākṛīḍāyatanāpaṇaiḥ |

caityadhvajapatākābhiryuktāṃ vidrumavēḍibhiḥ || 16 ||

1111

<i>puryāstu bāhyōpavanē divyadrumalatākulē nadadvihāṅgālikulakōlāhalajalāśayē 17 </i>	1112
<i>himanirjharavipruṣmatkusumākaravāyunā calatpravālavīṭapanalinītaṭasampadi 18 </i>	1113
<i>nānāraṇyamṛgavratāiranābādhē munivrataiḥ āhūtaṃ manyatē pānthō yatra kōkilakūjitaiḥ 19 </i>	1114
<i>yadṛcchayā”gatāṃ tatra dadarśa pramadōttamām bhṛtyairdaśabhirāyāntīmēkaikaśatanāyakaiḥ 20 </i>	1115
<i>pañcaśīrṣāhinā guptāṃ pratihārēṇa sarvataḥ anvēṣamāṇāmṛṣabhamapraudhāṃ kāmarūpiṇīm 21 </i>	1116
<i>sunāsāṃ sudatīm bālāṃ sukapōlāṃ varānanām samavinyastakarṇābhyāṃ bibhratīm kuṇḍalaśriyam 22 </i>	1117
<i>piśaṅganīvīm suśrōṇīm śyāmāṃ kanakamēkhalām padbhyāṃ kvaṇadbhyāṃ calatīm nūpurairdēvatāmiva 23 </i>	1118
<i>stanau vyañjitakaiśōrau samavṛttau nirantarau vastrāntēna nigūhantīm vrīḍayā gajagāminīm 24 </i>	1119
<i>tāmāha lalitaṃ vīraḥ savrīḍasmitaśōbhanām snigdhēnāpāṅgapuṅkhēna sprṣṭaḥ prēmōdbhramadbhruvā 25 </i>	1120
<i>kā tvaṃ kañjapalāśākṣi kasyāsīha kutaḥ sati imāmupa purīm bhīru kiṃ cikīrṣasi śaṃsa mē 26 </i>	1121
<i>ka ētē’nupathā yē ta ēkādaśa mahābhaṭāḥ ētā vā lalanāḥ subhru kō’yaṃ tē’hiḥ puraḥsarah 27 </i>	1122

tvam hrīrbhavānyasyatha vāgramā patim
 vicinvatī kiṃ munivadrahō vanē |
 tvadaṅghrikāmāptasamastakāmaṃ
 kva padmakōśaḥ patitaḥ karāgrāt || 28 ||

1123

nāsāṃ varōrvanyatamā bhuvisṛk
 purīmimāṃ vīravareṇa sākam |
 arhasyalaṅkartumadabhrakarmaṇā
 lōkaṃ paraṃ śrīriva yajñapuṃsā || 29 ||

1124

yadēṣa māvāṅgavikhaṇḍitēndriyaṃ
 savrīḍabhāvasmitavibhramadbhruvā |
 tvayōpasrṣṭō bhagavānmanōbhavaḥ
 prabādhātē'thānugrḥāṇa śōbhanē || 30 ||

1125

tvadānanaṃ subhru sutāralōcanaṃ
 vyālabhinīlākavṛndasaṃvṛtam |
 unnīya mē darśaya valguvācakaṃ
 yadvrīḍayā nābhimukhaṃ śucismitē || 31 ||

1126

nārada uvāca
 itthaṃ puraṅjanaṃ nārī yācamānamadhīravat |
 abhyanandata taṃ vīraṃ hasantī vīra mōhitā || 32 ||

1127

na vidāma vayaṃ samyakkartāraṃ puruṣarṣabha |
 ātmanaśca parasyāpi gōtraṃ nāma ca yatkr̥tam || 33 ||

1128

ihādya santamātmānaṃ vidāma na tataḥ param |
 yēnēyaṃ nirmītā vīra purī śaraṇamātmanaḥ || 34 ||

1129

- ētē sakhāyaḥ sakhyō mē narā nāryaśca mānada |*
suptāyāṃ mayi jāgarti nāgō'yaṃ pālayan purīm || 35 || 1130
- diṣṭyā'gatō'si bhadraṃ tē grāmyān kāmānabhīpsasē |*
udvahiṣyāmi tāṃstē'haṃ svabandhubhirarindama || 36 || 1131
- imāṃ tvamadhitiṣṭhasva purīm navamukhīm vibhō |*
mayōpanītān grhṇānaḥ kāmabhōgān śataṃ samāḥ || 37 || 1132
- kaṃ nu tvadanyaṃ ramayē hyaratijñamakōvidaṃ |*
asamparāyābhimukhamaśvastanaṇḍaṃ paśum || 38 || 1133
- dharmō hyatrārthakāmau ca prajānandō'mṛtaṃ yaśaḥ |*
lōkā viśōkā virajā yān na kēvalinō viduḥ || 39 || 1134
- pitṛdēvarṣimartyānāṃ bhūtānāmātmanaśca ha |*
kṣēmyaṃ vadanti śaraṇaṃ bhavē'smin yadgrhāśramaḥ || 40 || 1135
- kā nāma vīra vikhyātaṃ vadānyaṃ priyadarśanam |*
na vṛṇīta priyaṃ prāptaṃ mādrṣī tvādrṣaṃ patim || 41 || 1136
- kasyā manastē bhuvī bhōgibhōgayōḥ*
striyā na sajjēdbhujayōrmahābhujā |
yō'nāthavargādhimalaṃ grhṇōddhata -
smitāvalōkēna caratyapōhitum || 42 || 1137
- nārada uvāca*
iti tau dampatī tatra samudya samayaṃ mithaḥ |
tāṃ praviśya purīm rājanmumudātē śataṃ samāḥ || 43 || 1138

upagīyamānō lalitam tatra tatra ca gāyakaiḥ krīḍan parivṛtaḥ strībhirhradinīmāviśacchucau 44	1139
saptōpari kṛtā dvāraḥ purastasyāstu dvē adhaḥ prthagviṣayagatyartham tasyām yaḥ kaścanēśvaraḥ 45	1140
pañca dvārastu paurastyā dakṣiṇaikā tathōttarā paścimē dvē amūṣām tē nāmāni nṛpa varṇayē 46	1141
khadyōtā''virmukhī ca prāgdvārāvēkatra nirmite vibhrājitaṁ janapadaṁ yāti tābhyām dyumatsakhaḥ 47	1142
nalini nālini ca prāgdvārāvēkatra nirmite avadhūtasakhastābhyām viṣayaṁ yāti saurabham 48	1143
mukhyā nāma purastād dvāstayā''paṇabahūdanau viṣayau yāti purarāḍrasajñavipaṇānvitaḥ 49	1144
pitṛhūrnṛpa puryā dvārdakṣiṇēna purañjanaḥ rāṣṭraṁ dakṣiṇapañcālaṁ yāti śrutadharānvitaḥ 50	1145
dēvahūrnāma puryā dvā uttarēṇa purañjanaḥ rāṣṭramuttarapañcālaṁ yāti śrutadharānvitaḥ 51	1146
āsuri nāma paścād dvāstayā yāti purañjanaḥ grāmakam nāma viṣayaṁ durmadēna samanvitaḥ 52	1147
nirrtirnāma paścād dvāstayā yāti purañjanaḥ vaiśasaṁ nāma viṣayaṁ lubdhakēna samanvitaḥ 53	1148
andhāvamīṣām paurāṇām nirvākpēśaskṛtāvubhau akṣaṇvatāmadhipatistābhyām yāti karōti ca 54	1149

sa yarhyantaḥpuragatō viṣūcīnasamanvitaḥ mōhaṃ prasādaṃ harṣaṃ vā yāti jāyātmajōdbhavam 55	1150
ēvaṃ karmasu saṃsaktaḥ kāmātmā vañcitō'budhaḥ mahiṣī yadyadīhēta tattadēvānvavartata 56	1151
kvacitpibantyāṃ pibati madirāṃ madavihvalaḥ aśnantyāṃ kvacidaśnāti jakṣatyāṃ saha jakṣiti 57	1152
kvacidgāyati gāyantyāṃ rudatyāṃ rudati kvacit kvaciddhasantyāṃ hasati jalpantyāmanu jalpati 58	1153
kvaciddhāvati dhāvantyāṃ tiṣṭhantyāmanu tiṣṭhati anu śētē śayānāyāmanvāstē kvacidāsatīm 59	1154
kvacicchṛṇōti śṛṇvantyāṃ paśyantyāmanu paśyati kvacijjighrati jighrantyāṃ sprṣantyāṃ sprṣati kvacit 60	1155
kvacicca śōcatīm jāyāmanuśōcati dīnavat anu hṛṣyati hṛṣyantyāṃ muditāmanu mōdatē 61	1156
vipralabdhō mahiṣyaivaṃ sarvaprakṛtivañcitaḥ nēcchannanukarōtyajñāḥ klaibyātkrīḍāmṛgō yathā 62	1157

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē puraṇjanōpākhyānē pañcaviṃśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē niḡamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē ṣaḍviṃśō'dhyāyaḥ ॥

nārada uvāca

*sa ēkadā mahēṣvāsō rathaṃ pañcāśvamāśugam |
dvīṣaṃ dvicakramēkākṣaṃ trivēṇuṃ pañcabandhuram || 1 ||* 1158

*ēkaraśmyēkadamanamēkanīḍaṃ dvikūbaram |
pañcapraharaṇaṃ saptavarūthaṃ pañcavikramam || 2 ||* 1159

*haimōpaskaramāruhya svarṇavarmākṣayēṣudhiḥ |
ēkādaśacamūnāthaḥ pañcaprasthamagādvanam || 3 ||* 1160

*cacāra mṛgayāṃ tatra dṛpta āttēṣukārmukaḥ |
vihāya jāyāmatadarhāṃ mṛgavyasanalālasaḥ || 4 ||* 1161

*āsurīm vṛttimāśritya ghōrātmā niranugrahaḥ |
nyahananniśitairbāṇairvanēṣu vanagōcarān || 5 ||* 1162

*tīrthēṣu pratidṛṣṭēṣu rājā mēdhyān paśūn vanē |
yāvadarthamalaṃ lubdhō hanyāditi niyamyatē || 6 ||* 1163

*ya ēvaṃ karma niyataṃ vidvān kurvīta mānavaḥ |
karmaṇā tēna rājēndra jñānēna na sa lipyatē || 7 ||* 1164

anyathā karma kurvāṇō mānārūḍhō nibadhyatē guṇapravāhapatitō naṣṭaprajñō vrajatyadhaḥ 8	1165
tatra nirbhinnagātrāṇāṃ citravājaiḥ śīlīmukhaiḥ viplavō'bhūdduḥkhitānāṃ duḥsahaḥ karuṇātmanām 9	1166
śasān varāhān mahiṣān gavayān ruruśalyakān mēdhyānanyāṃśca vividhān vinighnan śramamadhyagāt 10	1167
tataḥ kṣuttr̥tpariśrāntō nivṛttō gr̥hamēyivān kṛtasnānōcitāhāraḥ saṃvivēśa gataklamah 11	1168
ātmānamarhayāñcakrē dhūpālēpasragādibhiḥ sādhvalaṅkṛtasarvāṅgō mahiṣyāmādadhē manaḥ 12	1169
tr̥ptō hr̥ṣṭaḥ sudṛptaśca kandarpākṛṣṭamānasaḥ na vyacaṣṭa varārōhāṃ gr̥hiṇīm gr̥hamēdhinīm 13	1170
antaḥpurastriyō'pṛcchadvimanā iva vēdiṣat api vaḥ kuśalaṃ rāmāḥ sēśvariṇām yathā purā 14	1171
na tathaitarhi rōcantē gr̥hēṣu gr̥hasampadaḥ yadi na syād gr̥hē mātā patnī vā patidēvatā vyaṅgē ratha iva prājñāḥ kō nāmāsīta dīnavat 15	1172
kva vartatē sā lalanā majjantaṃ vyasanārṇavē yā māmuddharatē prajñāṃ dīpayantī padē padē 16	1173
rāmā ūcuḥ naranātha na jānīmastvatpriyā yadvyavasyati bhūtalē niravastārē śayānām paśya śatruhan 17	1174

nārada uvāca

purañjanaḥ svamaḥiṣīm nirīkṣyāvadhutām bhuvi |

tatsaṅgōnmathitajñānō vaiklavyaṃ paramaṃ yayau || 18 ||

1175

sāntvayan ślakṣṇayā vācā hṛdayēna vidūyatā |

prēyasyāḥ snēhasaṃrambhaliṅgamātmani nābhyagāt || 19 ||

1176

anuninyē'tha śanakairvīrō'nunayakōvidaḥ |

pasparśa pādayugalamāha cōtsaṅgalālītām || 20 ||

1177

purañjana uvāca

nūnaṃ tvakṛtapuṇyāstē bhr̥tyā yēṣvīśvarāḥ śubhē |

kṛtāgassvātmasātkṛtvā śikṣādaṇḍaṃ na yuñjatē || 21 ||

1178

paramō'nugrahō daṇḍō bhr̥tyēṣu prabhuṇārpitaḥ |

bālō na vēda tattanvi bandhukṛtyamamarṣaṇaḥ || 22 ||

1179

sā tvaṃ mukhaṃ sudati subhrvanurāgabhāra -

vṛīḍāvilambavilasaddhasitāvalōkam |

nīlākālībhirupaskṛtamunnasaṃ naḥ

svānāṃ pradarśaya manasvini valguvākyam || 23 ||

1180

tasmindadhē damamahaṃ tava vīrapatni

yō'nyatra bhūsurakulātkṛtakilbiṣastam |

paśyē na vītabhayamunmuditaṃ trilōkyā -

manyatra vai muraripōritaratra dāsāt || 24 ||

1181

vaktraṃ na tē vitilakaṃ malinaṃ viharṣaṃ

saṃrambhābhīmamavimṛṣṭamapētarāgam |

paśyē stanāvapi śucōpahatau sujātau

bimbādharaṃ vigatakuṅkumapaṅkarāgam || 25 ||

1182

tanmē prasīda suhṛdaḥ kṛtakilbiṣasya

svairaṃ gatasya mṛgayāṃ vyasanāturasya |

kā dēvaraṃ vaśagataṃ kusumāstravēga -

visrastapaumṣnamuśatī na bhajāta kṛtyē || 26 ||

1183

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ

caturthaskandhē puraṅjanōpākhyānē ṣaḍviṃśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē saptaviṃśō'dhyāyaḥ ॥

nārada uvāca

*itthaṃ puraṇjanam sadhryagvaśamānīya vibhramaiḥ |
puraṇjanī mahārāja rēmē ramayatī patim ॥ 1 ॥*

1184

*sa rājā mahiṣīm rājan susnātām rucirānanām |
kṛtasvastyayanām trptāmahyanandadupāgatām ॥ 2 ॥*

1185

*tayōpagūdhaḥ parirabdhakandharō
rahō'numantrairapakṛṣṭacētanah |
na kālaramhō bubudhē duratyayaṃ
divā niśēti pramadāparigrahaḥ ॥ 3 ॥*

1186

*śayāna unnaddhamadō mahāmanā
mahārhatalpē mahiṣibhujōpadhiḥ |
tāmēva vīrō manutē paraṃ yata -*

stamō'bhibhūtō na nijaṃ paraṃ ca yat ॥ 4 ॥

1187

*tayaivaṃ ramamāṇasya kāmakaśmalacētaṣaḥ |
kṣaṇārdhamiva rājendra vyatikrāntaṃ navam vayaḥ ॥ 5 ॥*

1188

*tasyāmajanayatputrān puraṇjanyām puraṇjanaḥ |
śatānyekādaśa virādāyusō'rdhamathātyagāt ॥ 6 ॥*

1189

<i>duhitṛrdaśōttaraśataṃ pitṛmāṭṛyaśaskarīḥ </i> <i>śīlaudāryaguṇōpētāḥ paurañjanyaḥ prajāpatē 7 </i>	1190
<i>sa pañcālapatiḥ putrān pitṛvaṃśavivardhanān </i> <i>dāraiḥ saṃyōjayāmāsa duhitṛḥ sadṛśairvaraiḥ 8 </i>	1191
<i>putrāṇāṃ cābhavan putrā ēkaikasya śataṃ śatam </i> <i>yairvai paurañjanō vaṃśaḥ pañcālēṣu samēdhitāḥ 9 </i>	1192
<i>tēṣu tadrikthahārēṣu gṛhakōśānujīviṣu </i> <i>nirūḍhēna mamatvēna viṣayēṣvanvabadhyata 10 </i>	1193
<i>ījē ca kratubhirghōrairdīkṣitāḥ paśumāarakaiḥ </i> <i>dēvān pitṛn bhūtapatīnnānākāmō yathā bhavān 11 </i>	1194
<i>yuktēṣvēvaṃ pramattasya kuṭumbāsaktacētasāḥ </i> <i>āsasāda sa vai kālō yō'priyaḥ priyayōṣitām 12 </i>	1195
<i>caṇḍavēga iti khyātō gandharvādhipatirnṛpa </i> <i>gandharvāstasya balinaḥ ṣaṣṭyuttaraśatatrayam 13 </i>	1196
<i>gandharvyastādṛśīrasya maithunyaśca sitāsitāḥ </i> <i>parivṛtṭyā vilumpanti sarvakāmavinirmītām 14 </i>	1197
<i>tē caṇḍavēgānucarāḥ purañjanapuram yadā </i> <i>hartumārēbhirē tatra pratyaṣēdhatprajāgaraḥ 15 </i>	1198
<i>sa saptabhiḥ śatairēkō viṃśatyā ca śataṃ samāḥ </i> <i>purañjanapurādhyakṣō gandharvairyuyudhē balī 16 </i>	1199
<i>kṣīyamāṇē svasambandhē ēkasmin bahubhiryudhā </i> <i>cintāṃ parāṃ jagāmārtaḥ sarāṣṭrapurabāndhavaḥ 17 </i>	1200

sa ēva puryāṃ madhubhukpañcālēṣu svapārṣadaiḥ upanītaṃ baliṃ gr̥hṇan strījitō nāvidadbhayam 18	1201
kālasya duhitā kācittrilōkīm varamicchatī paryāṭantī na barhiṣman pratyānandata kaścana 19	1202
daurbhāgyēnātmanō lōkē viśrutā durbhagēti sā yā tuṣṭā rājarṣayē tu vṛtādātpūravē varam 20	1203
kadācidaṭamānā sā brahmalōkānmahīm gatam vavrē br̥hadvrataṃ mām tu jānatī kāmamōhitā 21	1204
mayi saṃrabhya vipulamadācchāpaṃ suduḥsaham sthātumarhasi naikatra madyācñāvimukhō munē 22	1205
tatō vihatasaṅkalpā kanyakā yavanēśvaram mayōpadiṣṭamāsādya vavrē nāmnā bhayaṃ patim 23	1206
ṛṣabhaṃ yavanānām tvām vṛṇē vīrēpsitaṃ patim saṅkalpastvayi bhūtānām kṛtaḥ kila na riṣyati 24	1207
dvāvimāvanuśōcanti bālāvasadavagrahau yallōkaśāstrōpanataṃ na rāti na tadicchati 25	1208
athō bhajasva mām bhadra bhajantīm mē dayām kuru ētāvān pauraṣō dharmō yadārtānanukampatē 26	1209
kālakanyōditavacō niśamya yavanēśvaraḥ cikīrṣurdēvaguhyaṃ sa sasmitaṃ tāmabhāṣata 27	1210
mayā nirūpitastubhyaṃ patirātmasamādhinā nābhinandati lōkō'yaṃ tvāmabhadrāmasammatām 28	1211

tvamavyaktaḡatirbhuṅkṣva lōkaṃ karmavinirmitam |

yāhi mē pṛtanāyuktā prajānāśaṃ praṇēṣyasi || 29 ||

1212

prajvārō'yaṃ mama bhrātā tvaṃ ca mē bhaginī bhava |

carāmyubhābhyāṃ lōkē'sminnavyaktō bhīmasainikaḥ || 30 ||

1213

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē puraṇjanōpākhyānē saptaviṃśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē niḡamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē aṣṭāviṃśō'dhyāyaḥ ॥

nārada uvāca

sainikā bhayanāmnō yē barhiṣman diṣṭakāriṇaḥ |
prajvārakālakanyābhyāṃ vicēsuravanīmimām || 1 || 1214

ta ēkadā tu rabhasā puraṇjanapurīm nṛpa |
rurudhurbhaumabhōgāḍhyāṃ jaratpannagapālītām || 2 || 1215

kālakanyāpi bubhujē puraṇjanapuraṃ balāt |
yayābhibhūtaḥ puruṣaḥ sadyō niḥsāratāmiyāt || 3 || 1216

tayōpabhujiyamānām vai yavanāḥ sarvatōdiśam |
dvārbhiḥ praviśya subhṛśaṃ prārdayan sakalām purīm || 4 || 1217

tasyām prapīḍyamānāyāmabhimānī puraṇjanaḥ |
avāpōruvidhāṃstāpān kuṭumbī mamatākulaḥ || 5 || 1218

kanyōpagūḍhō naṣṭaśrīḥ kṛpaṇō viṣayātmakaḥ |
naṣṭaprajñō hṛtaiśvaryō gandharvayavanairbalāt || 6 || 1219

viśīrṇām svapurīm vikṣya pratikūlānanāḍṛtān |
putrān pautrānugāmātyāñjāyām ca gatasauhrdām || 7 || 1220

ātmānaṃ kanyayā grastaṃ pañcālānaridūṣitān durantacintāmāpannō na lēbhē tatpratikriyām 8	1221
kāmānabhilaṣandīnō yātayāmāṃśca kanyayā vigatātmagatisnēhaḥ putradārāṃśca lālayan 9	1222
gandharvayavanākrāntāṃ kālakanyōpamarditām hātuṃ pracakramē rājā tāṃ purīmanikāmataḥ 10	1223
bhayanāmnō'grajō bhrātā prajvāraḥ pratyupasthitaḥ dadāha tāṃ purīm kṛtsnāṃ bhrātuḥ priyacikīrṣayā 11	1224
tasyāṃ sandahyamānāyāṃ sapauraḥ saparicchadaḥ kauṭumbikaḥ kuṭumbinyā upātapyata sānvayaḥ 12	1225
yavanōparuddhāyatanō grastāyāṃ kālakanyayā puryāṃ prajvārasaṃśṣṭaḥ purapālō'nvatapyata 13	1226
na śēkē sō'vitum tatra purukṛcchrōruvēpathuḥ gantumaicchattatō vṛkṣakōṭarādiva sānalāt 14	1227
śīthilāvayavō yarhi gandharvairhṛtapauruṣaḥ yavanairaribhī rājannuparuddhō rurōda ha 15	1228
duhitṛḥ putrapautrāṃśca jāmijāmātrpārśadān svatvāvaśiṣṭaṃ yatkiñcid gṛhakōśaparicchadam 16	1229
ahaṃ mamēti svīkṛtya gṛhēṣu kumatirgṛhī dadhyau pramadayā dīnō viprayōga upasthitē 17	1230
lōkāntaraṃ gatavati mayyanāthā kuṭumbinī vartiṣyatē kathaṃ tvēṣā bālakānanuśōcatī 18	1231

<i>na mayyanāsitē bhuñktē nāsnātē snāti matparā </i>	
<i>mayi ruṣṭē susantrastā bhartsitē yataavāgbhayāt 19 </i>	1232
<i>prabōdhayati māvijñam vyuṣitē śōkakarsītā </i>	
<i>vartmaitad gr̥hamēdhīyam vīrasūrapi nēṣyati 20 </i>	1233
<i>katham nu dārakā dīnā dārakīrvāparāyaṇāḥ </i>	
<i>vartiṣyantē mayi gatē bhinnanāva ivōdadhau 21 </i>	1234
<i>ēvaṃ kṛpaṇayā buddhyā śōcantamatadarhaṇam </i>	
<i>grahītum kṛtadhīrēnaṃ bhayanāmābhyapadyata 22 </i>	1235
<i>paśuvadyavanairēṣa nīyamānaḥ svakaṃ kṣayam </i>	
<i>anvadravannanupathāḥ śōcantō bhr̥śamāturāḥ 23 </i>	1236
<i>purīm viḥāyōpagata uparuddhō bhujaṅgamaḥ </i>	
<i>yadā tamēvānu purī viśīrṇā prakṛtiṃ gatā 24 </i>	1237
<i>vikṛṣyamāṇaḥ prasabhaṃ yavanēna balīyasā </i>	
<i>nāvindattamasā”viṣṭaḥ sakhāyam suhr̥daṃ puraḥ 25 </i>	1238
<i>taṃ yajñapaśavō’nēna saṃjñaptā yē’dayālunā </i>	
<i>kuṭhāraiścicchiduh kruddhā smarantō’mīvamasya tat 26 </i>	1239
<i>anantapārē tamasi magnō naṣṭasmṛtiḥ samāḥ </i>	
<i>śāśvatīranubhūyārtiṃ pramadāsaṅgadūṣitaḥ 27 </i>	1240
<i>tāmēva manasā gr̥hṇan babhūva pramadōttamā </i>	
<i>anantaraṃ vidarbhasya rājasimhasya vēśmani 28 </i>	1241
<i>upayēmē vīryapaṇāṃ vaidarbhīm malayadhvajah </i>	
<i>yudhi nirjitya rājanyān pāṇḍyah parapurañjayah 29 </i>	1242

tasyāṃ sa janayāñcakra ātmajāmasitēkṣaṇām yavīyasaḥ sapta sutān sapta draviḍabhūbhṛtaḥ 30	1243
ēkaikasyābhavattēṣāṃ rājannarbudamarbudam bhōkṣyatē yadvaṃśadharairmahī manvantaram param 31	1244
agastyah prāgduhitaramupayēmē dhṛtavratām yasyāṃ dṛḍhacyutō jāta idhmavāhātmaḥ muniḥ 32	1245
vibhajya tanayēbhyaḥ kṣmāṃ rājarṣirmalayadhvajah ārīrādhayīṣuḥ kṛṣṇaṃ sa jagāma kulācalam 33	1246
hitvā grhān sutān bhōgān vaidarbhī madirēkṣaṇā anvadhāvata pāṇḍyēśaṃ jyōtsnēva rajanīkaram 34	1247
tatra candravasā nāma tāmraparṇī vaṭōdakā tatpuṇyasalilairnityamubhayatrātmanō mṛjan 35	1248
kandāṣṭibhirmūlaphalaiḥ puṣpaparṇaiṣṭṛṇōdakaiḥ vartamānaḥ śanairgātrakarśanaṃ tapa āsthitaḥ 36	1249
śītōṣṇavātavarṣāṇi kṣutpipāsē priyāpriyē sukhaduḥkhē iti dvandvānyajayatsamadarśanaḥ 37	1250
tapasā vidyayā pakvakaṣāyō niyamairyamaiḥ yuyujē brahmaṇyātmānaṃ vijitākṣānilāśayaḥ 38	1251
āstē sthāṇurivaikatra divyaṃ varṣaśataṃ sthiraḥ vāsudēvē bhagavati nānyadvēdōdvahan ratim 39	1252
sa vyāpakatayā'tmānaṃ vyatiriktatayā'tmani vidvān svapna ivāmarśasākṣiṇaṃ virarāma ha 40	1253

sākṣādbhagavatōktēna guruṇā hariṇā nṛpa viśuddhajñānadīpēna sphuratā viśvatōmukham 41	1254
parē brahmaṇi cātmānaṃ paraṃ brahma tathā'tmani vīkṣamāṇō viḥāyēkṣāmasmādupararāma ha 42	1255
patiṃ paramadharmajñāṃ vaidarbhī malayadhvajam prēmṇā paryacaraddhitvā bhōgān sā patidēvatā 43	1256
cīravāsā vratakṣāmā vēṇībhūtaśirōruhā babhāvupapatiṃ śāntā śikhā śāntamivānalam 44	1257
ajānatī priyatamaṃ yadōparatamaṅganā susthirāsanamāsādyā yathāpūrvamupācarat 45	1258
yadā nōpalabhētāṅghrāvūṣmāṇaṃ patyurarcatī āsītsaṃvignahr̥dayā yūthabhraṣṭā mṛgī yathā 46	1259
ātmānaṃ śōcatī dīnamabandhuṃ viklavāśrubhiḥ stanāvāsicya vipinē susvaraṃ prarurōda sā 47	1260
uttiṣṭhōttiṣṭha rājarṣē imāmudadhimēkhalām dasyubhyaḥ kṣatrabandhubhyō bibhyatīṃ pātumarhasi 48	1261
ēvaṃ vilapatī bālā vipinē'nugatā patiṃ patitā pādayōrbhartū rudatyāśrūṇyavartayat 49	1262
citīṃ dārumayīṃ citvā tasyāṃ patyuh kalēvaram ādīpya cānumaraṇē vilapantī manō dadhē 50	1263
tatra pūrvatarah kaścitsakhā brāhmaṇa ātmavān sāntvayan valgunā sāmnā tāmāha rudatīṃ prabhō 51	1264

brāhmaṇa uvāca

kā tvaṃ kasyāsi kō vāyaṃ śayānō yasya śōcasi |

jānāsi kiṃ sakhāyaṃ māṃ yēnāgrē vicacartha ha || 52 ||

1265

api smarasi cātmānamavijñātasakhaṃ sakhē |

hitvā māṃ padamanvicchan bhaumabhōgaratō gataḥ || 53 ||

1266

haṃsāvahaṃ ca tvaṃ cārya sakhāyau mānasāyanau |

abhūtāmantarā vaukaḥ sahasraparivatsarān || 54 ||

1267

sa tvaṃ vihāya māṃ bandhō gatō grāmyamatirmahīm |

vicaran padamadrākṣiḥ kayācinnirmitaṃ striyā || 55 ||

1268

pañcārāmaṃ navadvāramēkapālaṃ trikōṣṭhakam |

ṣaṭkulaṃ pañcaviṇaṃ pañcaprakṛti strīdhavam || 56 ||

1269

pañcēndriyārthā ārāmā dvāraḥ prāṇā nava prabhō |

tējō'bannāni kōṣṭhāni kulamindriyasaṅgrahaḥ || 57 ||

1270

viṇaṣtu kriyāśaktirbhūtaprakṛtiravyayā |

śaktyadhīśaḥ pumāṃstvatra praviṣṭō nāvabudhyatē || 58 ||

1271

tasmīṃstvaṃ rāmayā sprṣṭō ramamāṇō'srutasmṛtiḥ |

tatsaṅgādīdṛśiṃ prāptō daśāṃ pāpīyasīṃ prabhō || 59 ||

1272

na tvaṃ vidarbhaduhitā nāyaṃ vīraḥ suhṛttava |

na patistvaṃ puraṅjanya ruddhō navamukhē yayā || 60 ||

1273

māyā hyeṣā mayā sṛṣṭā yatpumāṃsaṃ striyaṃ satīm |

manyasē nōbhayaṃ yadvai haṃsau paśyāvayōrgatim || 61 ||

1274

ahaṃ bhavānna cānyastvaṃ tvamēvāhaṃ vicakṣva bhōḥ |
na nau paśyanti kavayaśchidraṃ jātu manāgapi || 62 || 1275

yathā puruṣa ātmānamēkamādarśacakṣuṣōḥ |
dvidhābhūtamavēkṣēta tathaivāntaramāvayōḥ || 63 || 1276

ēvaṃ sa mānasō haṃsō haṃsēna pratibōdhitaḥ |
svasthastadvyabhicārēṇa naṣṭāmāpa punaḥ smṛtim || 64 || 1277

barhiṣmannētadadhyātmaṃ pārōkṣyēṇa pradarśitam |
yatparōkṣapriyō dēvō bhagavān viśvabhāvanaḥ || 65 || 1278

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē puraṇjanōpākhyānē aṣṭāviṃśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē
ēkōnatrimśō'dhyāyaḥ ॥

prācīnabarhiruvāca

bhagavaṃstē vacō'smābhirna samyagavagamyatē |
kavayastadvijānanti na vayaṃ karmamōhitāḥ || 1 ||

1279

nārada uvāca

puruṣaṃ purañjanaṃ vidyādyad vyanaktyātmanaḥ puram |
ēkadvitricatuṣpādaṃ bahupādamapādakam || 2 ||

1280

yō'vijñātāhṛtastasya puruṣasya sakhēśvaraḥ |

yanna vijñāyatē pumbhīrnāmabhirvā kriyāguṇaiḥ || 3 ||

1281

yadā jighṛkṣan puruṣaḥ kārtsnyēna prakṛtērguṇān |

navadvāraṃ dvihastāṅghri tatrāmanuta sādhviti || 4 ||

1282

buddhiṃ tu pramadāṃ vidyānmamāhamiti yatkṛtam |

yāmadhiṣṭhāya dēhē'smin pumān bhuñktē'kṣabhirguṇān || 5 ||

1283

sakhāya indriyagaṇā jñānaṃ karma ca yatkṛtam |

sakhyastadvṛttayaḥ prāṇaḥ pañcavṛttiryathōragaḥ || 6 ||

1284

<i>bṛhadbalaṃ manō vidyādubhayēndriyanāyakam </i>	
<i>pañcālāḥ pañca viṣayā yanmadhyē navakhaṃ puram 7 </i>	1285
<i>akṣiṇī nāsikē karṇau mukhaṃ śīśnagudāviti </i>	
<i>dvē dvē dvārau bahiryāti yastadindriyasamṃyutaḥ 8 </i>	1286
<i>akṣiṇī nāsikē āsyamiti pañca puraḥ kṛtāḥ </i>	
<i>dakṣiṇā dakṣiṇaḥ karṇa uttarā cōttaraḥ smṛtaḥ 9 </i>	1287
<i>paścimē ityadhōdvārau gudaṃ śīśnamihōcyatē </i>	
<i>khadyōtā''virmukhī cātra nētrē ēkatra nirmitē </i>	
<i>rūpaṃ vibhrājitaṃ tābhyāṃ vicaṣṭē cakṣuṣēśvaraḥ 10 </i>	1288
<i>nalīnī nālinī nāsē gandhaḥ saurabha ucyatē </i>	
<i>ghrāṇō'vadhūtō mukhyāsyam vipaṇō vāgrasavidrasaḥ 11 </i>	1289
<i>āpaṇō vyavahārō'tra citramandhō bahūdanam </i>	
<i>pitṛhūrdakṣiṇaḥ karṇa uttarō dēvahūḥ smṛtaḥ 12 </i>	1290
<i>pravṛttaṃ ca nivṛttaṃ ca śāstraṃ pañcālasamjñitam </i>	
<i>pitṛyānaṃ dēvayānaṃ śrōtrācchrutadharādvrajēt 13 </i>	1291
<i>āsurī mēḍhramarvāgdvāravyavāyō grāmiṇām ratiḥ </i>	
<i>upasthō durmadaḥ prōktō nirṛtīguda ucyatē 14 </i>	1292
<i>vaiśasaṃ narakaṃ pāyurlubdhakō'ndhau tu mē śṛṇu </i>	
<i>hastapādaḥ pumāmstābhyām yuktō yāti karōti ca 15 </i>	1293
<i>antaḥpuraṃ ca hṛdayaṃ viṣūcirmana ucyatē </i>	
<i>tatra mōhaṃ prasādaṃ vā harṣaṃ prāpnōti tadguṇaiḥ 16 </i>	1294

yathā yathā vikriyatē guṇāktō vikarōti vā tathā tathōpadraṣṭā”tmā tadvṛttīranukāryatē 17	1295
dēhō rathastvindriyāśvaḥ saṁvatsararayō’gatiḥ dvikarmacakrastriguṇadhvajāḥ pañcāsubandhuraḥ 18	1296
manōraśmirbuddhisūtō hṛnnīdō dvandvakūbarāḥ pañcēndriyārthaprakṣēpaḥ saptadhātuvarūthakaḥ 19	1297
ākūtīrvikramō bāhyō mṛgatṛṣṇāṁ pradhāvati ēkādaśēndriyacamūḥ pañcasūnāvinōdakṛt 20	1298
saṁvatsaraścaṇḍavēgaḥ kālō yēnōpalakṣitaḥ tasyāhānīha gandharvā gandharvyō rātrayaḥ smṛtāḥ harantyāyuh parikrāntyā ṣaṣṭyuttaraśatatrāyam 21	1299
kālakanyā jarā sākṣāllōkastāṁ nābhinandati svasāraṁ jagṛhē mṛtyuh kṣayāya yavanēśvaraḥ 22	1300
ādhayō vyādhayastasya sainikā yavanāscarāḥ bhūtōpasargāśurayaḥ prajvārō dvividhō jvaraḥ 23	1301
ēvaṁ bahuvīdhairduḥkhairdaivabhūtātmasambhavaīḥ kliśyamānaḥ śataṁ varṣaṁ dēhē dēhī tamōvṛtaḥ 24	1302
prāṇēndriyamanōdharmānātmanyadhyasya nirguṇaḥ śētē kāmālavāndhyāyanmamāhamiti karmakṛt 25	1303
yadā”tmānamavijñāya bhagavantam param gurum puruṣastu viśajjēta guṇēṣu prakṛtēḥ svadr̥k 26	1304

<i>guṇābhimānī sa tadā karmāṇi kurutē'vaśaḥ </i>	
<i>śuklaṃ kṛṣṇaṃ lōhitaṃ vā yathākarmābhijāyatē 27 </i>	1305
<i>śuklātprakāśabhūyiṣṭhān lōkānāpnōti karhicit </i>	
<i>duḥkhōdarkān kriyāyāsāmstamaḥ śōkōtkatān kvacit 28 </i>	1306
<i>kvacitpumān kvacicca strī kvacinnōbhayamandhadhīḥ </i>	
<i>dēvō manuṣyastiryagvā yathākarmaguṇaṃ bhavaḥ 29 </i>	1307
<i>kṣutparītō yathā dīnaḥ sāramēyō gr̥haṃ gr̥ham </i>	
<i>caran vindati yaddiṣṭaṃ daṇḍamōdanamēva vā 30 </i>	1308
<i>tathā kāmāśayō jīva uccāvacapathā bhraman </i>	
<i>uparyadhō vā madhyē vā yāti diṣṭaṃ priyāpriyam 31 </i>	1309
<i>duḥkhēṣvēkatarēṇāpi daivabhūtātmaheṭuṣu </i>	
<i>jīvasya na vyavacchēdaḥ syāccēttattatpratikriyā 32 </i>	1310
<i>yathā hi puruṣō bhāraṃ śīrasā gurumudvahan </i>	
<i>taṃ skandhēna sa ādhattē tathā sarvāḥ pratikriyāḥ 33 </i>	1311
<i>naikāntataḥ pratīkāraḥ karmaṇāṃ karma kēvalam </i>	
<i>dvayaṃ hyavidyōpasṛtaṃ svapnē svapna ivānagha 34 </i>	1312
<i>arthē hyavidyamānē'pi saṃsṛtirna nivartatē </i>	
<i>manasā liṅgarūpēṇa svapnē vicaratō yathā 35 </i>	1313
<i>athātmanō'rthabhūtasya yatō'narthaparamparā </i>	
<i>saṃsṛtistadvyavacchēdō bhaktyā paramayā gurau 36 </i>	1314
<i>vāsudēvē bhagavati bhaktiyōgaḥ samāhitaḥ </i>	
<i>sadhrīcīnēna vairāgyaṃ jñānaṃ ca janayiṣyati 37 </i>	1315

sō'cirādēva rājarṣē syādacyutakathāśrayaḥ śṛṇvataḥ śraddadhānasya nityadā syādadhīyataḥ 38	1316
yatra bhāgavatā rājan sādhavō viśadāśayāḥ bhagavadguṇānukathanaśravaṇavyagracētaḥ 39	1317
tasminmahanmukharitā madhubhiccaritra - pīyūṣaśēṣasaritaḥ paritaḥ sravanti tā yē pibantyavitṛṣō nṛpa gādhakarṇai - stānna sprśantyaśanatrḍbhayaśōkamōhāḥ 40	1318
ētairupadrutō nityaṃ jīvalōkaḥ svabhāvajaiḥ na karōti harērnūnaṃ kathāmṛtanidhau ratim 41	1319
prajāpatipatiḥ sākṣādbhagavān giriśō manuḥ dakṣādayaḥ prajādhyakṣā naiṣṭhikāḥ sanakādayaḥ 42	1320
marīciratryaṅgirasau pulastyaḥ pulahaḥ kratuḥ bhṛgurvasiṣṭha ityētē madantā brahmavādinaḥ 43	1321
adyāpi vācaspatayastapōvidyāsamādhībhiḥ paśyantō'pi na paśyanti paśyantaṃ paramēśvaram 44	1322
śabdabrahmaṇi duṣpārē caranta uruvistarē mantraliṅgairvyavacchinnaṃ bhajantō na viduḥ param 45	1323
yadā yamanugrḥṇāti bhagavānātmabhāvitaḥ sa jahāti matiṃ lōkē vēdē ca pariniṣṭhitām 46	1324
tasmātkarmasu barhiṣmannajñānādarthakāśiṣu mārthadrṣṭiṃ kṛthāḥ śrōtrasparśiṣvasprṣṭavastuṣu 47	1325

svaṃ lōkaṃ na vidustē vai yatra dēvō janārdanaḥ |
āhurdhūmradihyō vēdaṃ sakarmakamatadvidaḥ || 48 || 1326

āstīrya darbhaiḥ prāgagraiḥ kārtsnyēna kṣitimaṇḍalam |
stabdhō br̥hadvadhānmānī karma nāvaiṣi yatparam |
tatkarma haritōṣaṃ yatsā vidyā tanmatiryayā || 49 || 1327

harirdēhabhṛtāmātmā svayaṃ prakṛtirīśvaraḥ |
tatpādamūlaṃ śaraṇaṃ yataḥ kṣēmō nṛṇāmiha || 50 || 1328

sa vai priyatamaścātmā yatō na bhayamaṇvapi |
iti vēda sa vai vidvān yō vidvān sa gururhariḥ || 51 || 1329

nārada uvāca
praśna ēvaṃ hi sañchinnō bhavataḥ puruṣarṣabha |
atra mē vadatō guhyaṃ niśāmaya suniścitam || 52 || 1330

kṣudrañcaram sumanasāṃ śaraṇē mithitvā
raktaṃ ṣaḍaṅghriḡaṇasāmasu lubdhakarṇam |
agrē vṛkānasutr̥pō'vigaṇayya yāntaṃ
pr̥ṣṭhē mṛgaṃ mṛgaya lubdhakabāṇabhinnam || 53 || 1331

asyārthaḥ - sumanaḥ sadharmaṇāṃ strīṇāṃ śaraṇa
āśramē puṣpamadhugandhavatkṣudratamaṃ kāmyakarma -
vipākajaṃ kāmasukhalavaṃ jaihvyaupasthyādi
vicinvantaṃ mithunībhūya tadabhinivēśitamanaṣaṃ
ṣaḍaṅghriḡaṇasāmagītavadatimanōharavanitādi
janālāpēṣvatitarāmatipralōbhitakarṇamagrē
vṛkayūthavadātmana āyurharatō'hōrātrāntān
kālalavaviśēṣānavigaṇayya gṛhēṣu viharantaṃ

prṣṭhata ēva parōkṣamanupravṛttō lubdhakaḥ kṛtāntō'ntaḥ
 śarēṇa yamiha parāvidhyati tamimamātmānamahō
 rājan bhinnahṛdayaṃ draṣṭumarhasīti || 54 ||

1332

sa tvam vicakṣya mṛgacēṣṭitamātmanō'nta -
 ścittam niyaccha hṛdi karṇadhunīm ca cittē |
 jahyaṅganāśramamasattamayūthagāthaṃ
 prīṇīhi haṃsaśaraṇaṃ virama kramēṇa || 55 ||

1333

rājōvāca
 śrutamanvīkṣitaṃ brahman bhagavān yadabhāṣata |
 naitajjānantyupādhyāyāḥ kiṃ na brūyurviduryadi || 56 ||

1334

saṃśayō'tra tu mē vipra sañchinnastatkṛtō mahān |
 ṛṣayō'pi hi muhyanti yatra nēndriyavṛttayaḥ || 57 ||

1335

karmāṇyārabhatē yēna pumāniha vihāya tam |
 amutrānyēna dēhēna juṣṭāni sa yadaśnutē || 58 ||

1336

iti vēdavidāṃ vādaḥ śrūyatē tatra tatra ha |
 karma yatkriyatē prōktaṃ parōkṣaṃ na prakāśatē || 59 ||

1337

nārada uvāca
 yēnaivārabhatē karma tēnaivāmutra tatpumān |
 bhuñktē hyavyavadhānēna liṅgēna manasā svayam || 60 ||

1338

śayānamimamutsṛjya śvasantaṃ puruṣō yathā |
 karmātmanyāhitaṃ bhuñktē tādrśēnētarēṇa vā || 61 ||

1339

mamaitē manasā yadyadasāvahamiti bruvan |
 grhṇīyāttatpumān rāddhaṃ karma yēna punarbhavaḥ || 62 ||

1340

yathānumīyatē cittamubhayairindriyēhitaiḥ ēvaṃ prāgdēhajaṃ karma lakṣyatē cittavṛttibhiḥ 63	1341
nānubhūtaṃ kva cānēna dēhēnādr̥ṣṭamaśrutam kadācidupalabhyēta yadrūpaṃ yādr̥gātmani 64	1342
tēnāsyā tādṛśaṃ rājan liṅginō dēhasambhavam śraddhatsvānanubhūtō'rthō na manaḥ spraṣṭumarhati 65	1343
mana ēva manuṣyasya pūrvarūpāṇi śaṃsati bhaviṣyataśca bhadraṃ tē tathaiva na bhaviṣyataḥ 66	1344
adr̥ṣṭamaśrutam cātra kvacinmanasi dṛśyatē yathā tathānumantavyaṃ dēśakālakriyāśrayam 67	1345
sarvē kramānurōdhēna manasīndriyagōcarāḥ āyānti vargaśō yānti sarvē samanasō janāḥ 68	1346
sattvaikaniṣṭhē manasi bhagavatpārśvavartini tamaścandramasīvēdamuparajyāvabhāsatē 69	1347
nāhaṃ mamēti bhāvō'yaṃ puruṣē vyavadhīyatē yāvad buddhimanō'kṣārthaguṇavyūhō hyanādimān 70	1348
suptimūrcchōpatāpēṣu prāṇāyanaviḡhātataḥ nēhatē'hamiti jñānaṃ mṛtyuprajvārayōrapi 71	1349
garbhē bālyē'pyapauṣkalyādēkādaśavidhaṃ tadā liṅgaṃ na dṛśyatē yūnaḥ kuhvāṃ candramasō yathā 72	1350
arthē hyavidyamānē'pi saṃsṛtirna nivartatē dhyāyatō viṣayānasya svapnē'narthāgamō yathā 73	1351

<i>ēvaṃ pañcavidhaṃ liṅgaṃ trivṛt śōḍaśavistṛtam </i> <i>ēṣa cētanayā yuktō jīva ityabhidhīyatē 74 </i>	1352
<i>anēna puruṣō dēhānupādattē vimuñcati </i> <i>harṣaṃ śōkaṃ bhayaṃ duḥkhaṃ sukhaṃ cānēna vindati 75 </i>	1353
<i>yathā tṛṇajalūkēyaṃ nāpayātyapayāti ca </i> <i>na tyajēnmriyamāṇō'pi prāgdēhābhimatim janaḥ 76 </i>	1354
<i>yāvadanyaṃ na vindēta vyavadhānēna karmaṇām </i> <i>mana ēva manuṣyēndra bhūtānāṃ bhavabhāvanam 77 </i>	1355
<i>yadākṣaiścāritān dhyāyan karmāṇyācinutē'sakṛt </i> <i>sati karmaṇyavidyāyāṃ bandhaḥ karmaṇyanātmanaḥ 78 </i>	1356
<i>atastadapavādārthaṃ bhaja sarvātmanā harim </i> <i>paśyaṃstadātmakaṃ viśvaṃ sthityutpattyapyayā yataḥ 79 </i>	1357
<i>maitrēya uvāca</i> <i>bhāgavatamukhyō bhagavānnārado haṃsayōrgatim </i> <i>pradarśya hyamumāmantrya siddhalōkaṃ tatō'gamat 80 </i>	1358
<i>prācīnabarhī rājarṣiḥ prajāśargābhirakṣaṇē </i> <i>ādiśya putrānagamattapasē kapilāśramam 81 </i>	1359
<i>tatraikāgramanā vīrō gōvindacaraṇāmbujam </i> <i>vimuktasaṅgō'nubhajan bhaktyā tatsāmyatāmagāt 82 </i>	1360
<i>ētadadhyātmapārōkṣyaṃ gītaṃ dēvarṣiṇānagha </i> <i>yah śrāvayēdyaḥ śṛṇuyātsa liṅgēna vimucyatē 83 </i>	1361

ētanmukundayaśasā bhuvanaṃ punānaṃ

dēvarṣivaryamukhaniḥsṛtamātmaśaucam |

yaḥ kīrtiyamānamadhigacchati pāramēṣṭhyaṃ

nāsmīn bhavē bhramati muktasamastabandhaḥ || 84 ||

1362

adhyātmapārōkṣyamidaṃ mayādhigatamadbhutam |

ēvaṃ striyā'sramaḥ puṃsaśchinnō'mutra ca saṃśayaḥ || 85 ||

1363

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
caturthaskandhē viduramaitrēyaṣaṃvādē prācīnabarhīrṇāradaṣaṃvādō
nāma ēkōnatrimśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē triṃśō'dhyāyaḥ ॥

vidura uvāca

yē tvayābhihitā brahman sutāḥ prācīnabarhiṣaḥ |
tē rudragītēna hariṃ siddhimāpuḥ pratōṣya kām || 1 ||

1364

kiṃ bārhaspatyēha paratra vātha

kaivalyanāthapriyapārśvavartinaḥ |
āsādyā dēvaṃ giriśaṃ yadṛcchayā
prāpuḥ paraṃ nūnamatha pracētaśaḥ || 2 ||

1365

maitrēya uvāca

pracētasō'ntarudadhau piturādēśakāriṇaḥ |
japayajñēna tapasā purañjanamatōṣayan || 3 ||

1366

daśavarṣasahasrāntē puruṣastu sanātanaḥ |

tēṣāmāvirabhūtkṛcchraṃ śāntēna śamayan rucā || 4 ||

1367

suparṇaskandhamārūḍhō mēruśṛṅgamivāmbudaḥ |

pītavāsā maṇigrīvaḥ kurvan vitimirā diśaḥ || 5 ||

1368

kāśiṣṇunā kanakavarṇavibhūṣaṇēna

bhrājatkapōlavadanō vilasatkirīṭaḥ |

aṣṭāyudhairanucarairmunibhiḥ surēndrai -

rāsēvitō garuḍakinnaragītakīrtiḥ || 6 ||

1369

pīnāyatāṣṭabhujamaṇḍalamadhyalakṣmyā

spardhacchriyā parivṛtō vanamālayā'dyaḥ |

barhiṣmataḥ puruṣa āha sutān prapannān

parjanyanādarutayā saghṛṇāvalōkaḥ || 7 ||

1370

śrībhagavānuvāca

varam vṛṇīdhvam bhadram vō yūyam mē nṛpanandanāḥ |

sauhārdēnāpṛthagdharmāstuṣṭō'ham sauhṛdēna vaḥ || 8 ||

1371

yō'nusmarati sandhyāyāṃ yuṣmānanudinam naraḥ |

tasya bhrātrṣvātmasāmyam tathā bhūtēṣu sauhṛdam || 9 ||

1372

yē tu mām rudragītēna sāyam prātaḥ samāhitāḥ |

stuvantyaḥ kāmavarāndāsyē prajñāṃ ca śōbhanām || 10 ||

1373

yadyūyam piturādēśamagrahīṣṭa mudānvitāḥ |

athō va uśatī kīrtirlōkānanu bhaviṣyati || 11 ||

1374

bhavitā viśrutaḥ putrō'navamō brahmaṇō guṇaiḥ |

ya ētāmātmavīryēṇa trilōkīm pūrayiṣyati || 12 ||

1375

kaṇḍōḥ pramlōcayā labdhā kanyā kamalalōcanā |

tām cāpaviddhām jagṛhurbhūruhā nṛpanandanāḥ || 13 ||

1376

kṣutkṣāmāyā mukhē rājā sōmaḥ pīyūṣavarṣiṇīm |

dēśiṇīm rōdamānāyā nidadhē sa dayānvitaḥ || 14 ||

1377

<i>prajāvisarga ādiṣṭāḥ pitrā māmanuvartatā </i>	
<i>tatra kanyāṃ varārōhāṃ tāmudvahata māciram 15 </i>	1378
<i>apṛthagdharmasīlānāṃ sarvēṣāṃ vaḥ sumadhyamā </i>	
<i>apṛthagdharmasīlēyaṃ bhūyātpatnyarpitāśayā 16 </i>	1379
<i>divyavarṣasahasrāṇāṃ</i>	
<i>sahasramahataujasaḥ </i>	
<i>bhaumān bhōkṣyatha bhōgān vai</i>	
<i>divyāṃścānugrahānmama 17 </i>	1380
<i>atha mayyanapāyinyā bhaktyā pakvaguṇāśayāḥ </i>	
<i>upayāsyatha maddhāma nirvidya nirayādataḥ 18 </i>	1381
<i>grhēṣvāviśatāṃ cāpi puṃsāṃ kuśalakarmaṇām </i>	
<i>madvārtāyātayāmānāṃ na bandhāya grhā matāḥ 19 </i>	1382
<i>navyavaddhṛdayē yajjñō brahmaitadbrahmavādibhiḥ </i>	
<i>na muhyanti na śōcanti na hr̥ṣyanti yatō gatāḥ 20 </i>	1383
<i>maitrēya uvāca</i>	
<i>ēvaṃ bruvāṇaṃ puruṣārthabhājanaṃ</i>	
<i>janārdanaṃ prāñjalayaḥ pracētasah </i>	
<i>taddarśanadhvastatamōrajōmalā</i>	
<i>girāgr̥ṇan gadgadayā suhṛttamam 21 </i>	1384
<i>pracētasa ūcuḥ</i>	
<i>namō namaḥ klēśavināśanāya</i>	
<i>nirūpitōdāraguṇāhvayāya </i>	

manōvacōvēgapurōjavāya

sarvākṣamārgairagatādhvanē namaḥ || 22 ||

1385

śuddhāya śāntāya namaḥ svaniṣṭhayā

manasyapārthaṃ vilasaddvayāya |

namō jagatsthānalayōdayēṣu

gṛhītamāyāguṇavigrahāya || 23 ||

1386

namō viśuddhasattvāya harayē harimēdhasē |

vāsudēvāya kṛṣṇāya prabhavē sarvasātvatām || 24 ||

1387

namaḥ kamalanābhāya namaḥ kamalamālinē |

namaḥ kamalapādāya namastē kamalēkṣaṇa || 25 ||

1388

namaḥ kamalakiñjalkapiśaṅgāmalavāsasē |

sarvabhūtanivāsāya namō'yuṅkṣmahi sākṣiṇē || 26 ||

1389

rūpaṃ bhagavatā tvētadaśēṣaklēśasaṅkṣayam |

āviṣkṛtaṃ naḥ kliṣṭānāṃ kimanyadanukampitam || 27 ||

1390

ētāvattvaṃ hi vibhubhirbhāvyaṃ dīnēṣu vatsalaiḥ |

yadanusmaryatē kālē svabuddhyābhadrarandhana || 28 ||

1391

yēnōpaśāntirbhūtānāṃ kṣullakānāmapīhatām |

antarhitō'ntarhṛdayē kasmānnō vēda nāśiṣaḥ || 29 ||

1392

asāvēva varō'smākamīpsitō jagataḥ patē |

prasannō bhagavān yēśāmapavargagururgatiḥ || 30 ||

1393

varam vṛṇīmahē'thāpi nātha tvatparataḥ parāt |

na hyantastvadvibhūtīnāṃ sō'nanta iti gīyasē || 31 ||

1394

- pārijātē'ñjasā labdhē sāraṅgō'nyanna sēvatē |*
tvadaṅghrimūlamāsādya sākṣātkiṃ kiṃ vṛṇīmaḥi || 32 || 1395
- yāvattē māyayā sprṣṭā bhramāma iha karmabhiḥ |*
tāvadbhavatprasaṅgānāṃ saṅgaḥ syānnō bhavē bhavē || 33 || 1396
- tulayāma lavēnāpi na svargaṃ nāpunarbhavam |*
bhagavatsaṅgisaṅgasya martyānāṃ kimutāśiṣaḥ || 34 || 1397
- yatrēḍyantē kathā mṛṣṭāstrṣṇāyāḥ praśamō yataḥ |*
nirvairaṃ yatra bhūtēṣu nōdvēgō yatra kaścana || 35 || 1398
- yatra nārāyaṇaḥ sākṣādbhagavānnyāsināṃ gatiḥ |*
saṃstūyatē satkathāsu muktasaṅgaiḥ punaḥ punaḥ || 36 || 1399
- tēṣāṃ vicaratāṃ padbhyāṃ tīrthānāṃ pāvanēcchayā |*
bhītasya kiṃ na rōcēta tāvakānāṃ samāgamaḥ || 37 || 1400
- vayaṃ tu sākṣādbhagavan bhavasya*
priyasya sakhyuḥ kṣaṇasaṅgamēna |
suduścikitsyasya bhavasya mṛtyō -
rbhiṣaktamaṃ tvādya gatiṃ gatāḥ sma || 38 || 1401
- yannaḥ svadhītaṃ guravaḥ prasāditā*
viprāśca vṛddhāśca sadānuvṛtṭyā |
āryā natāḥ suhṛdō bhrātaraśca
sarvāṇi bhūtānyanasūyayaiva || 39 || 1402
- yannaḥ sutaptaṃ tapa ētadīśa*
nirandhasāṃ kālamadabhramapsu |

- sarvaṃ tadētatpuruṣasya bhūmnō
vr̥ṇīmahē tē paritōṣaṇāya || 40 ||* 1403
- manuḥ svayambhūrbhagavān bhavaśca
yē'nyē tapōjñānaviśuddhasattvāḥ |
adṛṣṭapārā api yanmahimnaḥ
stuvantyathō tvā'tmasamaṃ gr̥ṇīmaḥ || 41 ||* 1404
- namaḥ samāya śuddhāya puruṣāya parāya ca |
vāsudēvāya sattvāya tubhyaṃ bhagavatē namaḥ || 42 ||* 1405
- maitrēya uvāca
iti pracētōbhirabhiṣṭutō hariḥ
prītastathētyāha śaraṇyavatsalaḥ |
anicchatāṃ yānamatr̥ptacakṣuṣāṃ
yayau svadhāmānapavargavīryaḥ || 43 ||* 1406
- atha niryāya salilātp -
racētaśa udanvataḥ |
vīkṣyākupyandrumaiśchannāṃ
gāṃ gāṃ rōddhumivōcchritaiḥ || 44 ||* 1407
- tatō'gnimārutau rājannamuñcanmukhatō ruṣā |
mahīṃ nirvīrudhaṃ kartuṃ saṃvartaka ivātyayē || 45 ||* 1408
- bhasmasātkriyamāṇāṃstāndrumān vīkṣya pitāmahaḥ |
āgataḥ śamayāmāsa putrān barhiṣmatō nayaiḥ || 46 ||* 1409
- tatrāvaśiṣṭā yē vr̥kṣā bhītā duhitaraṃ tadā |
ujjāhrustē pracētōbhya upadiṣṭāḥ svayambhuvā || 47 ||* 1410

tē ca brahmaṇa ādēśānmāriṣāmupayēmire |

yasyām mahadavajñānādayanyajanayōnijaḥ || 48 ||

1411

cākṣuṣē tvantarē prāptē prāksargē kālavidrutē |

yaḥ sasarja prajā iṣṭāḥ sa dakṣō daivacōditaḥ || 49 ||

1412

yō jāyamānaḥ sarvēṣām tējastējasvinām rucā |

svayōpādatta dākṣyācca karmaṇām dakṣamabruvan || 50 ||

1413

taṁ prajāsargarakṣāyāmanādirabhiṣicya ca |

yuyōja yuyujē'nyāmśca sa vai sarvaprajāpatīn || 51 ||

1414

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṁsyām saṁhitāyām
caturthaskandhē triṃśō'dhyāyaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ caturthaskandhē ēkatrimśō'dhyāyaḥ ॥

maitrēya uvāca

tata utpannavijñānā āśvadhōkṣajabhāṣitam |

smaranta ātmajā bhāryāṃ viśrjya prāvrajan gṛhāt || 1 ||

1415

dīkṣitā brahmasatrēṇa sarvabhūtātmanamēdhasā |

pratīcyāṃ diśi vėlāyāṃ siddhō'bhūdyatra jājalih || 2 ||

1416

tānnirjītaprāṇamanōvacōdṛśō

jītāsanān śāntasamānavigrahān |

parē'malē brahmaṇi yōjītātmanaḥ

surāsurēḍyō dadṛśē sma nāradaḥ || 3 ||

1417

tamāgataṃ ta utthāya praṇipatyābhinandya ca |

pūjayitvā yathādēśaṃ sukhāsīnamathābruvan || 4 ||

1418

pracētasa ūcuḥ

svāgataṃ tē surarṣē'dya diṣṭyā nō darśanaṃ gataḥ |

tava caṅkramaṇaṃ brahmannabhayāya yathā ravēḥ || 5 ||

1419

yadādiṣṭaṃ bhagavatā śivēnādhōkṣajēna ca |

tad gṛhēṣu prasaktānāṃ prāyaśaḥ kṣapitaṃ prabhō || 6 ||

1420

tannaḥ pradyōtayādhyātmajñānaṃ tattvārthadarśanam |
yēnāñjasā tariṣyāmō dustaraṃ bhavasāgaram || 7 || 1421

maitrēya uvāca
iti pracētasāṃ prṣṭō bhagavānnārado muniḥ |
bhagavatyuttamaślōka āviṣṭātmābravīnnṛpān || 8 || 1422

nārada uvāca
tajjanma tāni karmāṇi tadāyustanmanō vacaḥ |
nṛṇāṃ yēnēha viśvātmā sēvyatē harirīśvaraḥ || 9 || 1423

kiṃ janmabhistribhīrvēha śauklasāvitrayājñikaiḥ |
karmabhirvā trayīprōktaiḥ puṃsō'pi vibudhāyusā || 10 || 1424

śrutēna tapasā vā kiṃ vacōbhiścittavṛttibhiḥ |
buddhyā vā kiṃ nipuṇayā balēnēndriyarādhasā || 11 || 1425

kiṃ vā yōgēna sāṅkhyēna nyāsasvādhyāyayōrapī |
kiṃ vā śrēyōbhiranyaiśca na yatrātmāprado hariḥ || 12 || 1426

śrēyasāmapī sarvēṣāmātmā hyavadhīrarthataḥ |
sarvēṣāmapī bhūtānāṃ harirātmā'tmadaḥ priyaḥ || 13 || 1427

yathā tarōrmūlaniṣēcanēna
tṛpyanti tatskandhabhujōpaśākhāḥ |
prāṇōpahārācca yathēndriyāṇāṃ
tathaiva sarvārhaṇamacyutējyā || 14 || 1428

yathaiva sūryātpṛabhavanti vāraḥ
punaśca tasmin praviśanti kālē |

bhūtāni bhūmau sthirajaṅgamāni

tathā harāvēva guṇappravāhaḥ || 15 ||

1429

ētatpadaṃ tajjagadātmanah param

sakṛdvibhātaṃ savituryathā prabhā |

yathāsavō jāgrati suptaśaktayō

dravyakriyājñānabhidā bhramātyayaḥ || 16 ||

1430

yathā nabhasyabhratamaḥ prakāśā

bhavanti bhūpā na bhavantyanukramāt |

ēvaṃ parē brahmaṇi śaktayastvamū

rajastamaḥsattvamiti pravāhaḥ || 17 ||

1431

tēnaikamātmānamaśēṣadēhināṃ

kālaṃ pradhānaṃ puruṣaṃ parēśam |

svatējasā dhvastaguṇappravāha -

mātmaikabhāvēna bhajadhvamaddhā || 18 ||

1432

dayayā sarvabhūtēṣu santuṣṭyā yēna kēna vā |

sarvēndriyōpaśāntyā ca tuṣyatyāśu janārdanaḥ || 19 ||

1433

apahatasakalaiṣaṇāmālātma -

nyaviratamēdhitabhāvanōpahūtaḥ |

nijajanavaśagatvamātmanō'ya -

nna sarati chidravadakṣaraḥ satāṃ hi || 20 ||

1434

na bhajati kumanīṣiṇāṃ sa ijjāṃ

hariradhanātmadhanapriyō rasajñāḥ |

śrutadhanakulakarmanāṃ madairyē

vidadhati pāpamakiñcanēṣu satsu || 21 ||

1435

śrīyamanucaratiṁ tadarthinaśca

dvipadapatīn vibudhāṁśca yatsvapūrṇaḥ |

na bhajati nijabhṛtyavargatantraḥ

kathamamumudvisṛjētpumān kṛtajñaḥ || 22 ||

1436

maitrēya uvāca

iti pracētasō rājannanyāśca bhagavatkathāḥ |

śrāvayitvā brahmalōkaṁ yayau svāyambhuvō muniḥ || 23 ||

1437

tē'pi tanmukhaniryātaṁ yaśō lōkamalāpaham |

harērnīśamya tatpādaṁ dhyāyantastadgatiṁ yayuḥ || 24 ||

1438

ētattē'bhihitaṁ kṣattaryanmāṁ tvam paripṛṣṭavān |

pracētasāṁ nāradasya saṁvādaṁ harikīrtanam || 25 ||

1439

śrīśuka uvāca

ya ēṣa uttānapadō mānavasyānuvarṇitaḥ |

vaṁśaḥ priyavratasyāpi nibōdha nṛpasattama || 26 ||

1440

yō nārādādātmaavidyāmadhigamya punarmahīm |

bhuktvā vibhajya putrēbhya aiśvaraṁ samagātpadam || 27 ||

1441

imāṁ tu kauṣāraviṇōpavarṇitāṁ

kṣattā nīśamyājitavādasatkathām |

pravṛddhabhāvō'srukalākulō munē -

rdadhāra mūrdhnā caraṇaṁ hṛdā harēḥ || 28 ||

1442

vidura uvāca

sō'yamadya mahāyōgin bhavatā karuṇātmanā |

darśitastamasah pārō yatrākiñcanagō hariḥ || 29 ||

1443

śrīśuka uvāca

ityānamya tamāmantrya vidurō gajasāhvayam |

svānāṃ didṛkṣuḥ prayayau jñātīnāṃ nirvṛtāśayaḥ || 30 ||

1444

ētadyaḥ śṛṇuyādrājan rājñāṃ haryarpitātmanām |

āyurdhanam yaśaḥ svasti gatimaiśvaryamāpnuyāt || 31 ||

1445

*|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē vaiyāsikyāmaṣṭādaśasāhasryām
pāramahaṃsyām saṃhitāyām caturthaskandhē pracēta upākhyānam
nāma ēkatrīmśō'dhyāyaḥ ||*